

ПОЛИТИКИ

Немачка 5.80 DEM, Швајцарска 5.00 CHF, Аустрија
40.00 ATS, Шведска 28.00 SEK, Македонија 65.00 DEN,
Словенија 250 SIT, Русија 3.50 USD, Хрватска 12.00
HRK, БиХ 2.00 KM, Грчка 750 GRD, 2.00 ЦГ DEM

ISSN 0032-339-x

9 770032 339010

ЗАБАВНИК

23. 11. 2001. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXIII • ЦЕНА 40 ДИНАРА • БРОЈ 2598

Хемингвеј:
**ВЕНЕЦИЈАНСКА
ЉУБАВ**

**Одећа
је друга
кожа**

ПРИЧЕ
О
ДУХОВИМА

СТРИП

**МОДЕСТИ
БЛЕЈЗ**

У ЕПИЗОДИ

**ЗЕЛЕНА
КОБРА**

За све од **7** до **107**

ИЗБОЦИНЕ
НА
МЕСЕЧЕВОЈ
ПОВРШИНИ
ВИСОКЕ
НЕКОЛИКО
КИЛОМЕТАРА
ОБЛИКУЈЕ СИ-
ЛА ГРАВИТАЦИ-
ЈЕ.

ИЗБАЦИТИ ЖЕНУ
ИЗ КРЕВЕТА

САМО ЗАТО
ШТО ИМА
ХЛАДНЕ НО-
ГЕ ЗАКОНОМ
ЈЕ ЗАВРЯ-
ЊЕНО МУ-
ЖЕВИМА
ИЗ
ЛИБАЊА
У ДРЖАВИ
ТЕНЕСИ.

ЈЕ Л' ТО БИО
ЗЕМЉОТРЕС?

ГОЛУБ
ИМА
ТРИ
ПАРА
КАПДКА.

КЕНГУРИ СУ ЈЕДИНЕ
ЖИВОТИЊЕ

КОЈЕ СЕ ИСТОВРЕ-
МЕНО ПРЕЗНОЈАВАЈУ
И ДАХУ ДА БИ СЕ
ОСВЕЖИЛИ.

ПУХ!
ПУХ!

ЈЕСТЕ ли већ чули да...

●●● желудачни
сокови змије
тако су јаки
да могу да
сваре кости
и зубе,
али не
и крзно
и длаку
животиња
које
змија
прогута ■

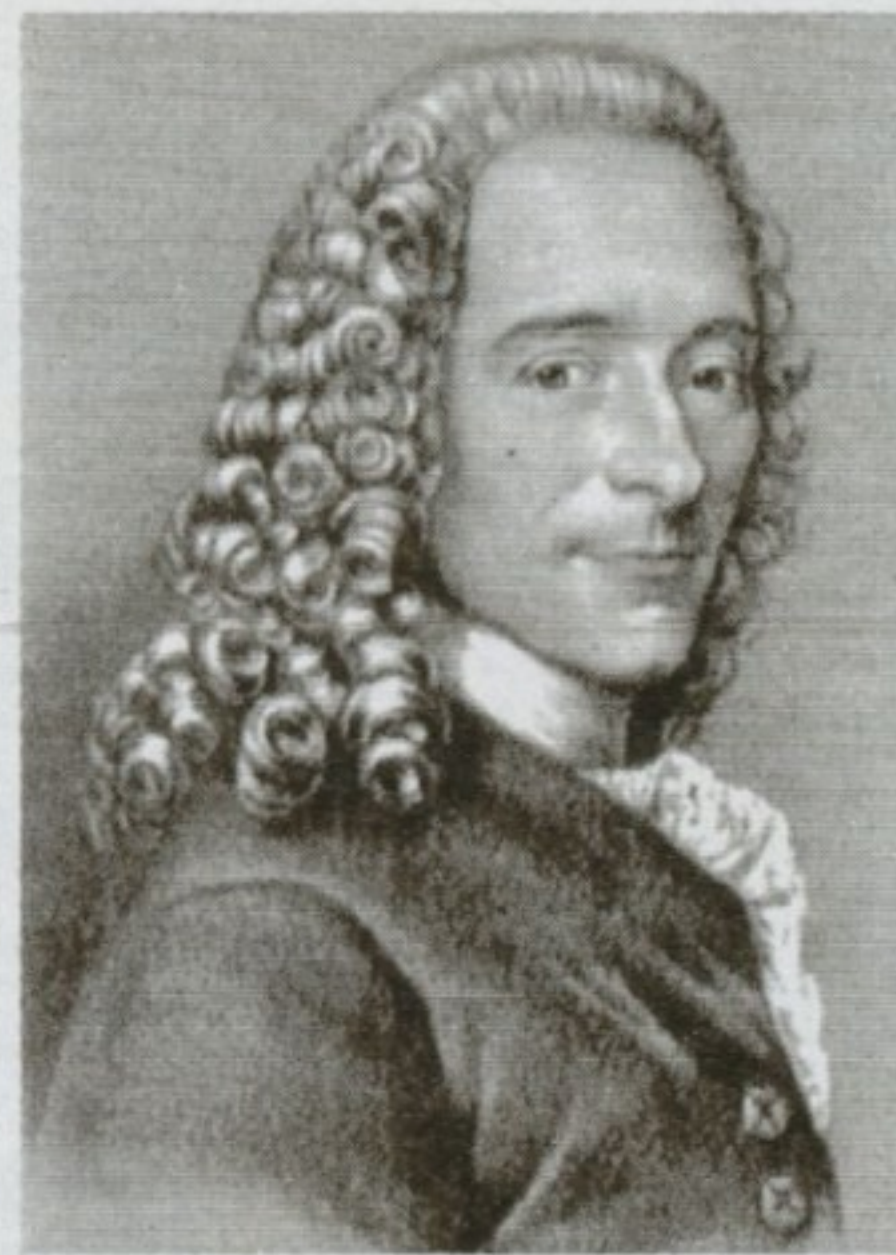
●●● припадни-
це афричког пле-
мена Хуту које
живи у Бурунди-
ју и Руанди смеју
да украсе чело
белом траком
тек кад постану
мајке ■

●●● хипофиза, ендокрина
жлезда која производи хор-
мон раста, овалног је обли-
ка, дугачка само један цен-
тиметар и тешка око 0,6
грама. Смештена је у бази
мозга у једном удубљењу
клинасте кости познатом
као турско седло ■

●●● године 1976. Америка-
нац Кен Мансон приредио
је прави музички маратон:
43 сата непрекидно је сви-
рао флауту ■

●●● жирафа своје мла-
дунче најчешће доноси на
свет стојећи тако да дуго-
врата беба падне са виси-
не од, отприлике, једног
метра и осамдесет центи-
метара ■

●●● иако се многима чини
да су лифтови опаснији од
степеница, тек на сваких
сто педесет милиона пре-
ђених километара људи
страдају у лифту, док су
несреће на степеницама
пет пута учесталије ■

●●● када су 1791. го-
дине посмртне остатке
великог француског
филозофа и књижевни-
ка Волтера преносили
у париски Пантеон, на
улицама се окупило ви-
ше од сто хиљада људи
да би се придружили
погребној поворци ■

DIK
BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

И КЊИГА

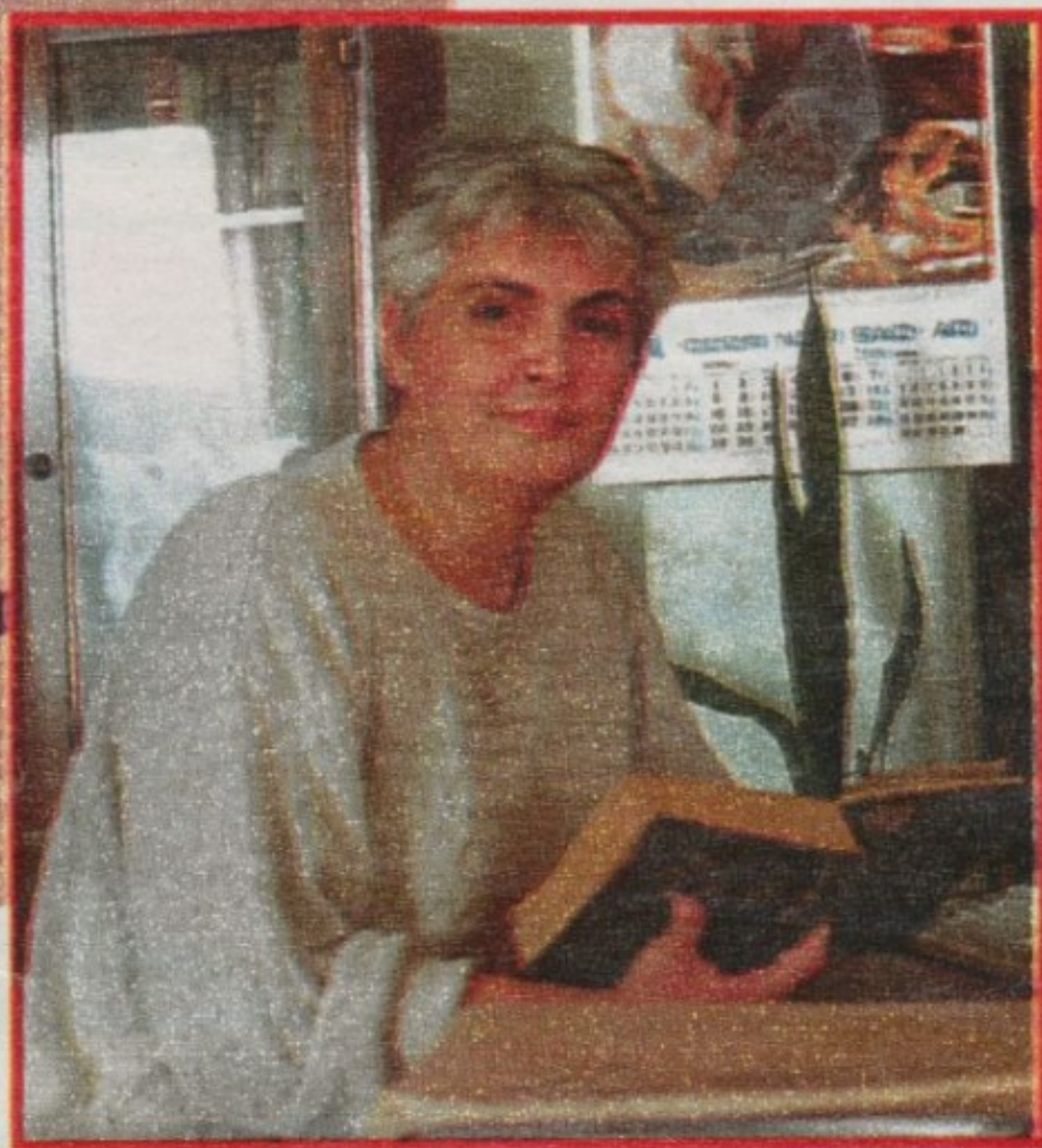
Дневникъ Марии Башкирцевой.

Драгиња Рамадански
је, на нашу молбу,
ипак пристала да још
једном узме
„опасну“ књигу

ПРЕКЛАДЪ
ИЛЛУСТРИРОВАННОМ РОСИЈЕ

Како је Драгиња Рамадански,
наш књижевни преводилац из
Сенте, заволела књигу и
како јој је једна од мноштва
преведених умало дошла
главе готово истоветно са
судбином писца...

Насловна страна „Дневника“ Марије Башкирцеве

Ко зна, можда је све почело много пре рођења јунакиње наше приче?! Можда се та несвакидашња љубав зачела у прохладној и опасној ноћи с краја 1944. године кад је на прозор њене мајке, тада још девојке, залупала непозната рука, заправо неколико њих. „Ко је?“, шапнула је са страхом и на поновљену лупњаву готово се следила. Смирио је помало задихан одговор: „Сваји! Сваји!“

Коља, Вита, Серјожа, Иван, готово голобради руски војници, преноћили су у пространој кући у центру Сомбора. За доручком су се много смејали, чак, зајапурени, рецитовали. Потом су зграбили оружје и изјурили обећавајући да ће се брзо вратити. Неколико дана непрестано су одјекивали плотуни и гранате с оближње Батине на Дунаву. Онда је тишина прекрила тај део Бачке. Девојка Вера данима је стајала пред кућом распитујући се код ретких пролазника:

– Знате ли где су? Коља? Вита? Серјожа? Иван?

– Врло пагубно! – један глас је напукан пре-секао све њене наде да ће поново видети и чути четворицу војника који су тако лепо умели да говоре стихове.

Тринаест лета доцније Вера Томин, управник Градске библиотеке у Сенти, својој трогодишњој кћери Драгињи дозвољавала је из дана у дан да се завлачи међу полице богате књижнице у вароши на Тиси. Уместо играчака, тада праве реткости, прашњаве сликовнице биле су цео њен свет. У то време упознала је и „Забавник“ који је чика Нешић пажљиво, с неким особитим поштовањем, коричио и даље препуштао машти не само најмлађих.

Педесет и неке ће Вера Томин, готово кришом, пописати гомилу књига, више од три стотине наслова, које су руске избеглице након Октобарске револуције – уз најнужнији пртљаг људи којима је глава у торби – успеле да донесу све до Сенте. Ту су их потомци уступили месној библиотеци, понајвише као помало избледели траг пређашњег живота. Било је то доба кад се на руску писану реч гледало с приличним подозрењем, те не чуди што је и овде буквално била забункерисана. Могао си да јој приступиш једино с поузданом јавком.

Гимназијалки и потом студенткињи руског језика и књижевности Драгињи Томин јавка је била она сама.

Трагови руских избеглица

Као доктор славистике, Драгиња Рамадански (презиме добијено удајом) исписаће неколико текстова везаних за ову необичну Библиотеку колоније руских избеглица у Сенти. И упутити радознале да ту, под посебним условима изнајмљивања, могу да се суоче са, рецимо, Достојевским из 1883. године, Толстојем из 1886, односно шестим издањем његове „Ане Карењине“ објављеним четврт столећа пре смрти, затим Пушкином, Љермонтовом, Гогољем, Чеховом, али и преводима из стране књижевности, од филозофских трактата до детективских романа. И места издања тих, данас више него ретких и различитих, књига пристиглих у Сенту била су различита: Берлин, Праг, Париз, Рига, али и Москва, Петроград, Београд, Нови Сад, Софија, Севастопол, Ница, Лајпциг, Харбин, Шангај...

Неће заборавити да „укњижи“ ни имена Тетка Липе, Тетка Насе, Тетка Клавје, избеглих Русиња које су у Сенти вукле воду и прале веш по кућама и све девојчице звале Верочка, а оне сваког Руса Чика Иван.

„Мало је станишта у нашем поднебљу у које не би залутао понеки мерник, шумар, инжењер, банкарски стручњак, професор, са необичним презименом и ореолом непојмљиве гордости. Узалуд су показивали избледеле повеље, грбове и слике родних кућа у којима су смештени музеји – тешко је било веровати им. Глебов, Сашилскиј, Пилипенко, Васиљченко, Шапаренко, Пискунов, Оболенскиј, Бобрижниј, Женичкиј. Око педесет породица. Живели су и умрли, као и сви Сенћани, различито. Свако уопштавање било би неправедно. Знаменскиј, чувени професор гимназије у Сенти, умро је у Борском логору. Одбио је сваку сарадњу с окупатором, он, професор Манделштама у чувеном Тенишеву, доведен судбином у провинцијски градић поред Тисе, да светском културом зарази неку другу момчадију, па и мог оца. Професор Чарторијскиј доживео је, прав и усправан, 87. годину, седе, уредне брадице, увек полууниформисан, лупкајући штапом сребрне дршке. Предавао је математику, физику, немачки и француски језик. Унуци, спонтано асимилзовани, све немарније, чувају још по неку породичну реликвију...“, овако је Драгиња Рамадански хартији поверила део приче о руским избеглицама које су ветрови ратова и револуција донели у Сенту.

Књигама које су они довукли у ко зна ком потпалубљу ко зна ког брода посветила је, међутим, другу врсту пажње. Преводила их је. Тешко је у новинском тексту и побројати све њене преводе, али је – ван сваке сумње – најузбудљивије било преводјење „Дневника 1873 – 1884.“ Марије Башкирцеве. Умало да главом плати превод превода сликарке која није дочекала да на својој рођенданској торти погаси двадесет четири свећице.

Живот жене из дана у дан

У краткој енциклопедијској белешци – у сасвим ретким где је успела да се угнезди – о Башкирцевој може да се прочита следеће:

„Марија Константинова Башкирцева рођена је 11. новембра 1860. године у Хавронцима, близу Полтаве. Због неслагања родитеља, с братом прелази код деде у Харковску губернију. Касније породица – њен женски део – странствује по Европи да би се на дуже скрасила у Ници и Паризу. Године

И ПРЕТЊА

Портрет Марије Башкирцеве, сликарке која је из дана у дан водила изузетно узбудљив дневник и умрла пре свог двадесет четвртог рођендана.

1887, три године по њеној смрти, Башкирцева записује:

„Чему лажи и пренемагања?! Да, без сумње гајим жељу, мада не и наду, да останем на земљи по сваку цену. Ако не умрем млада, надам се да ћу остати у сећању људи као велика уметница, али ако умрем млада, желим да се изда мој Дневник који не може да не буде интересантан... Мој Дневник почиње од 12. године, мада постаје занимљив тек од моје 15–16. године... Ако поживим довољно дуго да постанем позната, овај Дневник ипак ће заинтересовати натуралисте: то је увек провокативно – живот жене, записиван из дана у дан, без икаквог улепшавања, као да нико на свету не треба да га чита, а у исто време уз страсну жељу да све буде прочитано; ја сам у потпуности сигурна да ће ме сматрати необичном, јер ја говорим све, све, све. Да није тако – зашто бих... Уосталом, показаће се да је тако...”

„Дневник” се завршава са понедељком, 20. октобром 1884, једанаест дана пре него што је писац, од сушице, умро. А смрт ума-

личној збиљи, да предавач на катедри за славистику новосадског Филозофског факултета почне и сама да учи неке нове лекције?!

Портрет Божидача Карађорђевића, 1883. године, уље на платну – 72,5 x 116 cm, од 1938. године у Народном музеју у Београду, поклон је кнеза Павла и Дарије, удовице Алексе Карађорђевића.

(Снимио Небојша Борић)

„Природа”, једна од слика Башкирцеве

1873. Башкирцева почиње да води дневник, на француском језику, што чини све до своје смрти, 31. октобра 1884. године, укупно 85 свезака. Од 1877. године потпуно се посвећује студијама сликарства. Учитељи су јој Робер-Флери и Бастјен Лепеж. У два маха, 1880. и 1881, излаже на париском Салону. Иза ње је остало 150 слика, 200 цртежа, акварела, скулптура. Њен опус је приказан на изложбама у Паризу (1885), Амстердаму (1887) и Совјетском Савезу (1929). Данас се њене слике чувају у многим музејима широм света (Атина, Амстердам, Беч, Ница, Париз, Чикаго, Москва), а портрет њеног нежног пријатеља кнеза Божидача Карађорђевића – уље на платну 72,5 x 116 cm – смештен је у београдском Народном музеју...”

У предговору свом „Дневнику”, написаном на француском а објављеном у Паризу

ло да недавно походи и Драгињу Рамадански у тренуцима кад је превод приводила крају.

Превод превода

„Дневник” Марије Башкирцеве који је чамео скрајнут у депоу Библиотеке у Сенти, Драгиња Рамадански први пут је пажљиво ишчитала 1972, у време студија у Београду. Једноставно је веровала да ће имати „рупу” у образовању ако се не упозна са делом Марије Башкирцеве којим су се, поред осталих, бавили Толстој и Чехов. Прича младе крхке жене – којој је слава била сврха постојања – потпуно ју је слудела, посебно део у коме она тако отворено испишује све унутрашње драме и лутања обдарене жене неспремне да се потчини огољеној свакодневици.

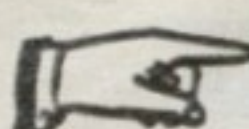
Време је, међутим, учинило своје и Рамаданска се Башкирцевој враћа скоро два де-

И, уз често немерљиву подршку Јудите Шалго, уредника у „Матици српској”, креће у нову пустиловину. Превод превода. Наиме, „Дневник” Башкирцеве писан је на лошем француском језику који је, стицајем околности, био језик њеног васпитања; руски је веома рђаво знала. После њене смрти и објављен је на том и таквом француском да би се убрзо појавио и на руском. А књига из сенћанске библиотеке – доспела ко зна кад и ко зна како – била је сасвим коректан превод гђе Л. Ј. Гуревич, штампан почетком 20. века предреволюционарном руском ортографијом на 563 стране као „Прилог илустрованој Русији”. На тај готово преседан у преводилачком занату нагнала је, поред осталог, и сама књига:

„Била је уредно прекоричена, с траговима многобројних читања; маргине су биле ишаране записима, духовитим, луцидним, горким, сабеседничким. Са Башкирцевом је беседила нека руска душа. Само једна од тих задивљујућих нота бене била је довољна за одлуку коју сам донела (а било их је на десетине, час полетних час резигнантних, баш као и удес ове жене и њеног народа). Решила сам да свој превод заснујем управо на овом сусрету са робусном, старом, заборављеном Књигом, не знајући да је она, поред свега, и врло болесна...”, исписала је Драгиња Рамадански у настојању да објасни откуд да преводилац преводи превод.

Драма Драгиње Рамадански, која је

Снимио Љубомир Патригић

шест месеци – и по више од десет сати дневно – преводила драму Марије Башкирцеве, временом је попримила више него забрињавајуће размере. Најпре су почеле све чешће и јаче главобоље, али она их је с почетка правдала даноћним радом за компјутером. Онда се појавило црвенило на беоњачама чим би се дохватила књиге, а убрзо су и слова почела да јој беже и скривају се у готово наднаравној сфумато техници. Болови су постајали све неподношљивији чим би села за радни сто. Паника у породици настала је кад је муж Милан – иначе сјајан зналац енглеског језика – једне вечери угледао с левим оком потпуно исколаченим, сву зајапурену и са страшном главобољом која ју је терала на повраћање.

Зашто није спаљена

Хитна помоћ и поноћне лекарске претраге нису одмах могле да утврде шта је у питању, а није било ни особите потребе с обзиром на то да је пацијенткињи било боље. Међутим, сутрадан, чим се прихватила књиге, стање се поновило у још драматич-

ПРОВЕРЕНО, ОПАСНОСТ МАЛА!

– Књиге, поготово оне старе, могу да буду „болесне” – потврдио нам је технолог Зоран Пекић, конзерватор у Народној библиотеци Србије. – Дубоко похрањене и без неопходних услова у депоима, оне су препуне прашине, гљивица и свакојакних бацила и могу понекад да изазову неку врсту алергије, поготову код одређених особа. Али, то је права реткост слична оној кад су појединци, рецимо, алергични на неку врсту меда или, чак, чаја... Ево, ја радим тридесетак година углавном са старим књигама и, да куцнем у дрво, то намеравам до пензије...■

нијем облику. Лекари су установили да је то алергија која, ако се настави, може да има и смртоносне последице. Уосталом, као и већина алергија. Једини могући лек био је да се пацијент под хитно удаљи од узрочника, од књиге за коју је утврђено да је била „болесна”. Наиме, њена вишедеценијска устајалост материјализовала се у отровну мемлу, с мноштвом нимало наивне прашине, гљивица и бацила.

Панично, опскрбљена наочарима и маском хирурга, Драгиња Рамадански посао је ипак привела крају, намерна да, чим се превод појави, књигу спали. А онда је од своје мајке сазнала да је и она, Вера Томин, сређујући својевремено Библиотеку колоније руских избеглица, такође зарадила опасну алергију. Тада јој је и испричала ону епизоду с четворицом голобрадих руских војника које је – између два одговора „сваји, сваји” и „всјо пагибли” – сва зајапурена слушала док су у предаху битака говорили стихове.

Превод „Дневника” Марије Башкирцеве објављен је 1996. године. Оригинал се и данас налази у депоу Градске библиотеке у Сенти. Доступан је онима који желе да га виде■

Петар Милатовић

БУДУЋНОСТ МОДЕ – ПАМЕТНЕ ТКАНИНЕ

Увек у
потрази за
нечим
новим, мода
не престаје да
истражује.
Захваљујући
новој технологији,
одећа која отклања стрес,
ублажава бол или
телефонира промениће
нам живот...

убитељи моде и данас могу само да сањају о новим материјалима и „паметној” одећи, иако се о њима говори већ дуго. Елза Скјапарели је још тридесетих година измислила тканине које

изгледају као кора дрвета или провидно стакло, дневне хаљине које се претварају у вечерње, брошеве који жмиркају у мраку... Мода је непрестано трагала за неочекиваним облици-

ПОСРЕДНИК
ЗАБАВНИК

23. 11. 2001.

ЈЕ ДРУГА КОЖА

ма, оригиналним мотивима и новим материјалима, како у време шивене одеће тако и од шездесетих година када се појавила конфекција.

Између 1938. и 1958. године у лабораторијама петрохемијске индустрије направљена су синтетичка влакна, а произвођачи су, од 1963, на одећу морали да пришивају и етикете на којима је писало од чега је материјал састављен. Тада су произвођачи почели да праве мешавине разних материјала, па је најлон изгледао као свила, полиестер као памук, а акрилик као вуна. Стилисти су трагали за што пријатнијим и еластичнијим материјалима. И данас, на почетку новог миленијума, модни креатори воле да се приказују као алхемичари. У сарадњи са истраживачким лабораторијама, они користе најновија научна и техничка достигнућа у вези са текстилом да би

задовољили наше „нове потребе“...

Хаљина за лакше дисање

Нове потребе стварају и нов начин живота. Није невероватно замислити да ће људи у блиској будућности носити одећу која ће испуштати кисеоник и тако им омогућити да лакше дишу у загађеној околини. Жене већ данас могу да купе чарапе са хидратантним састојцима, а ускоро ће моћи да обуку вечерњу хаљину проткану диодама које се напајају електрицитетом из њиховог сопственог тела. Деца која данас носе јакне јарких боја да би била примећена у мраку, лако ће тонати у сан у својим удобним пиџамама направљеним од влакана вервене, биљке од ко-

У Outlast систему ове микрокапсуле садрже парафин који при промени температуре може да пређе из течног у чврсто стање, и обрнуто.

је су њихове баке справљале чај против несанице.

Ми смо сведоци и заморци праве одевне револуције која је почела у 20. веку и која не престаје да се развија. Очекивања истраживача, креатора и потрошача згуснула су се око два пола: с једне стране, одећа мора да буде направљена од пријатних материјала, а са друге, она треба да буде „паметна“.

Данас одећа више не спутава наше тело, она нам помаже да будемо потпуно опуштени јер је лака и мека. Тканине се праве тако да нам буду као друга кожа која омогућава телу да дише; она мора да буде нежна, непромочива и да подешава топлоту тела. Непромочивост је брзо решена, али требало је још пронаћи решење и за изолацију и пренос топлоте.

Америчко ратно ваздухопловство и Наса 1988. године су приказали, а 1990. патентирали Outlast (систем за подешавање топлоте), који почива на систему микрокапсула утканих у влакна. Те капсуле (чија је величина између једног и неколико стотина микрона) упијају прекомерну топлоту и чувају је док спољна температура не почне да пада. У том тренутку парафин, који се налази у капсулама, полако ослобађа сачувану топлоту.

Овај мрежаста систем који се налази у влакну на почетку је коришћен да би одржавао температуру одеће, а сада има и друге примене. У козметички се, на пример, хидратантни састојци или они који утичу на смањење дебљине, стављају у влакна доњег веша и чарапа. Капсуле се уситњавају услед трења и ослобађају активне супстанце.

Као мелем

Материјали могу да садрже и средства за ублажавање болова и тканина тако постаје као друга кожа која чува наше здравље. „Трансдермија“, која кожу замишља као упијача супстанци, а тканину као мелем, има и друге примене где

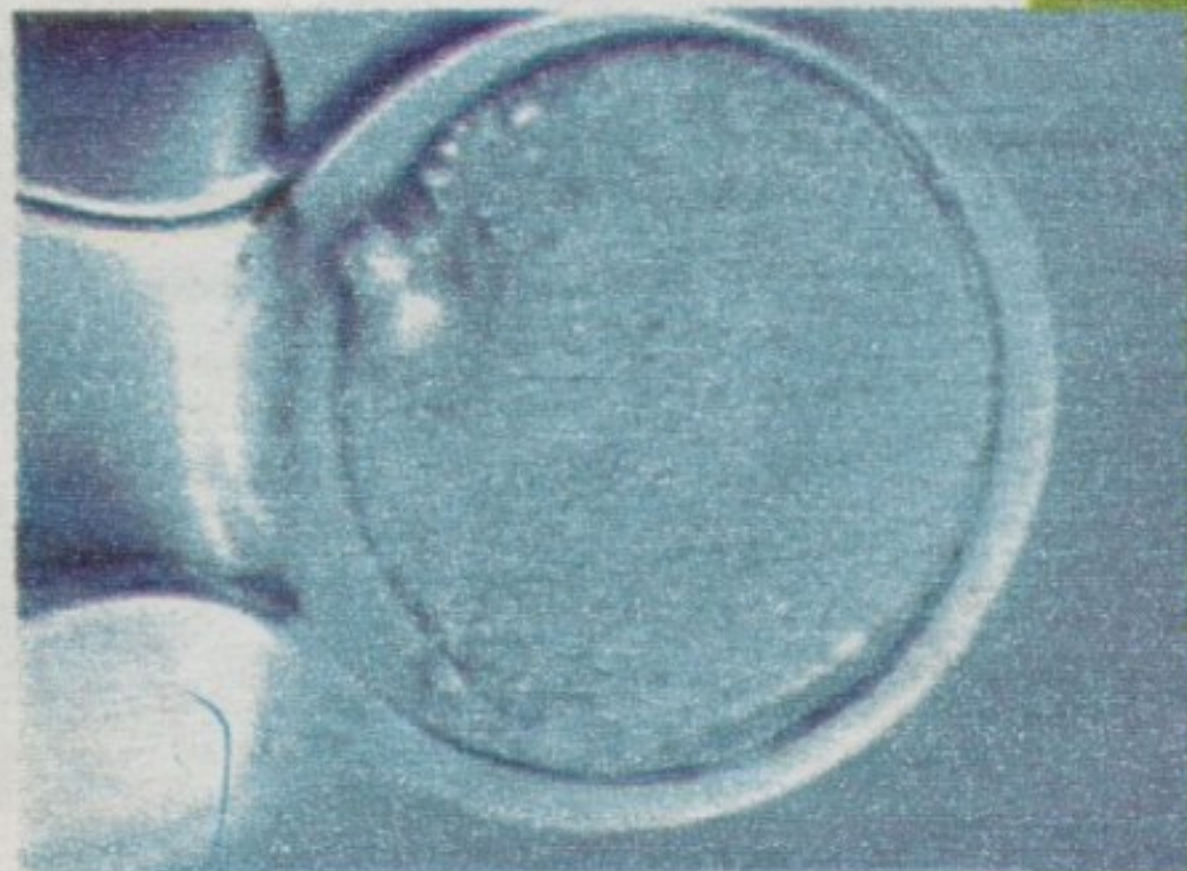
На почетку коришћена у телекомуникацијама, оптичка влакна сада привлаче и модне креаторе. Многи од њих, на челу са Оливјеом Лапидусом, испитују сва својства ових нових материјала.

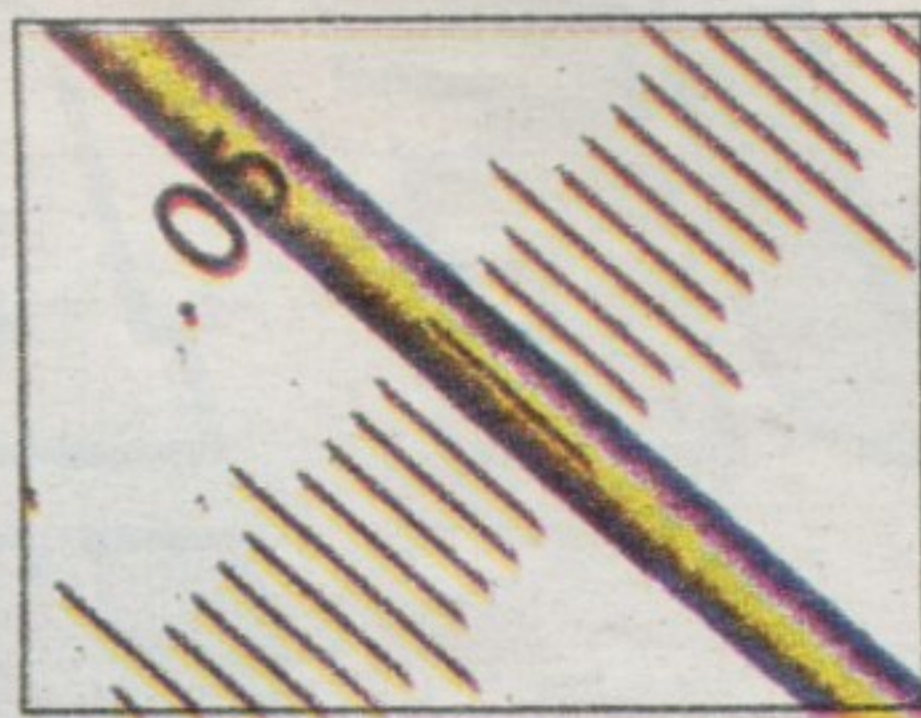
Разни предмети, као што је на пример мобилни телефон, биће уграђени у одећу.

Млеко патуљастих
коза даје сировину
за суперјака влакна.

Гени паука убризгава-
ју се у вимена коза.
Њихово млеко садржи
у себи протеине свиле
којих има у паучини и
из којих се испредају
суперјака влакна.

Влакна биочелика имају у пре-
секу само два хиљадита дела
милиметра

Танке бионити веома су
корисне у хирургији

није увек присутан систем ми-
крокапсула. Француске ком-
паније „Акордис“ и „Бактене“ убацују
састојке против бактерија и гљивица
у тканине од којих се прави спортска
одећа и болничка опрема. Јапански
„Фуџи спинингс“ направио је тканину
против стреса која утиче на ослоба-
ђање електростатичке напетости, а
италијански „Реис“ произвео је опну
која чува од загађења и чини да се
озон претвара у кисеоник.

Нова достигнућа не воде рачуна са-
мо о удобности, већ и о очувању при-
родне околине. Све лабораторије у
којима се испитују и истражују ткани-
не слажу се да материјал не треба ви-
ше само ткати, бојити, кројити и шити.
Он има и нову улогу: треба да допри-
несе еколошкој равнотежи планете и
осећању физичког и психичког скла-
да.

Истраживања која се тичу такозва-
не „паметне“ одеће имају и друге ци-
љеве. Трага се за спојем између људ-
ског тела и развоја електронике јер
се сматра да је одећа нека врста
средства за комуникацију. Један од
првих примера за то је био мобилни
телефон који је уграђен у џеп јакне.
Међутим, данас то изгледа другачије.
Масачусетски институт за технологи-
ју већ годинама покушава да створи
„wearable computer“, GPS ципеле,
„wabcam“ наочаре... „Франс телеком“
се удружио са бриселском лаборато-
ријом „Старлаб“, са предузећима која
се баве телекомуникацијама и са мод-
ним кућама као што су „Куреж“, „Ле-
вис“ и „Аидас“ да би учествовао у
производњи ове одеће.

У јануару 2000. године Оливје Лапи-
дус приказао је на својој ревији Elec-
troniquement, колекцију која је сједи-
њавала светлост, слику и тон. Уз по-
моћ „Нокије“, „Сонија“ и „Пан фоник-
са“, женски костими постали су одећа

БИОЧЕЛИК ИЗ ТОРА

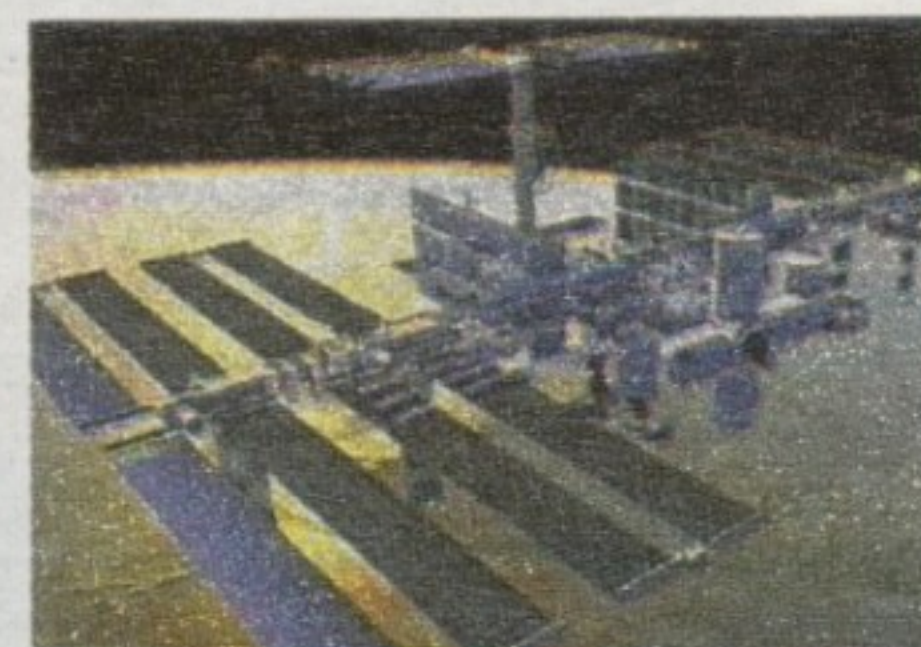
Нити паучине имају толико добрих особина
да их научници називају свестраним: отпор-
није су од челика, еластичније од најлона,
изванредно су лаке и по свему надмашују
вештачка влакна произведена на најсавр-
шенији начин. Ненадмашне паукове свиле-
касте нити привукле су пажњу стручњака
канадске фирме „Нексија“, која намерава
да користећи генетику и биотехнологију до-
бије суперјака влакна.

Стручни сарадници ове фирме убризгава-
ли су гене неке од наследних особина пау-
кова у грудне жлезде патуљастих коза, а
оне потом дају млеко које садржи протеине
свиле. Очекује се да ће се на тај начин из
литра овог млека добијати до 15 грама про-
теина који ће моћи да се упредају и као био-
челик стижу на тржиште.

Паукови гени могу да се убризгају и у биљ-
ке дувана и кромпира. Из стотину тако ге-
нетски промењених струкова дувана могу
да се добију два грама свиле која има све
особине паучине. Нити ове свиле упредене
у уже дебело два центиметра могу, потеза-
њем, да зауставе авион, а оне тање да се
употребе као хируршки конац или вештачка
кожа која би замењивала људску ■

за телефонирање, а хаљине су биле
извор слике и тона. Електронски де-
лови убацивани су у влакна при са-
мом ткању.

Неки сматрају да ова достигнућа ни-
су ни од какве користи, или да је све
то утопија. Међутим, Оливје Лapidус
воли да каже да је сваки напредак у
тесној вези са традицијом. Тако су
угљеникова влакна која се користе у
производњи предњег дела авиона
пронађена захваљујући истраживању

Од бионити могу да се праве
материјали који на свемирским
станицама служе као заштита
од космичких честица

начина ткања свиле, а про-
тезе које се употребљавају
у хирургији код операција
лигамената направљене су
пошто је запажена и проуче-
на финоћа бода једне врсте
чипке. Лapidус каже да ши-
рока примена ових открића
касни. Он додаје да у Кана-

ди стотине студената проучава овај
предмет откако може да се доктори-
ра на тему „wearable computer“, одно-
сно, „рачунара на себи“.

Ова открића неопходно је приближи-
ти народу, дакле, „паметна“ одећа мо-
ра да има и практичну улогу. То значи
да мора да буде направљена тако да
је можемо прати. А тај задатак тек
треба да се реши ■

Ј. Д.

ПОДНИКНИ
ЗАБАВНИК

ОЛИМПИЈАДА НАУКЕ

СТО ГОДИНА

НОБЕЛОВЕ НАГРАДЕ

Прошао је цео век откако се додељује Нобелова награда. За то време ова угледна установа успела је да награди готово свако велико достигнуће науке из области физике, хемије и медицине поставши најбољи сведок њеног развоја

Када је 2. јануара 1897. године објављен тестамент пребогатог индустријалца Алфреда Нобела, одјек је био попут експлозије. Овај шведски хемичар, инжењер и проналазач динамита и других још снажнијих експлозива, при крају свог живота поседовао је стотинак фабрика експлозива у разним крајевима света које су му и донеле велико богатство. Човек који је добро знао да се од 65.000 тона експлозива, колико су оне годишње производиле, знатан део користио у ратне сврхе, у својој последњој же-

љи наложио је да најзначајнији део његовог богатства треба да послужи за оснивање новчаног фонда из кога би се сваке године награђивало по петоро људи – оних „који су током претходне године подарили човечанству највећу добробит“. Петоро људи одабраних због посебног доприноса у области физике, хемије, медицине или физиологије, књижевности и... из редова бораца за мир!

Родбина је била запањена – испред носа јој је нестало велико богатство на које је већ рачунала јер се Алфред никада није женио, па није имао непосредног наследника. Изненађена је била и прилично ускогруда швед-

ска јавност пошто је Нобел захтевао да се награде додељују „без обзира на националност кандидата“, а да се једна додељује особи „која је дала највећи или најбољи допринос зближавању нација, укидању или смањењу војски, у припремању или популарисању мировних састанака“. Штавише, ову награду додељивала би „малена“ Норвешка. Поступак је био неразумљив за капиталисте, али ће се касније схватити да би можда било чудније да се овакав тестамент није појавио. Јер, овог усамљеног, надареног и амбициозног човека одликовале су противуречности и нико га није добро познавао.

Уклонити суштину зла

Када је 10. децембра 1896. године умирао у својој вили у Санрему на италијанској обали, у 63. години, Нобел је у јавности био познат само као врло успешан произвођач и трговац експлозивом. Мало се знало о његовим антиратним схватањима, о његовим жељама за распуштање свих националних војски. Или су такви његови ставови сматрани за неискрене с обзиром на посао

Свечана предаја награда одржава се сваке године 10. децембра, на дан када је умро Алфред Нобел. И сваки пут уз присуство шведске краљевске породице.

којим се бавио. Иако је желео распуштање националних армија, био је свестан да је то само утопија. Зато се надао да ће мир завладати пре као последица прекомерног наоружавања, а тиме и повећаног страха од могућих последица рата, него разоружавањем. Чинило му се да је ширење знања једини начин да се уклони „суштина тог зла наслеђеног из мрачних времена“. Тако је себе видео у улози чувара мира поричући да потпомаже ратове.

Можда је одлучујући утицај на Нобела да напише такав тестамент имала једна жена, неуморни борац за мир Берта фон Сутнер у коју је Нобел, изгледа, био заљубљен. Ова Аустријанка је, као и он, годинама живела у Русији одакле је, заједно са мужем, писала за аустријске новине о страхотама Кримског рата (1853–1856). У почетку је Берта била само мужевљев пратилац, затим је и сама по-

чела да пише извешта-
је да би касније, виде-
вши да јој писање иде од
руке, постала књижевник.
Била је прва жена која је до-
била Нобелову награду за
књижевност, 1905. године.

Могуће је и да је један до-
гађај из 1888. године конач-
но определио Нобела да
своје богатство завешта за
доделу награда. Тада је у
Кану, у Француској, умро је-
дан од његове браће, Лу-
двиг. Француске новине из-
вестили су о том догађају,
али су направиле грешку
помешавши Лудвига и Ал-
фреда. Једне су чак вест
објавиле уз наслов: „Le mar-
chand de la mort est mort”
(Трговац смрћу је мртав).

Младост у Русији

Алфред Нобел је волео
књижевност. И сам је писао
приповетке, поеме, али го-
тово сва та дела остала су
необјављена. А како је нарочито
волео дела прожета
идеализмом, у тестаменту је
нагласио жељу да се управо
таква дела награђују. Тако
ће бити само у почетку, па
ће се касније, из књижевних
разлога, од тога одустати.
Био је човек широког обра-
зовања, а одличну основу
стекао је у Русији где је про-
вео младост. Пошто је ње-
гов отац банкротирао у
Шведској, преселили су се у

Санкт Петербург у Русији и
ту је његов отац отворио фа-
брику експлозива и алата.
Фабрика је годинама добро
радила, па су Алфредови
родитељи могли да му приу-
ште најбоље школовање.
Будући да је био марљив и
амбициозан још као дечак,
савладао је, поред руског је-
зика, и енглески, француски
и немачки. Постао је одли-
чан хемичар већ са 16 годи-
на, а то знање усавршиће
током једногодишњих сту-
дија у Паризу. Затим је про-
вео четири године у Амери-
ци студирајући машинство и
радећи за Џона Ериксона,
чуведеног градитеља бродова
и проналазача који је, изме-
ђу осталог, пронашао погон
помоћу вијка (пропелера) и
торпедо.

Нобел се потом вратио у
Русију, у очеву фабрику ко-
ја је тада пуном паром ради-
ла за потребе руске војске
у Кримском рату правећи
експлозив, мине и торпедо.
По завршетку рата фабри-
ка ће запасти у тешкоће,
неће је спасти ни прелазак

на производњу бродских –
парних – машина, па ће Ал-
фредов отац 1859. године
поново банкротирати. Ал-
фред се са родитељима и
млађим братом Емилом
враћа у Шведску док стари-
ја браћа Роберт и Лудвиг
остају у Русији да покушају
да спасу што се спасти мо-
же од пропалог породичног
посла. Они су се, међутим,
веома добро снашли и по-
стали имућни окренувши се
искоришћавању тек откри-
вених богатих налазишта
нафте у околини Бакуа, на
обалама Каспијског мора.
Део тог богатства припао је
и Алфреду, што је додатно
увећало његов огроман
иметак који је стекао произ-
водњом динамита.

Вративши се у Шведску,
Алфред преузима вођење
посла од оца настављајући
тамо где је он стао. Поново
ће покренути производњу
експлозива на породичном
имању у Хеленеборгу. Али,
напустиће барут и окренуће
се нитроглицерину (глицерин
тринитрат) откривеном десетак
година раније. Све своје
знање и таленат употребиће
како би пронашао начин да
се ова безбојна уљана теч-
ност невероватних експлозивних
својстава не-
како заузда и омогући
њена безбедна произ-
водња и коришћење.
Јер, довољан је и ма-
ли удар ове течности,
чак и о зидове посу-
де у којој се налази
(или температура
од 218°C), па да до-
ђе до страховите
експлозије. Тада
се она, тако ре-

*Када је немачки хемичар
Фриц Хабер 1919. године
добио Нобелову награду
за хемију (за откриће
индустријског добијања
амонијака), избио је скандал
јер је овај научник током
Првог светског рата
учествовао у производњи
бојних отрова. Ипак, он је
1933. године одлучио да
напусти нацистичку Немачку.*

ћи тренутно, претвара у 1200
пута већу запремину гасова
који уз температуру од
5000°C развијају притисак од
20.000 атмосфера и шире се
брзином од 7,7 km у секунди,
односно 27.700 километара
на час (зато се и данас кори-
сти као састојак ракетног го-
рива). А што је можда још го-
ре, ова течност очвршћава
већ на 13°C, када постаје још
осетљивија на удар.

Како укротити нитроглицерин

Нобел је био упоран. Није
одустајао ни после несрећа у
којима су делови његове
скромне фабрике летели у
ваздух. Чак ни после несре-
ће из 1864. године у којој је
поред четворице радника по-
гинуо и његов млађи брат
Емил. Иако потресен, наста-
вио је са опитима, али сада
потпуно сам и то у лаборато-
рији смештеној на оближњем
језеру. Јер, годину дана рани-
је већ је делимично успешно
решио једно велико питање –
како безбедно активирати
нитроглицерин. Осмислио је
упаљач (детонатор)! Напра-
вио га је од шупљег дрвета у
које је при дну ставио малу
количину барута.

Овакав упаљач поста-
вљао је у нитроглицерин

*Велики произвођач динамита
заљубио се у великог борца
за мир – Алфред Нобел
и Берта фон Сутнер.
Пошто се повукао у своју
вилу у Санрему, Нобел је
од 1893. године сањао о
наградама које
би охрабриле борце
за мир.*

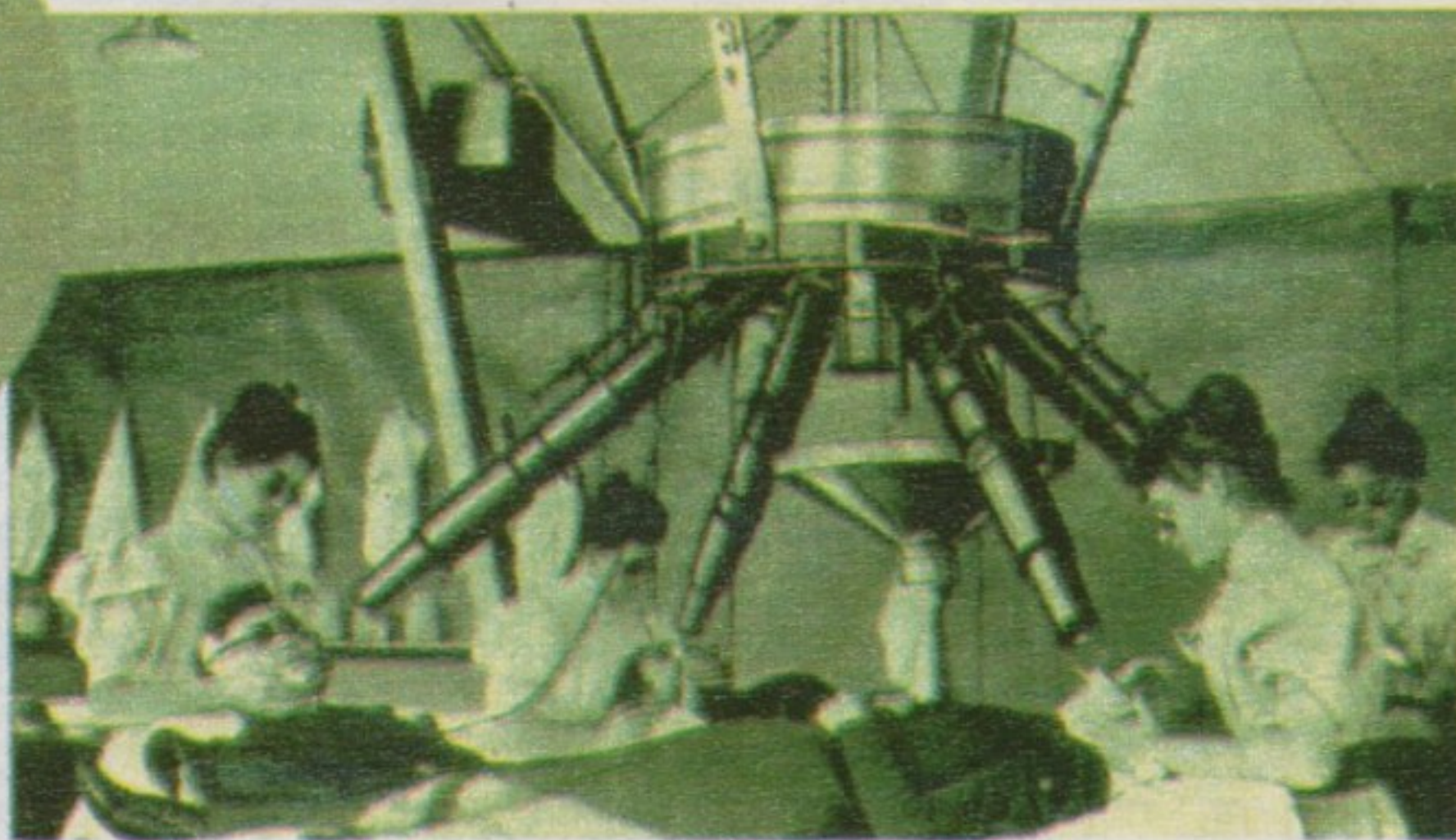
смештен у једној металној посуди. Тако би се малом експлозијом запаљеног барута изазивала главна експлозија нитроглицерина. А 1865. године направиће усавршену верзију упаљача. Уместо барута који је неосетљив на удар употребиће живин фулминат – хемијску супстанцу која је осетљива и на удар и на топлоту, али много мање од нитроглицерина. Дрвену чауру замениће бакарном. Тако је направио први савремени упаљач (детонатор), па многи данашњи стручњаци сматрају да је то најзначајнији проналазак после проналаска барута.

Прича се да је до свог циља – намере да укроти нитроглицерин – дошао случајно, 1867. године. Наводно, из радозналости је порозну „кремну земљу“ (дијатомејску, инфузоријску земљу) натопио нитроглицерином. Тако је добио јак експлозив, али који више не експлодира на удар, него га чак треба запалити или подстаћи другим (знатно слабијим) експлозивом. За ту сврху, такозвано „иницијално паљење“, послужиће управо упаљач који је усавршио две године раније. Добијени експлозив назвао је динамит (од грчког динамис – снага). Пошто је имао

особину да експлодира готово тренутно, овај експлозив био је веома добар за рушење стена, пробијање тунела и канала, изградњу путева и железничких пруга, нафтних бушотина... За пушчану и топовску муницију није био добар.

Убрзо после тога Нобел је запазио да упијајућа кремна (дијатомејска) земља која је у саставу динамита чинила око 25 одсто не упија само нитроглицерин, већ и топлоту чиме је умањивала учинак експлозије. Зато је уместо ње почео да употребљава дрвену струготину јер она поред тога што добро упија нитроглицерин, приликом експлозије гори и развија гасове побољшава-

јући тиме експлозивна својства динамита. Поред тога, Нобел је додао и натријум-нитрат као оксидационо средство. Касније ће се уместо дрвене струготине употребљавати самлевен

Лечење туберкулозе коже помоћу светлости? Ова идеја донела је Данцу Нилсу Финзену Нобелову награду за медицину 1903. године, али је, изгледа, била један од ретких промашаја.

СКУПЉАЧИ НАГРАДА

У аналима добитника Нобелових награда издвајају се четири научника јер су је добили по два пута! Француски физичар Марија Кири добила је награду за физику 1903. године, заједно са својим мужем Пјером (и Хенријем Бекерелом), а 1911. године добила је сама, овај пут за хемију. Занимљиво је да је и њена кћерка Ирена Жолио-Кири, такође, заједно са својим мужем Фредериком, добила 1935. године награду за хемију. Тако је једна породица „узела“ пет „нобела“!

Линас Полинг (код нас познат као Лајнес Полинг), амерички хемичар, прво је 1954. го-

дине добио Нобелову награду за хемију, а 1962. године и за мир.

Амерички физичар Џон Бардин своју прву награду за физику добио је 1956. године, а 1972. другу.

Фредерик Сенгер, енглески биохемичар, добио је два „нобела“ за хемију – 1958. и 1980. године.

Јединствен случај догодио се 1915. године када су Нобелову награду за физику поделили отац и син – британски физичари сер Вилијам Брег и његов син сер Лоренс Брег.

А поред Нилса Бора, чувеног данског физичара који је добио награду за физику 1922. године, и његов син Аге-Нилс Бор такође је награђен за физику 1975. године.

„ОДБИО НАГРАДУ“

За протеклих сто година неколико пута се догодило да су се добитници одрекли Нобелове награде коју је требало да приме или су их власти њихових земаља у томе спречиле. Без обзира на то, награда им није одузета – остали су добитници уз назнаку: „**одбио награду**“. Тако је, на пример, Адолф Хитлер, бесан због тога што је 1935. године Нобелову награду за мир добио борац за мир и његов политички затвореник, антифашистички новинар **Карл фон Осјецки**, онемогућио добитника да је прими. Чак је 1937. године забранио и осталим немачким добитницима да је примају.

Совјетски писац **Борис Пастернак** добио је 1958. године Нобелову награду за књижевност за свој роман „Доктор Живаго“. Међутим, због тога што је Октобарску револуцију приказао у светлу које се није допадало властима и јавности, под њиховим притиском одбио је да је прими. Нешто слично догодило се и са **Александром Солжењи-**

цином који је 1970. године добио награду, такође за књижевност, али је одбио да је прими из бојазни да му совјетске власти неће дозволити да се врати у земљу. Ипак, када је 1974. године протеран из земље, узео је своју награду (али без новчаног дела).

Жан-Пол Сартр, француски филозоф и књижевник, одбио је да прими Нобелову награду за књижевност 1964. године иако није био ни под чијим притиском. Објаснио је да тиме чува свој књижевни углед!

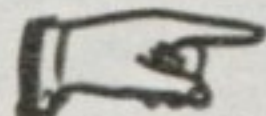
Најзад, вијетнамски политичар **Ле Дук То** одбио је 1973. године да прими награду за мир јер је требало да је подели са Американцем Хенријем Кисинџером, за допринос у постизању мира којим је окончан Вијетнамски рат.

На основу још неких примера (иако је Алфред Нобел желео другачије), ипак се може рећи да додељивање Нобелових награда за мир и књижевност није баш увек било без политичке позадине нити су их увек добијали најбољи

дрвени или камени угаљ и ражано брашно. Мењајући заступљеност нитроглицерина у укупној маси динамита, Нобел је био у стању да добије динамит различите јачине, за различите потребе.

Вештачка свила и кожа

Постоји и прича о томе како је Нобел 1875. године случајно дошао до још једног важног открића – желатинског (пластичног) динамита. Прича се да је повредио прст и рану преврио колодијумом – раствором нитроцелулозе у смеси једнаких запреминских делова етра и алкохола. Пошто због јаких болова ноћу није могао да спава, одлучио је да оде до лабораторије и да испита како ће реаговати колодијум и нитроглицерин. Ујутру је, на своје велико задовољство, установио да, када се растварачи алкохол и етар уклоне

испаривањем, остаје жилава, пластична маса. Овај експлозив био је још јачи од обичног динамита јер је и нитроцелулоза експлозивна материја („пра-скави памук“), а отпоран је и на воду. Тако је 1887. године Нобел приказао балистит – један од првих бездимних барута.

Алфред Нобел је био човек невероватне снаге, па је, поред проналазака из области експлозива, дошао и до више од 350 других од којих су најзначајније вештачка свила и кожа. И поред тога што је био врло имућан, живео је скромно, готово аскетски. Био је склон стањима лошег рас-

положења и утучености, али је знао да буде и љубазан домаћин и духовит човек. За своје многобројне раднике у више од 90 фабрика био је добар послодавац јер се према њима понашао заштитнички. Иако је по политичким убеђењима био близак либералима и социјалистима, противио се да жене добију право гласа. Сматрао је да се људско друштво не развија у добром правцу, па је вероватно и то један од разлога што је 27. новембра 1895. године у Паризу саставио тестамент којим је своје богатство завештао за награђивање најбољих. Тестамент је положио у банку у Сток-

холму. Тачно годину дана касније, 1. децембра 1896. године, умро је од последица излива крви у мозак у својој вили у Санрему.

У Нобеловом тестаменту извршиоцима се налаже да се главни део његовог иметка, који је тада вредео око 9 милиона долара (у оно време врло велика сума), уложи у стварање новчаних фондова како би добијене камате служиле за доделу награда из физике, хемије, медицине или физиологије, из књижевности и за допринос миру.

Како ће се додељивати награде?

И то је чувени индустријалац прописао у свом теста-

Нобеловац из 1922. године дански физичар Нилс Бор имао је не само велики научни углед, него и утицај. Од 28 кандидата које је предложио 14 је и добило Нобелову награду.

ЧЕТРДЕСЕТОГОДИШЊИ ЈУБИЛЕЈ

Шведска академија доделила је 26. октобра 1961. године Нобелову награду за књижевност нашем књижевнику и дипломати Иви Андрићу за романе „Госпођица“, „Травничка хроника“, а нарочито за роман „На Дрини ћуприја“. Андрић је у њима: „Изузетним језиком и епском снагом описао живот и историју своје земље“, стајало је у образложењу Нобеловог комитета. Написао их је у току Другог светског рата у окупираном Београду, а њихово објављивање дозволио је тек по ослобођењу 1945. године. Свет их је упознао петнаестак година касније када су преведена на главне светске језике и шведски. У име шведског краља Густава VI Адолфа награду му је предао Андреас Естерлинг, председник Нобеловог комитета, на свечаности одржаној 10. децембра.

Поред новчане награде (исплаћује се увек у шведским крунама), коју је наш нобеловац поклатио библиотекама Босне и Херцеговине, Андрић је добио и Нобелову медаљу и диплому.

Медаља је од злата, у барелјефу R 60,5 mm. На предњој страни налази се лик Алфреда Нобела (исто је за све награде), а на полеђини је барелјеф младића који записује певање муза (полеђине медаља се разликују, и то у зависности од области за коју се додељују). По ободу је стих из

Диплома Нобелове награде за књижевност на име Иве Андрића

шестог певања Вергилијеве „Енеиде“ на латинском: „Како је слатковидети људски живот оплеменен проналасцима“. У дну медаље изгравирано је име Иве Андрића и 1961. година.

Диплома Нобелове награде садржи податке о лауреату Иви Андрићу, члановима Нобеловог комитета који је награду доделио, као и текст одлуке са образложењем (све је на шведском језику). Састоји се од два дела и има величину 27x37 cm. Исписана је на пергаменту кашираном на дасци пресвученој плавом кожом са златотиском

Нобелова медаља на име Иве Андрића

Предаја Нобелове награде Иви Андрићу у Стокхолму 10. децембра 1961. године

менту. Награде за физику и хемију додељиваће Шведска академија наука, награде за медицину Институт Каролинска из Стокхолма, а за књижевност Стокхолмска академија. Најзад, група од петоро људи, које бира норвешки парламент, одабираће „хероје мира“, како их је назвао Нобел. Ова награда додељује се истог дана кад и остале, али у Ослу, у Норвешкој.

Избор кандидата

Упркос сложености поступка око одабирања кандидата за награду, па и дипломатских потешкоћа, извршиоци тестаментна успели су да спроведу Нобелове жеље у дело. Непуне две године после његове смрти, септембра 1898, шведска влада и Нобелова породица сагласиле су се договорима за-

кљученим између установа које су задужене за бирање кандидата за награду, а 1900. године основана је Нобелова фондација која има задатак да управља фондовима и стара се о раду тих установа. Највише тело те фондације, Одбор, има седиште у Стокхолму и састоји се од шест чланова који су Швеђани или Норвежани. Пет чланова бирају опуномоћеници из четири установе које додељују награде

ПОШТИНИК
ЗАБАВНИК

23. 11. 2001.

који уоквирује садржај. Украшена је стилизованим мотивима из награђених дела.

Занимљиво је да је и Никола Тесла 1937. године био номинован за Нобелову награду. Али, није је добио због тога што је прописано да се Нобелове награде додељују за дела из „претходне године“, а Теслини генијални проналасци били су познати већ деценијама (за разлику од Андрићевих дела која су постала светски позната тек када су преведена)■

МАТЕМАТИЧКИ НОБЕЛ – – ФИЛДСОВА МЕДАЉА

Алфред Нобел је пропустио да за неку од својих награда укључи и достигнућа из математике. Тај пропуст исправили су сами математичари, на Међународном конгресу математичара одржаном 1924. године у Торонту. Издвојили су скромних 2500 долара (неутрошена средства) како би на следећем конгресу могле да се поделе две медаље најбољима. Награда је добила име по предлагачу Џону

Филдсу, канадском математичару који је био председник конгреса и стећи ће углед „математичког Нобела“. Прве две медаље додељене су тек 1936. године и од тада се додељују сваке четири године. После донације непознатог дародавца, од 1966. године додељује се и више од две и то, по правилу, математичарима млађим од 40 година. Награда има и новчани износ од око 1500 долара■

(наведене напред), а шестог бира шведска влада.

Централна банка Шведске, поводом тристоте годишњице од оснивања, 1968. године, установила је награду за економију, која је, као шеста, придружена осталим Нобеловим наградама. Има исту новчану вредност, додељује се почев од 1969. године, а за добитнике је задужена Шведска академија наука.

Свака од четири установе које додељују награде „Нобеловим лауреатима“ има своје Нобелове комитете које чини 3-5 чланова. У овим помоћним телима практично се и одлучује о томе ко ће добити Нобелову награду.

Како се, уопште, доспева у круг кандидата за ову награду? Мада се имена добитника објављују у октобру и новембру сваке године, поступак за њихов избор почиње 12 месеци раније. Тада установе задужене за избор позивају више хиљада особа да предложе кандидате за награде. Отприлике око 1000 људи, сваке године, улази у шири избор за сваку од награда, а број номинација креће се између 100 и 250. Међу онима који су позвани да предложу кандидате налазе се

и ранији добитници Нобелових награда, угледни научници и универзитетски професори на пољима наука за које се додељују награде, чланови разних научних академија, књижевних друштава и удружења...

Право да пријављују кандидате имају само они појединци и установе који су од шведских установа, надлежних за избор, добили позив да то учине. Такође по позиву, чланови појединих влада или неких међународних организација могу да предлажу кандидате за Нобелову награду за мир. Сви позиви, као и саме номинације, тајни су.

Предлози морају да стигну Нобеловим комитетима до 31. јануара наредне године, у којој се награде додељују. Већ 1. фебруара почињу састанци Нобелових комитета на којима се оцењује ваљаност пријава. Више хиљада људи упуслено је са стране као помоћ комитетима јер треба утврдити оригиналност и значај сваке пријаве. Овај посао мора да се оконча до краја септембра или почетка октобра када Нобелови комитети завршавају свој рад тајним гласањем. Резултати гласања прослеђују се установама надлежним за избор. Ови предлози коми-

тета најчешће се и прихватају. То, међутим, није обавезно јер се и овде води расправа о предлозима и коначна одлука доноси тајним гласањем. Јавност не сме да сазна ни за шта се ко од њих залагао. Коначне одлуке обавезно се доносе до 15. новембра, а имена добитника објављују се одмах по избору.

Медаља, диплома и новац

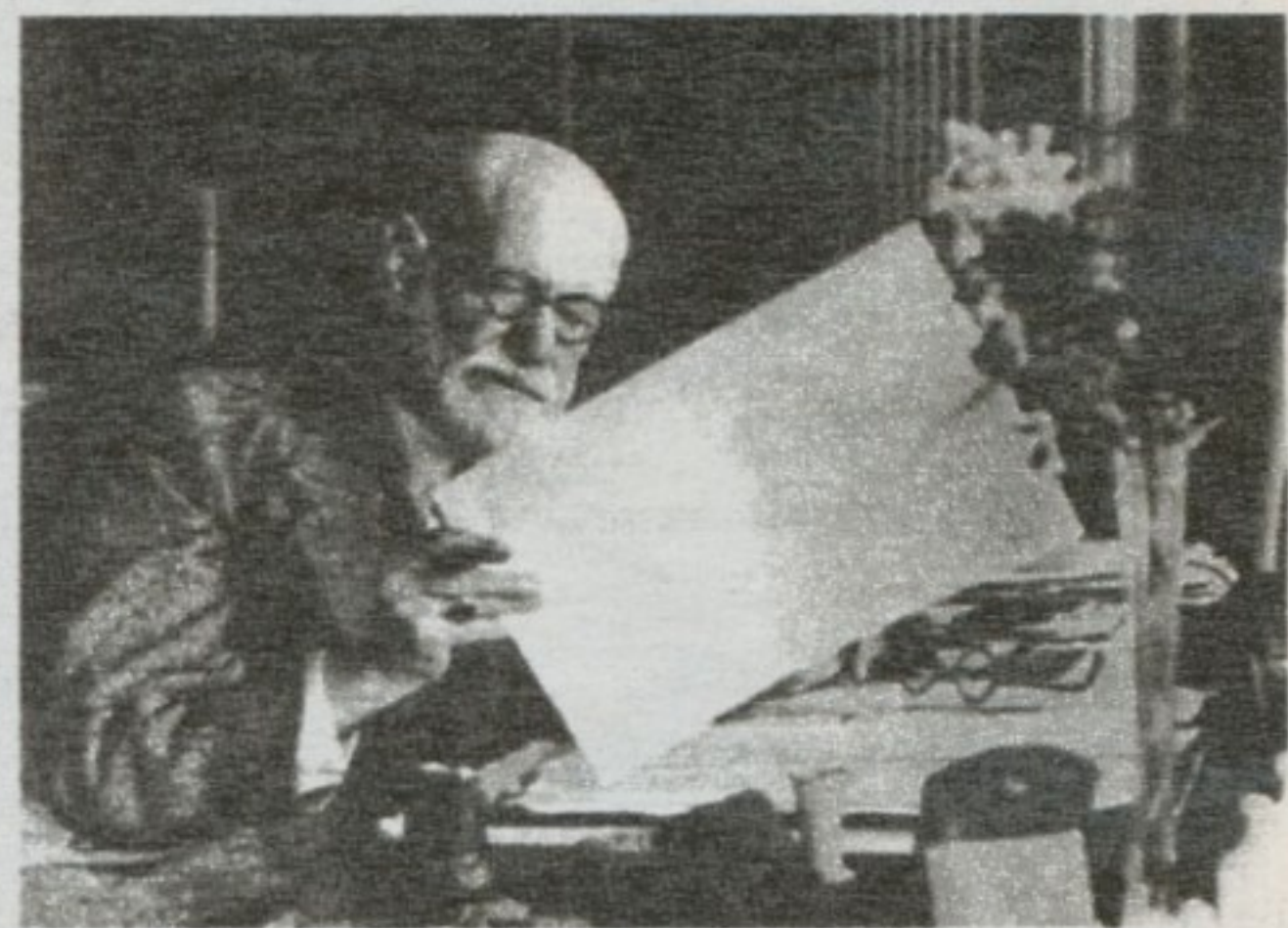
Награде могу припасти само појединцима. Могу бити подељене на једнаке делове између два или највише три добитника. Изузетак је награда за мир, коју може да добије и нека установа. Уколико се процени да у некој области нема дела која заслужују награду, она не мора да се уручи за ту годину. Али, мора да се уручи бар једном у пет година. Новац од недодељених награда остаје у фонду. Исто важи и ако је добитник одбио да прими награду или је није подигао до одређеног датума. Нико не може да буде номиниран постхумно, али се награда додељује добитнику који је преминуо после номинације и уручује се његовој породици. Такав је, на пример, био случај са генералним секретаром Уједињених нација Дагом Хамаршелдом 1961. године (Нобелова награда за мир). Дипломатска или политичка подршка за неку од кандидатура не узима се у обзир зато што је цео поступак доделе Нобелових награда независан од државе.

У једној години могуће је доделити и две награде из исте области ако претходне године награду није било могуће доделити. По Нобеловој жељи, оне се додељују без обзира на нацију, расу, веру или идеологију. Међутим, његов захтев да се награде дају за дела „из претходне године“, није могао да се поштује јер научници, па и писци, на својим великим делима раде годинама.

За свечано уручење награда одабран је 10. децембар сваке године, на годишњицу Нобелове смрти. Пр-

ви пут су уручене пре 100 година, 10. децембра 1901. када се навршило пет година од тог догађаја. Награде се истовремено уручују и у Стокхолму и у Ослу. У Стокхолму шведски краљ уручује награде за физику, хемију, медицину или физиологију, књижевност и економију. На Универзитету у Ослу, уз присуство норвешког краља, уручује се награда за мир.

Нобелова награда састоји се од златне медаље са ликом Алфреда Нобела, дипломе и позамашне суме новца – она зависи од прихода Нобелове фондације која је законски власник Нобеловог фонда. Зато се за протеклих 100 година ова сума кретала од неколико десетина хиљада долара до 1.120.000 долара у 1996. години. У 2000. години појединачном добитнику припало је око 900.000 долара.

Сигмунд Фројд никад није добио Нобелову награду иако је више пута био предлаган.

Непосредно по пријему награде добитници су дужни да у краћем излагању упознају присутне са делом за које су награђени.

Откако је далеке 1901. године додељено првих пет Нобелових награда, датум 10. децембар добиће изузетан значај. Добитници награда постаће понос својих нација јер ће оне бити схваћене као доказ њихове способности да имају научну, а шире гледано и интелектуалну елиту. Тако је ова награда постала нешто као олимпијске игре у спорту – једна врста такмичења где се огледају најбољи. Углед који је стекла никада није доведен у питање, нарочито за природне науке, јер помно следи развој сваке области за коју се додељује■

Припремио
Горан Војиновић

ВЕОМА ТЕЖАН СЛУЧАЈ

Бугарка Севдалина Ангелова из града Русе осуђена је због преваре на једногодишњу затворску казну, али мало ко верује да ће се она ускоро наћи иза решетака. Неволја је у тежини осуђене која износи 220 килограма, а случај постаје тежи сазнањем да је Севдалину немогуће ухапсити – због огромне килаже не може да хода, станује на седмом спрату, а не постоје инвалидска колица у која би могла да седне нити лифт кроз чија би врата могла да прође. Било је предлога да се уз помоћ крана изнесе кроз проширени прозор, али су се томе успротивили лекари плашећи се да њено срце, ионако угрожено услед вишка килограма, не би издржало.

Решење је нађено: Севдалина Ангелова отићи ће на издржавање казне кад буде имала 150 килограма. Када ће то бити, Севдалина не може да каже ■

АРЕТА И БЕТОВЕН

Група британских научника недавно је испитивала слух животиња пуштајући им разноврсну музику и тако дошла до закључка да краве, на пример, највише воле Бетовенову „Пасторалну симфонију”. Кад њу слушају, дају готово литар млека више. Уколико им се пусти нека друга музика, на пример нумере бендова „Суперграс” или „Мад”, не дају ни кап више.

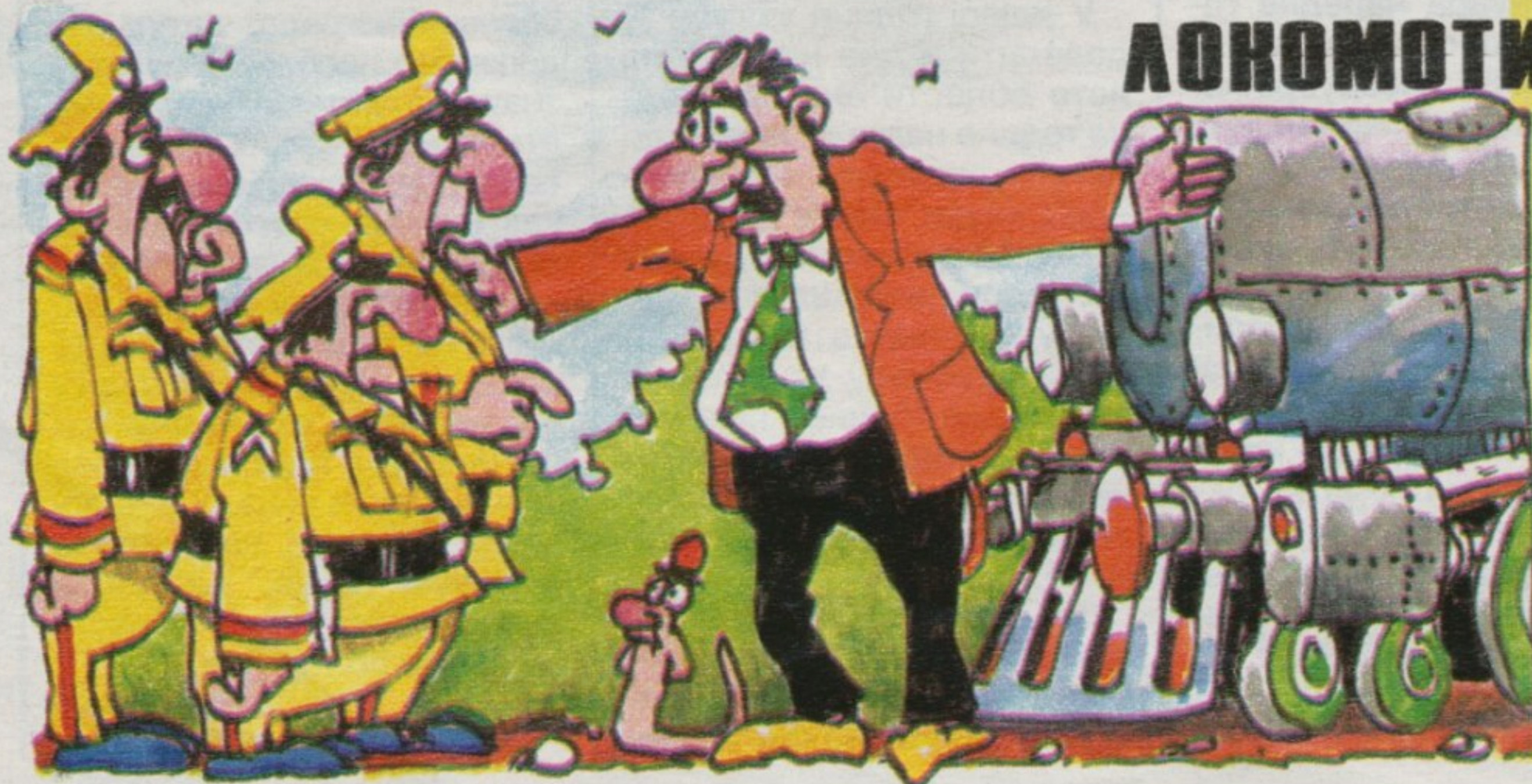
– Утврдили смо да музика попут Бетовенове „Пасторалне симфоније” помаже кржавама да се опусте и умирује их јер, не заборавите, оне су затворене у штали. Али, радо слушају и Арету Френклин и њену песму „What a Difference a

Day Makes” – рекао је Би-Би-Сију доктор Адријан Норт, један од истраживача Универзитета у Лестеру.

Да су краве веома осетљиве, говори и догађај из двадесетих година кад је једна сељанка из околине Диселдорфа добила одштету у занимљивој парници. Тужила је електричну централу јер су обе њене краве престале да дају млеко кад је преко пашњака на коме су пасле спроведена жица високог напона. Жена је навела да због зујања у жицама краве нису хтеле да пасу, а то су потврдили и ветеринари и агрономи. Суд је донео одлуку да електрична централа плати накнаду од 10.000 марака за 3000 литара млека ■

ЛОКОМОТИВА УМЕСТО ПЛАТЕ

Пошто четири месеца нису примили плату, полицајцима у румунском граду Фалтичени градоначелник је у замену понудио – локомотиву.

– Пристали смо да узмемо локомотиву и њеном продајом надокнадимо плате које ионако стално примамо са закашњењем – изјавио је за новине командир полиције Константин Параска.

Поклон-локомотива је веома стара и у прилично лошем стању, па је питање да ли ће полицајци из Фалтичене успети да надокнаде неисплаћене четворомесечне плате. У међувремену користе слободне дане да локомотиву доведу у пристојно стање – гландају је и оправљају не би ли се купац што пре нашао ■

РОМЕО У БОЛНИЦИ

На премијери балета „Ромео и Јулија“ одржаној у Кардифу, у Велсу, представа се није завршила онако како је Шекспир предвидео, па Јулија Ромео није испратила у гроб, него у болницу.

Сцена у којој Ромео у двобоју мачевима убија Јулијиног рођака одиграна је сувише уверљиво па је Ромео, у жару борбе, неспретно налетео на мач противника који му је добро посекао руку. Завеса је одмах спуштена, а Ромео хитно одвезен у болницу. Оставши без свог Ромеоа, с њим је у болницу пошла и балерина која је играла Јулију ■

КАКАВ ПЛЕН!

Маскирани лопови упали су у главну пошту у Атини и из ње, под претњом оружјем, однели три вреће с испитним задацима из математике, хемије и латинског језика који су били намењени средњим школама на острву Закинтос у Јонском мору.

Лако је замислити разочарање пљачкаша кад су видели плен. А у пљачку су кренули с намером да се домогну друге три вреће у којима је било око 546.400 долара ■

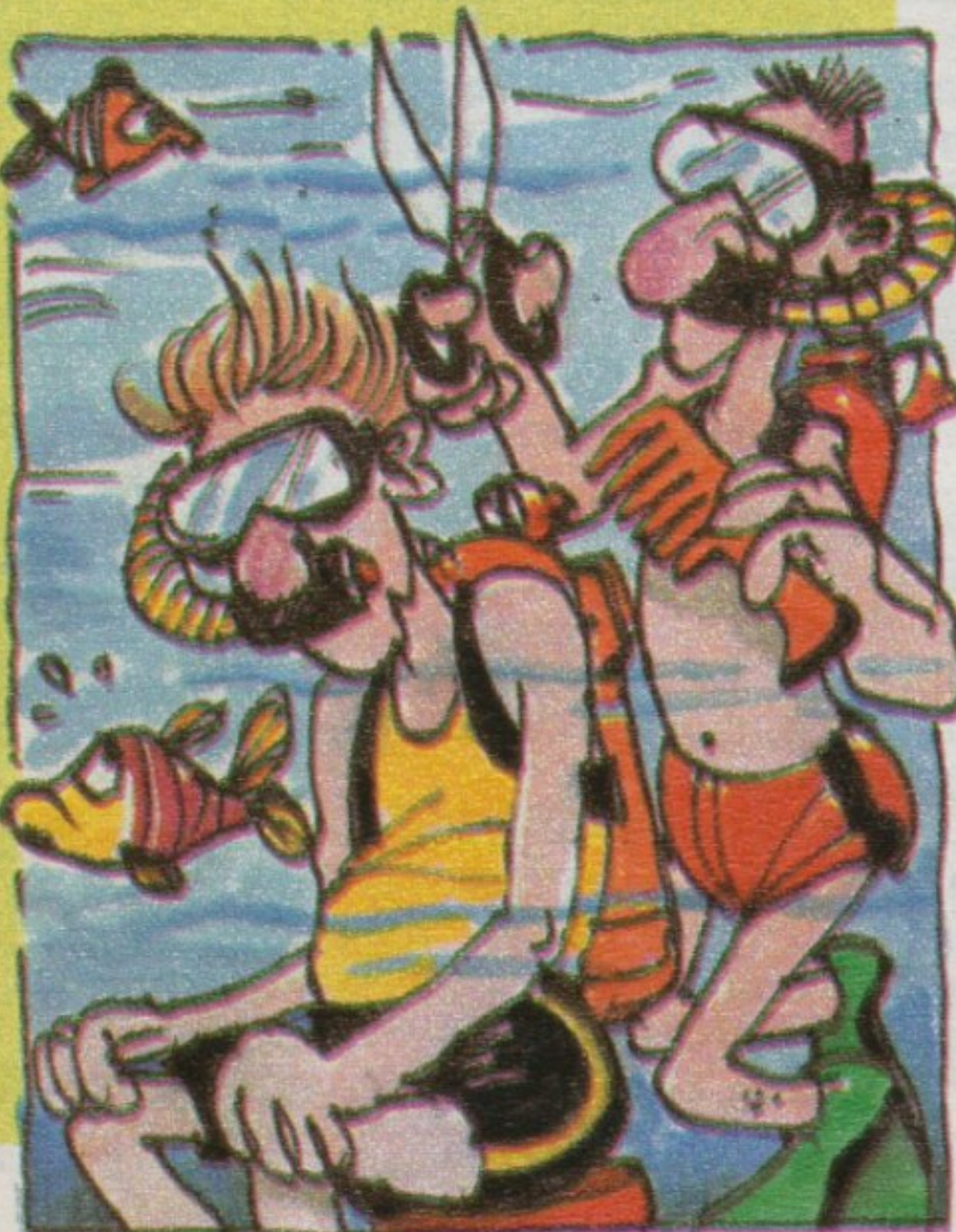
СТОЛЕТНИ ШТРАЈКАЧ

Вијетнамка Бан Ти Луу одлучила се на једномесечни штрајк глађу не би ли петорицу својих блиских рођака натерала да се одрекну дроге. Поступак ове жене не би ни изазвао посебну пажњу да она нема 108 година, а како је изјавила, ово је био једини начин да своја четири унука и њиховог оца одврати од порока који их води у смрт.

Столетни штрајкач успео је у својој намери: унуци и њихов отац су, у страху да не изгубе баку, одлучили да се одрекну дроге и, како пишу новине у Ханују, сада воде „нормалан живот“. Бака се, и поред једномесечног гладовања, осећа добро, закључили су лекари ■

ПОДВОДНО ШИШАЊЕ

Фризер и стилиста Франсиско Поу из Каталоније приказивао је протекле сезоне свој начин шишања у помодном летовалишту Аренес де Мар у близини Барселоне. Фризер и његова три модела били су све време под водом с маскама за роњење на лицу и удишући ваздух из боца с кисеоником. Тог дана плаже су биле празне, а радознала публика, претежно женска, цео дан се тискала око базе на претвореног у фризерски салон ■

ПРЕВРШИЛО

Американац Џејмс Спирс поднео је захтев за развод брака наводећи да његова жена из свих новина и часописа, пре но што му оне дођу у руке, исече све слике жена. Захтев му је уважен ■

ЖИВОТ ПИШЕ ДРАМЕ

У петак по подне 4. августа 2000. године Мајкл Ек је, као и обично, кренуо на посао. Из своје куће у Балтимору пошао је око два и по сата раније да би се кроз густ саобраћај пробио до компаније за транспорт у Ист Питерсбарау, такође у америчкој држави Пенсилванији. Радио је као руковалац на виљушкарима.

Ек је увек радио ноћу желећи да већи део дана проведе са својом женом Дон и двогодишњом кћеркицом Кристином.

Напамет је знао тих 115 километара Међудржавног аутопута I-83 којим је пуних дванаест година возио сваког радног дана. Добро му је било познато и то да је петком по подне саобраћај око Јорка густ јер људи журе с посла да би им викенд био што дужи. Његов зелени „шевролет импала“ кретао се умереном брзином према северу.

Пре него што је почео да ради на виљушкарима, четрдесетчетворогодишњи Мајкл Ек био је у истој компанији возач тешких камиона с приколицом и имао је много разумевања за људе који су аутопутем возили камионе, нарочито оне за воланом грдосија од девет осовина који себи нису смели да дозволе ни најмању грешку у вожњи.

Ниска бетонска ограда делила је узани аутопут са четири траке. С десне стране трака које су водиле према северу уздизала су се кршевита брда док је оштра стрмина с леве стране трака јужног смера ишла према језеру.

Браником о браник

Око 14.50 h Мајкл Ек возио је брзином од око 105 километара на сат левом, бржом, траком, северно од излаза са аутопута број 3. Нешто испред њега ишао је плави „питербилт“ с девет осовина, односно 18 огромних точкова, а иза њега неколико путничких аутомобила.

Док су се приближавали делу аутопута који је водио стрмо узбрдо, Мајкл је видео да је камион чија је приколица вукла два булдожера сувише тежак да би се пењао уобичајеном брзином којом се вози аутопутем.

Камион никако није прелазио у десну траку да би аутомобилима бржим од себе омогућио да несметано возе левом. Ек је одлучио да га претекне с десне да се не би заглавио иза спорих аутомобила. Дао је сигнал за претицање, убрзао, прешао камион, поново

ОСВЕТНИК

**Мајкла Ека
ухватило је очајање:
ако и преживи удар о тло при
брзини од 64 километра на сат, и даље
постоји могућност да га камион намерно
прегази. Али, уколико остане у аутомобилу,
смрт му не гине**

дао сигнал и вратио се у леву траку, испред камиона.

Пењући се узбрдо, морао је да успори јер се ближио споријим колима испред себе. Одједном је на свом задњем бранику осетио ударац. Погледао је у ретровизор и у њему угледао огромну решетку хладњака камиона.

Био је то лак ударац, али је можда оштетио браник камиона или „шевролета“. У том случају морали би да изађу и размене полисе осигурања. Мајклу Еку то никако није одговарало: ако би пола сата закаснио на посао, одбијао му се добар део дневнице.

Намерно ме удара!

Знао је да с леве стране нема места. Погледао је на десну надајући се да је саобраћај мало проређен и да ће и камион и његов „шевролет“ успети да прођу. Али, и десна трака била је загушена аутомобилима.

Чим су се аутомобили на тој траци за часак проредили, Мајкл је чекао да се с десне стране појави „питербилт“. Али, његов возач није ни покушавао да пређе у спорију траку. Мајкл је убрзо сазнао и због чега. Трас! Два одбојника, камионов челични и „шевролетов“ пластични,

поново су се сударила. Мајклу су се од страха осушила уста.

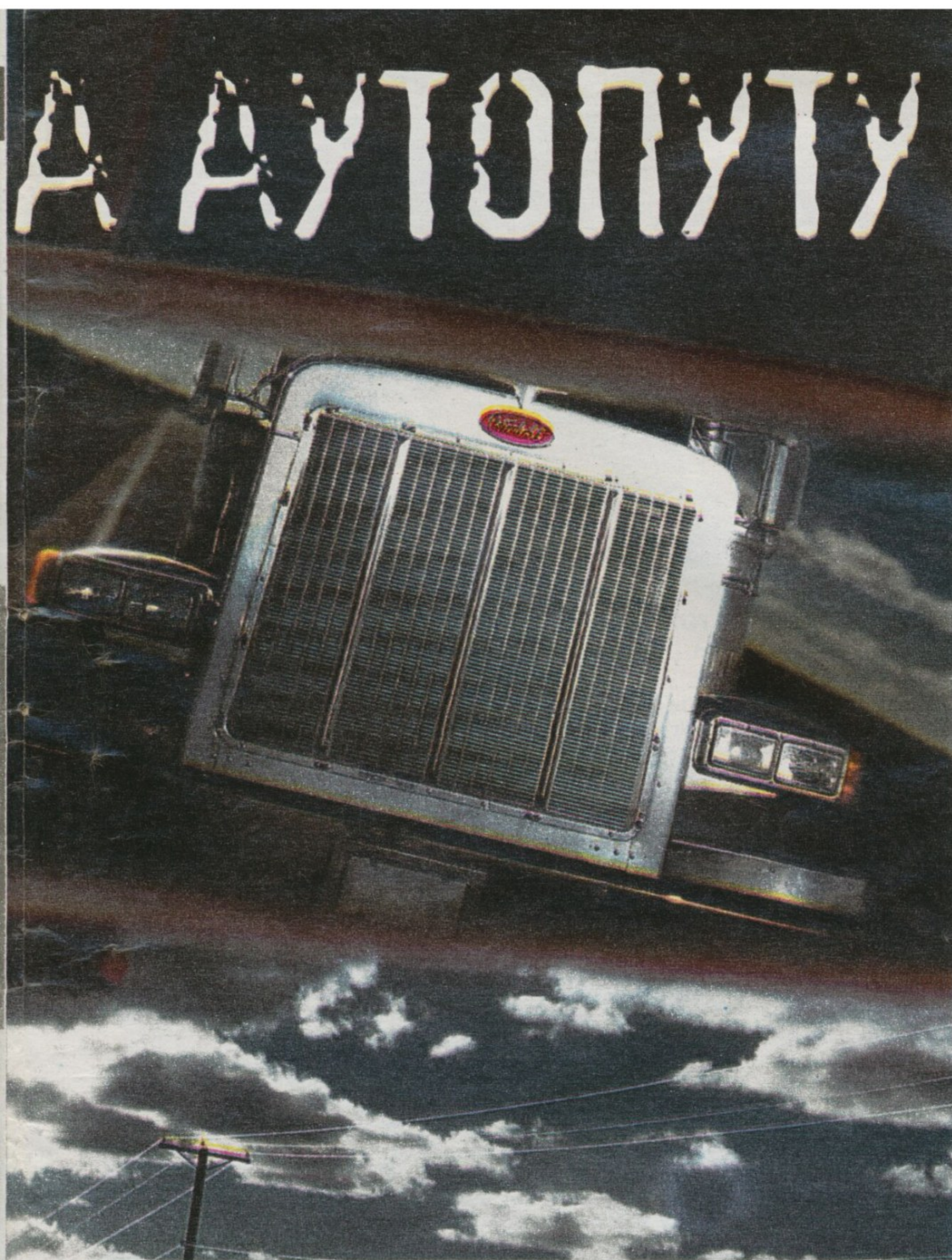
Следећи снажан ударац камиона гурнуо је Мајклово седиште по шинама што је Мајкла протресло као да је крпена лутка. Мотор „шевролета“ се угасио. Мајкл је покушао да окрене волан, али се овај једва померао. И кочнице су једва радиле док их је снажно притискао. „Па он то мене намерно удара!“, помислио је Мајкл Ек.

Иза себе чуо је како кочнице камиона цвиле од наглог кочења и како му дизел-мотор урла. Још један ударац и Мајкл је на седишту поново полетео уназад. Огроман камион с приколицом и булдожерима гурао је Еков аутомобил узбрдо као што хокејаш гурају пак.

Управљати „шевролетом“ без мотора било је немогуће. Изузетно широке гуме аутомобила као да су ишле кроз влажан, још нестегнут бетон. Држећи волан левом руком, Мајкл Ек је притиснуо број 911 на свом мобилном телефону. Његов микрофон био је причвршћен за заклон против сунца испред возача.

Где је полицајац?

„Огроман питербилт ударио ме је по 83. пут. Можете ли да ми помогнете?“, завапио је. Диспечер Винсент Браун у штабу

Државне полиције Пенсилваније у близини излаза са аутопута број 3 питао га је где се тачно налази. Мајкл је дрекнуо: „На Међудржавном број 83, а где је то не знам јер ме камион непрекидно гура!”

„Ја ћу преузети случај”, рекао је диспечеру Брауну полицајац Серел Улрих који се налазио у канцеларији и који је чуо разговор. Било је око 14.55 h. Улрих је у полицијским колима похитао на рампу аутопута I-83 код излаза број 3. У обе траке саобраћај је био веома густ и спор. По Улриховој процени, „рвање” камиона и аутомобила на аутопуту трајало је већ дуже од десет минута. Хоће ли возач „шевролета” издржати?

Мајкл Ек је, гушећи се од беса, покушавао да свој „шевролет” задржи у левој траци. Возач камиона и даље га је ударао и „шевролет” се сваки пут тресао као да ће се свакога часа распасти. Мајклу је било јасно да његова кола не могу још дуго да издрже ове све силовитије ударце. „Где је већ једном тај полицајац?!”, викнуо је у телефон.

Пошто му ни показивач брзине више није радио, проценио је да се и он и камион крећу брзином од око 64 километра на сат узбрдо и 80 километара на сат по равном. Док су се ближили излазу са аутопута број 7, изгледало му је да никако не може да се извуче и изиђе са I-83.

За њим у десну траку !

Талас возила с десне стране био је непрекидан и толико густ да није било изводљиво променити траку. С кочницама које су једва радиле и готово заглављеним воланом то је било сасвим немогуће. Мајкл је тада у густом саобраћају с десне стране угледао мало простора.

Целим телом бацио се на волан и окренуо га удесно колико је могао. „Шевролет” је скренуо у десну траку и Мајкл је, најзад, одахнуо. Али, паника га је поново ухватила када је видео да и огромни „питербилт” за њим прелази на десну траку. Готово истог тренутка осетио је још један тресак у задњи део свог аутомобила.

Престао је да броји ударце камиона. „Опет ме је ударио и то непрекидно чини!”, викао је диспечеру Брауну.

Али, полицајац Улрих који му је пошао у помоћ био је заглављен у саобраћају и, како му се чинило, милио је према северу. Немоља с камионцијом и возачем „шевролета” трајала је, по његовој процени, већ 15 минута.

Возач камиона сада се чврсто прибио уз „шевролет” и почео да кривуда гурајући га. Аутопут се пењао на узбрдицу и Мајкл Ек је испред себе угледао још једну грдосију с приколицом како се лагано креће десном траком.

„Десет, девет, осам...”

Оно што је претпоставио и догодило се. „Питербилт” га је гурао према задњем делу тог камиона и размак између две грдосије и малог „шевролета” све више се сужавао. „Погинућу!”, помислио је Мајкл Ек не видећи како да то избегне.

Проверио је у ретровизору и видео да у левој траци тренутно нема возила. Ухватио је ручицу врата. Одлучио је да, пре него што га луди возач „питербилта” тресне у камион испред њега, отвори врата и искочи из кола.

А онда га је ухватило очајање: ако преживи удар о тло при брзини од 64 километра на сат, и даље постоји опасност да га „питербилт” намерно прегазе. Ипак, ризик би му се исплатио јер су изгледи да остане жив били мали. Ако буде седео у аутомобилу, сигурно ће погинути!

Предњи камион постајао је све већи како су му се приближавали. Мајкллови прсти ухватили су ручицу на вратима. Почео је да одбројава: „Десет, девет, осам...” Пажњу му је изненада привукла снажна светлост која је убрзавала с десне стране.

Полицајац Улрих ослободио се из саобраћајне гужве и полетео аутопутем. Убрзо је угледао „питербилт” с приколицом и „шевролет” испред њега. Улрих их је претекао и дао им знак да се зауставе уз ивицу десне траке. Полицајац је изишао из кола.

Две године затвора

Док је опрезно прилазио „питербилту”, за његовим воланом угледао је, на своје запрепашћење, малог шездесетпетогодишњег човека ретке беле косе. „Шта се то догађа?”, упитао га је.

Возач, Џејмс Тримбл, дрхтао је од беса. „Онај тип ми је секао пут”, рекао је љутито. „Ударио сам његова кола да би ми се склонио с пута! Морао сам да му се осветим!”

Улрих је касније утврдио да је Тримбл ударао и гурао Еков аутомобил читавих 19 километара дуж аутопута I-83 што је трајало 20 минута!

Џејмс Тримбл је оптужен за напад с предумишљајем и низ саобраћајних прекршаја том приликом. Пристао је да се подвргне психолошкој процени и да се заувек одрекне своје професионалне возачке дозволе. На суђењу марта 2001. године упорно је тврдио да му је Мајкл Ек непрекидно и намерно секао пут кочећи нагло што га је принудило да га удара. Осуђен је на затвор у трајању од две године.

Б. Д.

ФРАНЦУСКИЊА, СУЛТАНИЈА -

Царица Жозефина, прва Наполеонова жена, причала је једном како јој је, док је још била девојчица на Мартинику, једна пророчица – звала се Ефимија Давид – гледајући у кристалну куглу, казала да ће се два пута удавати, да ће јој први брак бити несрећан, да ће имати двоје деце и да ће остати удовица, како ће њен други муж бити тамнокос и на изглед безначајан човек, али да ће касније његова слава облетети свет, да ће она бити његова царица, но, умреће несрећна.

Поменула је тада и једно друго пророчанство које се тичало њене блиске рођаке Мари-Марте Еме Дибик де Ривери. Иста гатара прорекла је Жозефининој рођаци, истог дана кад и Жозефини, да ће је једном заробити гусари и да ће потом бити робинја у царској палати, да ће њен син владати моћном државом, а да ће она, кад буде на врхунцу среће, умрети од неке дуге болести.

Гусарско једро на видуку

Жозефина и Еме среле су пророчицу 1775. године. У то време имале су по дванаест година и биле нераздвојне. Жозефинини родитељи имали су велике поседе на Мартинику, француском прекоморском поседу на Малим Антилима. Имање се налазило око 25 километара од Поант Роајала, а кућа пророчице била је у близини. Еме је била рођена у том граду у племићкој породици пореклом из Нормандије одакле је један њен предак био прогнан пошто је у двобоју убио противника. Дошао је на Мартиник где је стекао велико имање.

Три године након сусрета с пророчицом Еме су родитељи послали у Француску, у једну манастирску школу у Нанту где је требало да добије образовање које се сма-

трало врхунским за младе девојке. Због рата који је букуно између Енглеске и Француске око колонија у Америци Еме је остала у школи знатно дуже но што је требало. Тек 1784, кад је већ имала двадесет година, Еме се са својом пратиљом укрцала на један једрењак да би се вратила на Мартиник.

Несрећа се догодила недуго пошто се једрењак отиснуо на море: дигла се страшна бура и стари брод, у који је вода већ продирала, почео је да тоне. Свака нада била је изгубљена кад се појавио један шпански трговачки брод који је прихватио и путнике и посаду. Капетан шпанског брода променио је курс и заплывио према Балеарским острвима да би тамо искрцао нежељене путнике. Балеарска острва била су већ на видуку кад се на пучини појавило злокобно гусарско једро. Гусари, страшни алжирски корсари, већ дуго су издалека пратили шпански брод и сад су га сустигли. Сви путници и обе посаде постали су заробљеници.

Мохамед бен Осман, беј Алжира који је у то време био под турском влашћу, био је лукав седамдесетогодишњак. Подржавао је гусаре у њиховим нападима на невернике делећи с њима плен.

Поклон за султана

За свог алжирског заштитника гусари су издвојили најлепши и највреднији део плена: младу лепотицу крупних плавих очију, светлог лица и златне косе.

Алжирски беј одмах је сковао план: мада би је радо задржао за себе, одрећи ће се нове робинје и послаће је на дар свом господару, турском султану Абдулу Хамиду I, и тако стећи његову још већу милост.

У својој палати у средишту града Алжира, у такозваној

За свог алжирског заштитника гусари су издвојили најлепши и највреднији плен: младу лепотицу крупних плавих очију, светлог лица и златне косе

Казби, беј је држао Еме далеко од очију свих обасипајући је пажњом и чекајући прилику да је пошаље на дар калифу свих правоверних.

Кад је најзад брод са Еме пристао у Стамболу, прво што је запазила биле су сјајне куполе сераја, дворске палате која ће јој од тада па до смрти бити дом. На улазу ју је дочекао главни евнух, кизлар-ага, висок и јак Нубијац црног лица с огромним турбаном на глави. У дворишту крај капије кроз коју је уведена, девојку је чекао застрашујући приказ: гомила одрубљених глава, од којих су се неке већ распадале, док је из других још капала свежа крв. Онесвестила се.

Када је дошла себи, већ је била у харему, једна од стотина младих девојака од дванаест до двадесетак година. Одмах је схватила да ће ту, највероватније, остати до краја живота. Обрисала је сузе и одлучила да се што пре и што потпуније прилагоди животу на који је била осуђена. Убрзо је схватила и то да њена будућност веома зависи од главног евнуха, кизлар-аге, који је, показало се, био љубазан и разуман човек, мало подмитљив. С друге стране, кизлар-ага је схватио да ће преко Еме, једине плаве лепотице у харему, још више учврстити свој положај, по значају готово једнак положају великог везира.

Веома брзо Еме је постала султанова миљеница и већ у јуну 1785, после само нешто више од годину дана по њеном заробљавању, родила је сина Махмуда. Султан је био одушевљен: наредио је да у

част срећног догађаја читав серај буде што сјајније осветљен и славље је трајало данима.

И поред пет стотина харемских лепотица и жена, султан је имао само два сина, старијег Мустафу и сад Махмуда. Остали његови мушки потомци или су умрли у раном детињству или су постали жртве дворског целата, чиме су избежаване касније борбе око престола, или су уклањани могући наследници.

Еме је, за награду, уздигнута с положаја икбале – она која ужива владареву милост – у кадину или султанову жену (султан је имао четири такозване жене мада ни са једном није био званично венчан).

Сада је Еме могла да ужива у свом положају и многим привилегијама. Њене одаје биле су најраскошније у серају, а служило ју је безброј робинја: једна ју је купала, друга кувала кафу, трећа је била господарица шербета... Свакој од њих то је било једино занимање. Круг њених утицајних пријатеља у палати ширио се. Поред кизлар-аге, то су сад били и многи дворски великодостојници међу којима је од највећег утицаја био Селим, син миљенице покојног султана и, као најстарији члан царске лозе, могући наследник садашњег.

Султан је умро

Још на почетку Еме је морала да прими ислам, али је захваљујући својој памети, образовању и вештини прилагођавања нашла начин да постепено и мудро уводи на

турски двор француске обичаје. Учила је свог сина француски језик, причала му приче и легенде „цивилизованог света“. Под њеним утицајем Селим је у октобру 1786. године упутио писмо француском краљу Лују XVI изражавајући своје поштовање и дивљење. Одговор није

добрио, али је то ипак био први знак успостављања некакве везе са једном земљом Запада.

А онда је султан Абдул Хамид I умро. Наследио га је Селим, као Селим III, који је одмах покушао да у своју војску уведе промене угледајући се на француску. Његова

су заслуга и многе друге новине – допремио је у Турску прву штампарију, увезао толико књига да је начинио дворску библиотеку, довео музичаре са Запада, набавио наобичне биљке, француски намештај, храну и вина и... изазвао незадовољство јаничара који су, у савезништву с Мустафом и његовом мајком, подигли устанак. Селим је био приморан да се одрекне престола и да на њега доведе Мустафу, првог сина Абдула Хамида.

Селим је покушао да се отрује, али га је у томе спречио сам Мустафа који је ухапсио не само њега, већ и Еме и њеног сина Махмуда. Није их одмах убио као што је то био обичај на турском двору. Превидео је такође да Селим има пријатеље. Најоданији међу њима био је Бариактар, паша једног бугарског пашалука на Дунаву.

Чим је чуо за Селимово свргавање, паша је кренуо против Мустафе са 18.000 војника. Мустафа је у међувремену убио Селима који се лавовски супротстављао посланим убицама и тиме омогућио Махмуду и Еме да им умакну. Бариактар је заузео царски двор и ухапсио Мустафу. Махмуд је постао султан, а Еме султанија – мајка, у царству друга по положају. У самом почетку своје владавине Махмуд се понашао деспотски држећи се старе турске традиције: свргнутог Мустафу, његову мајку и све жене из харема које су чекале његову децу бацио је у Босфор.

Махмуд Реформатор

Кад је отпор јаничара био сасвим сломљен, Махмуд се одрекао деспотске владавине, постепено додуше. Он и Еме почели су да уво-

де реформе у турску војску и да мењају управљање земљом. Мењао се и живот на царском двору: уместо јастука на којима се седело прекрштених ногу појавиле су се столице, није се више јело прстима, већ помоћу ножа и виљушке, фесови су почели да замењују огромне турбане.

Нови султан увео је нов начин плаћања пореза и осталих намета. Једна од његових значајних новина било је установљивање карантина за све дошљаке и та Махмудова одлука спасла је град кад је у Малој Азији избила епидемија куге. Он је заслужан и за оснивање болница и школе за будуће лекаре.

Еме је најзад могла да ужива у миру и правој слободи. Записи из тог времена кажу да је волела драго камење и скупоцену одећу. Своју дугачку и још плаву косу носила је спуштenu низ леђа уплићући у њу готово невидљиве златне жице и сићушне дијаманте. Махмуд је наставио своје реформе, знатним делом под њеним утицајем. У историју је ушао као Махмуд Реформатор.

Опростај

Једне зимске ноћи 1817. године један калуђер из манастира Светог Антона у Перу, на малоазијској страни, морао је по султановој наредби да прекине своју молитву. У пратњи ћутљивих стражара спустио се до луке где га је чекао дворски бродич који је одмах запловио тамним водама према Златном рогу. Кад је стигао до друге обале, калуђер је прошао кроз осветљен врт, а потом уведен у раскошно намештену одају у којој је једна жена лежала на умору.

Поред жене су се налазили грчки лекар и робинје док је у једном ћошку стајао црноманасти човек с брадом, опхрван болом. Дао је знак да се сви удаље, а калуђера је без речи привео постељи самртнице. Ословљавајући је као мајку рекао је да је њена жеља да умре у вери својих предака услишена. Калуђер је прочитао молитву, опростио јој грехе и дао последње помазање.

Кад је и калуђер напустио одају, брадати човек клекао је крај самртнице неутешно плачући. Калуђера су стражари отпратили до манастира где је остатак ноћи провео молећи се за душу Еме Дибик де Ривери, турске султаније – мајке■

К. В.

Илустровао Алекса Гајић

МАЈКА

МОЛЕСИ
ОБЕЈЗ

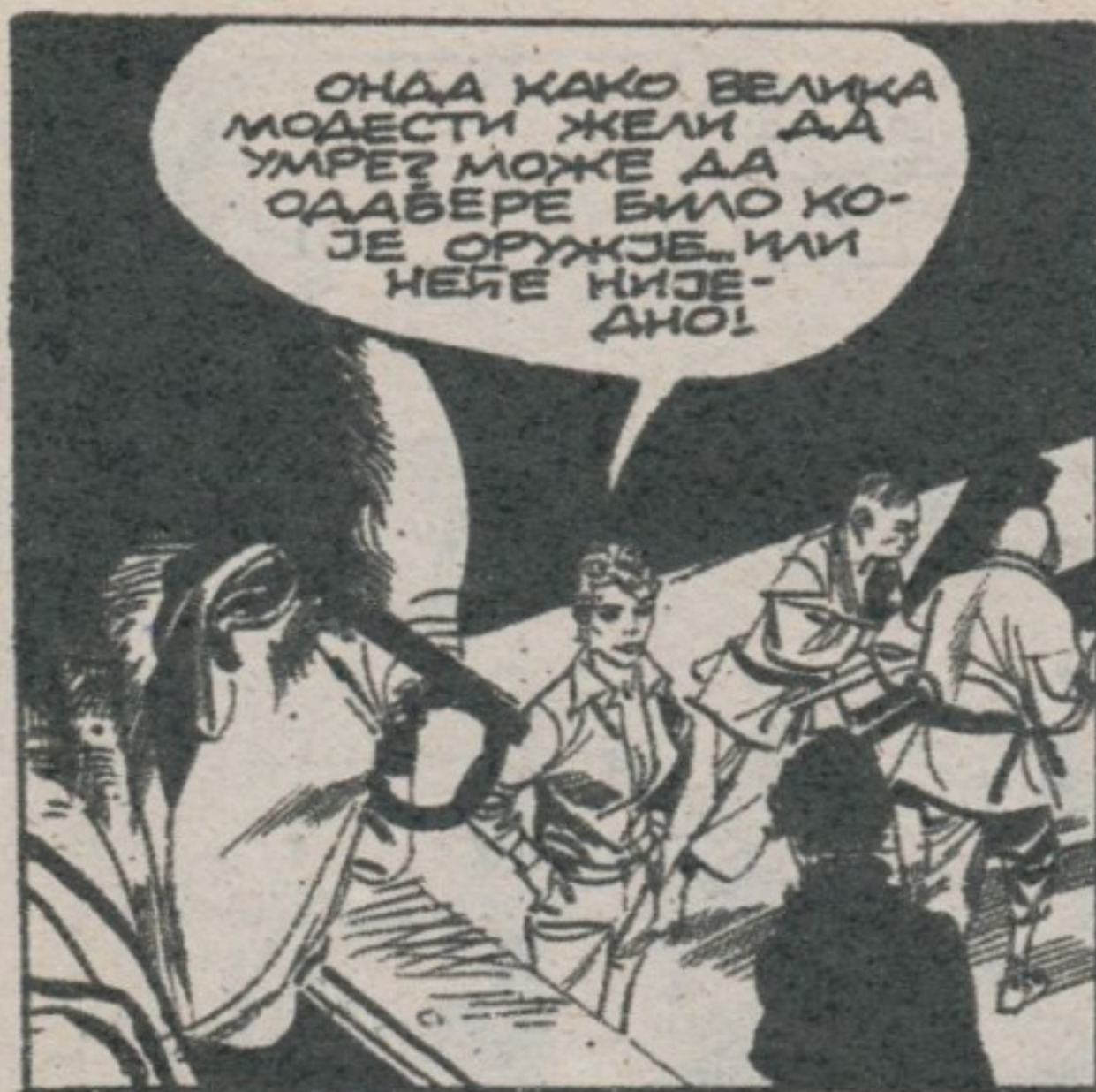
Зелена кошура III ДЕО

НАПИСАО ПИТЕР О' ДОНЕЛ

НАЦРТАО ЏОН БЕРНС

1

ОНДА КАКО ВЕЛИКА
МОДЕСТИ ЖЕЛИ ДА
УМРЕЖ МОЖЕ ДА
ОДАБЕРЕ БИЛО КО-
ЈЕ ОРУЖЈЕ... ИЛИ
НЕТЕ НИЈЕ-
ДНО!

ГА,
ПОШТО
МЕ НИСИ
БАШ УБЕ-
ДИЛА ДА
ЋУ УМРЕТИ
БРАНИЋУ СЕ
ОВАКО КА-
КО СТО-
ЈИМ!

ОНДА
ДА...

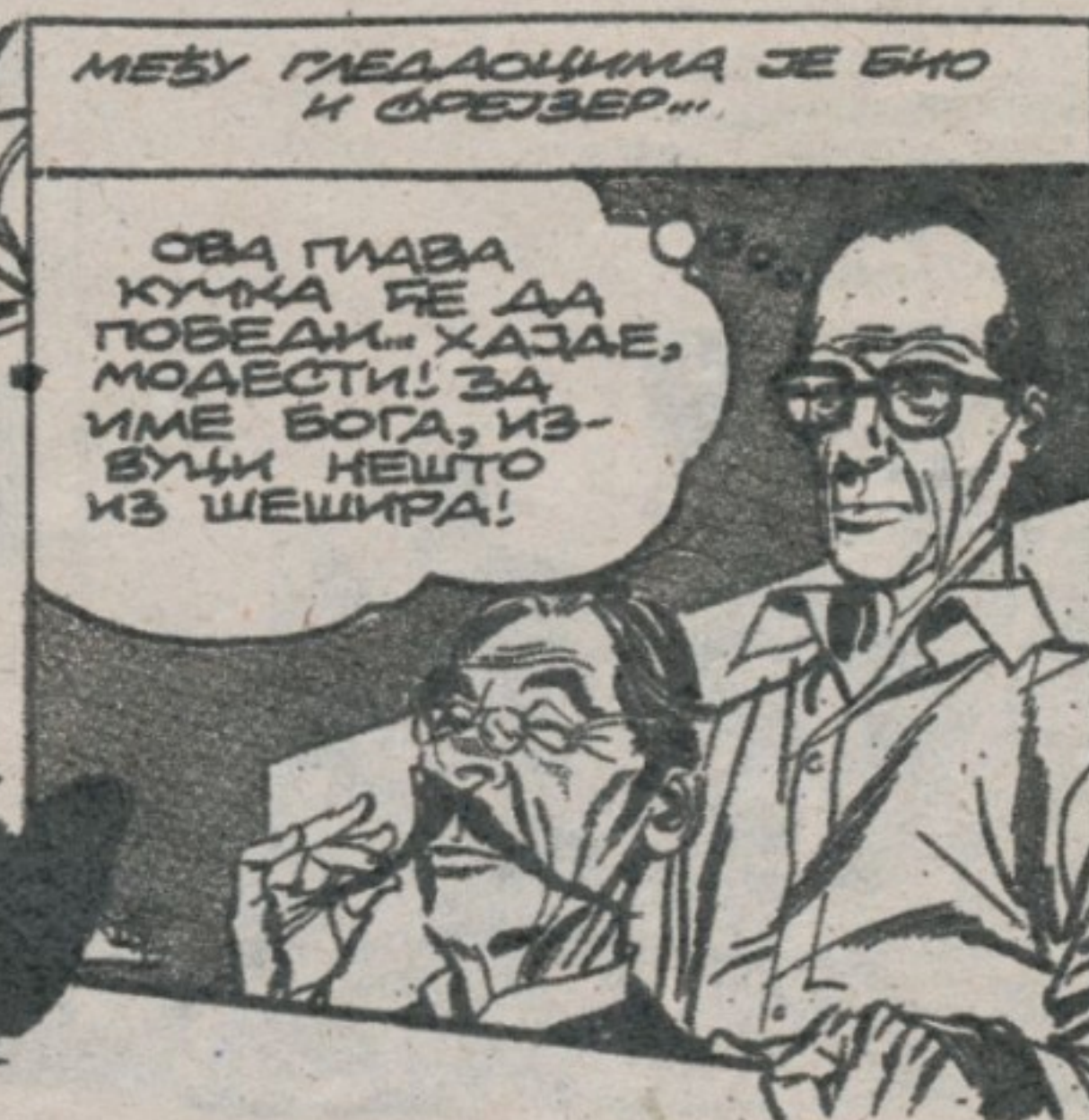

...ПОЧНЕ-
МО!

УДАРАЦ БРЗ
КАО МУЉА
ОДАРО ЈЕ КОЖУ
СА МОДЕСТИНОГ
ОБРАЗА...

А ЗАТИМ
СУ УСЛЕДИЛИ
ДВА МИНУ-
ТА ЖЕСТО-
КЕ, ДИВЛА-
ЧКЕ БОРБЕ.
УДАРИ
И ОДБРАНА
СМЕЊИВАЛИ
СУ СЕ НЕВЕ-
РОВАТНОМ
БРЗИНОМ...

МЕЂУ ГЛЕДАОЦИМА ЈЕ БИО
И ПРЕЈЗЕР...

ОВА ПЛАВА
КУКА ЋЕ ДА
ПОВЕДИ... ХАЈДЕ,
МОДЕСТИ! ЗА
ИМЕ БОГА, ИЗ-
ВУДИ НЕШТО
ИЗ ШЕШИРА!

НАСТУПИ-
ЛА ЈЕ ПАУЗА.
ИЗУБИЈАНА
И КРВАВА,
МОДЕСТИ
СЕ МАЛО
ПОВУКЛА...
А ОНАД
ЈЕ ПО-
ЦЕЛАЛА
СВОЈ
РУКАВ...

БОЈА СИ
НЕГО ШТО САМ
МИСЛИЛА,
БЛЕЈЗ!

„БОЈА
ОД ИЗЈЕДНОГ
МУШКАРЦА
КОГА САМ
УВИЛА!
ЧАК СИ
МЕ МАЛО
И ПОВРЕ-
ДИЛА! АЛИ
НИСИ
ДОВОЉНО
ДОБРА!

РУКАВ ЈЕ ЗАМГЛАД
ПО ПАЦАОРИНОМ
ЛИЦУ НАЗНАЧАЈУ-
ЋИ ЊЕН ПРЕЈЗЕР...

ОВАЈ
ТВОЈ
ПОТЕЗ
ЈЕ
ЗНАК
ПАНИКЕ!

ПАЖИВА
СВИМА
ПРИСУТНИ-
МА У
САЛИ
— СПРЕМАМ
СЕ ДА
ЗАДАМ
ЗАВРШНИ
УДАРАЦ!

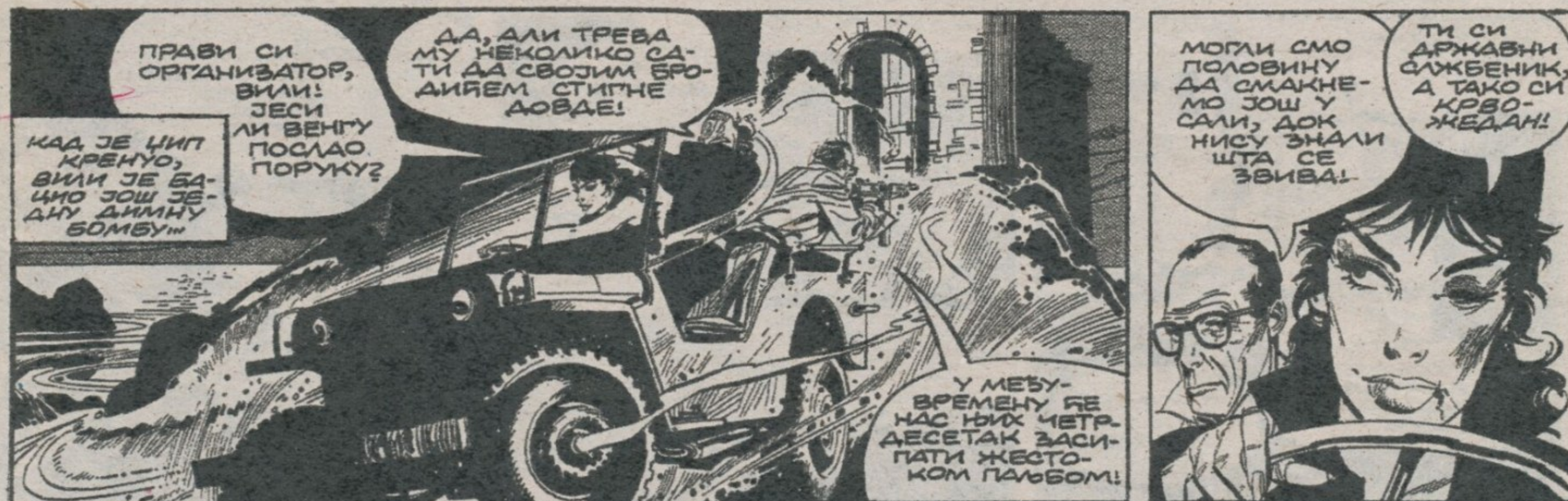
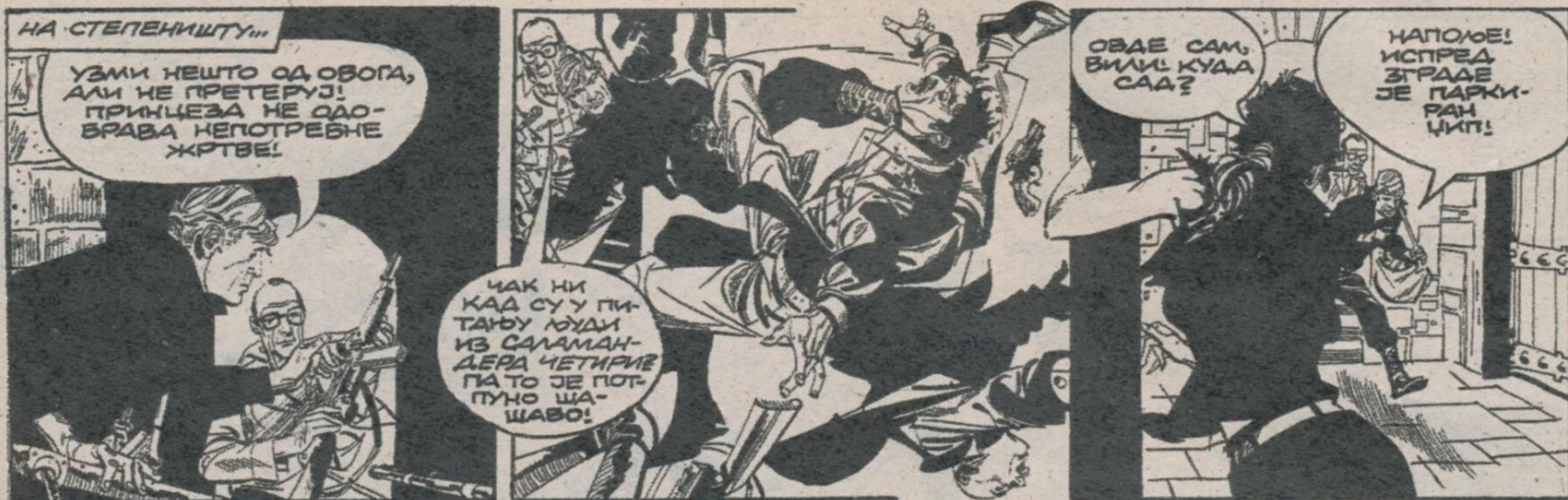
ПАЦАОРА СЕ ПОМЕРИЛА
И МОДЕСТИН РУКАВ ПО-
НОВО ЈЕ КРЕНУО ПРЕМА
ЊЕНОМ ЛИЦУ. ОВОГА ПУТА
ЊЕГОВА ДРУГА СТРА-
НА...

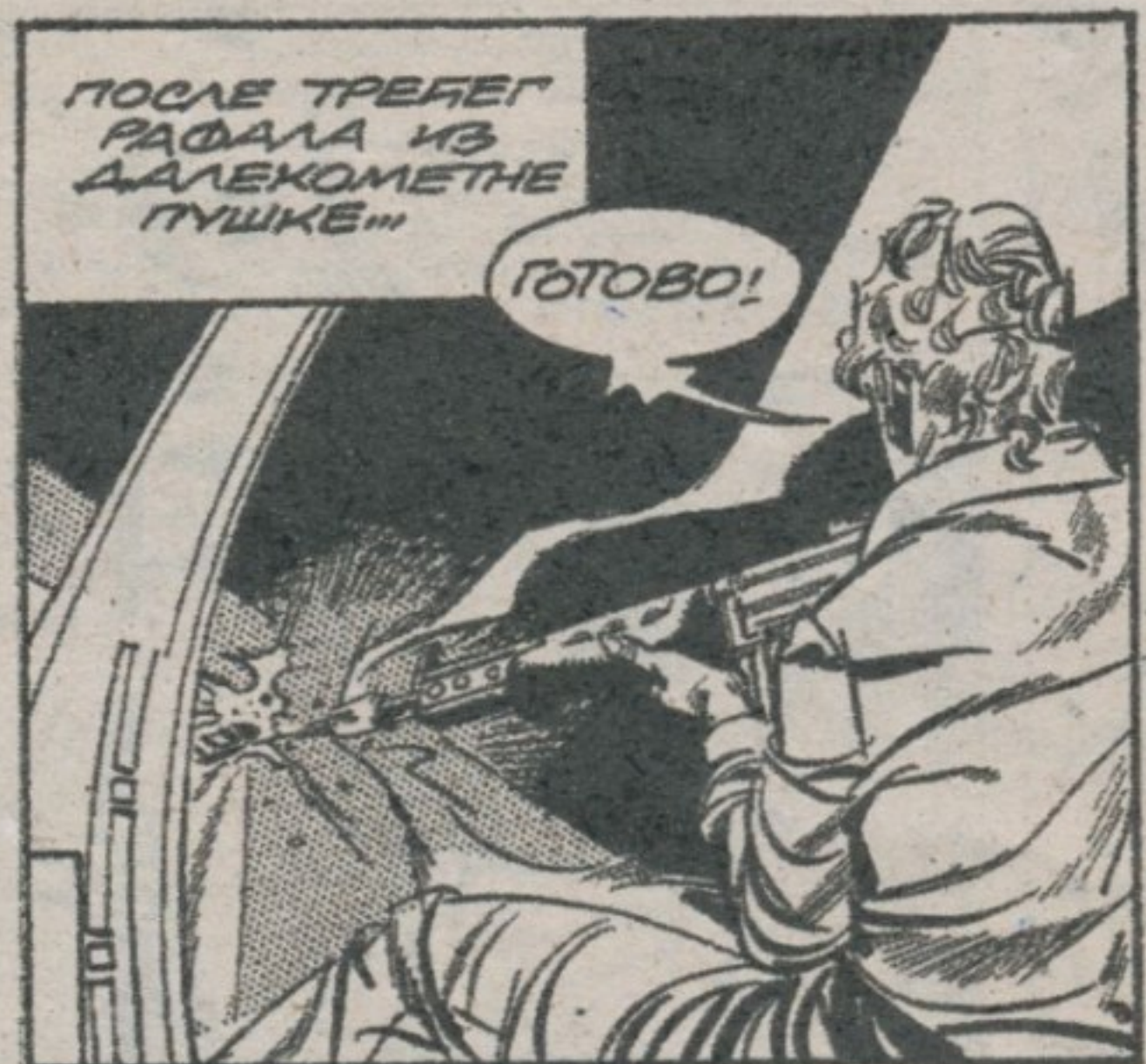

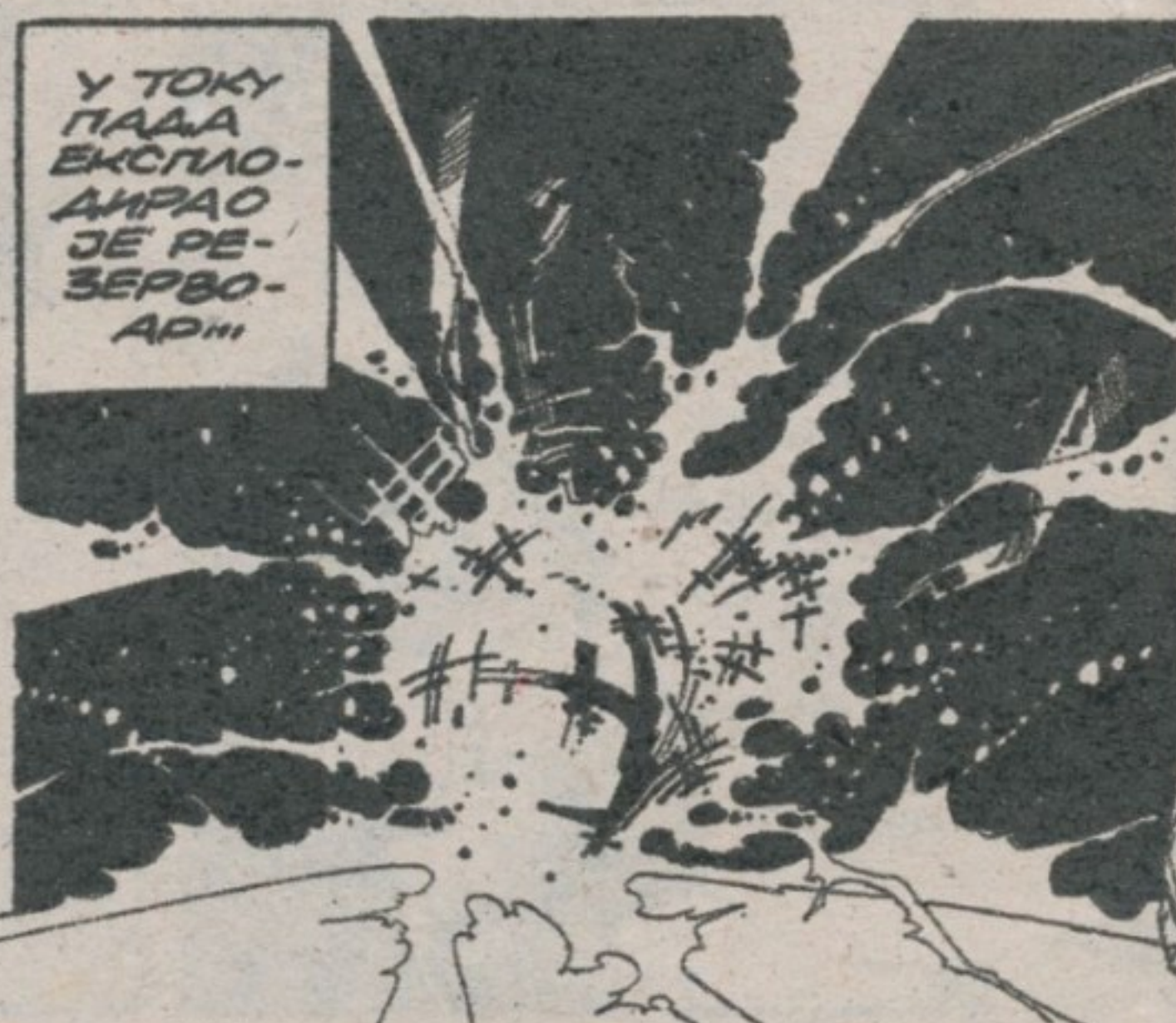
ТЕЖАК ОЛОВНИ КАБЛ ЗАШИВЕН У
РУКАВУ ПОГОДНО ЈЕ ПАЦАОРИ
ТАЧНО ИЗМЕЂУ
ОЧИЈУ...

УУХ!

ПРОЧИТАЈ ПРОСКИТАЈ

„ТИТАНИК” ЗА 21. ВЕК

Жеља сваког инжењера бродоградње је да направи брод из снова. Ја свој сан остварујем. Градим „Фридом” („Слобода”), брод будућности – каже Американац Норман Л. Никсон.

Они који су видели план, макету и почетне радове у једном бродоградилушту кажу да у речима овог инжењера нема нимало претеривања. „Титаник” за 21. век, како су га назвали, премашиће све досад направљене

бродове и по величини и по садржају и по грађи. Биће дугачак 1220 метара, 100 метара висок и 220 широк. Његова бруто тежина износиће 2,7 милиона тона. Замишљен је као 25 спратова висока грађевина која ће пловити око света и стајати у свим великим лукама. Моћи ће да прими 115.000 путника, док је за 50.000 људи предвиђено да се ту настане и раде. За њих је Никсон осмислио апартмане и кан-

„Титаник”, највећи брод с почетка прошлог века, изгледа као орахова љуска у поређењу с „пловећим градом”

целарије. Ипак, живот на „пливајућој адреси” моћи ће себи да приуште само најимућнији јер је цена за 110 квадратних метара стана с погледом на море око 1,5 милиона долара. Станари брода имаће све што им је потребно, као да живе на копну: продавнице, ресторани, теретане, биоскопе, аеродроме, чак и железницу која повезује све делове брода.

Да би оваква грдосија могла безбедно да плови, инжењер Норман Никсон посветио је посебну пажњу грађи корита брода. Оно је подељено на 500 ваздушних комора израђених од непробојног челика и свака од њих је висока 25 метара, широка 30 и дугачка 36 метара. Уместо целовитог корита

„Фридом” има газни ослонац на испарчане делове од 90 пута 120 метара.

– Овакав облик обезбеђује стабилност брода чак и за време олује и високих таласа. Уопште се не љуља – каже Никсон, а то потврђују и радници који су труп брода већ спустили у воду.

Новине су уведене и у погонски систем: 100 дизел-мотора снаге 3700 коњских снага или 2700 киловата покретаће 100 подводних пропелера од којих половина може да се окреће за 360 степени што омогућава сигурно управљање. Иако ће све на броду бити под надзором рачунара, посада ће бити бројна, али за путнике готово невидљива.

ПАПАГАЈИ У БОЛНИЦИ

У националном парку Лорона Тенерифима живи око 4000 папагаја. То није обичан птичији резерват, већ својеврсни центар за помоћ угроженим врстама. Поред свих погодности, папагаји имају и сталну лекарску негу. За њих је изграђена болница опремљена савременом лабораторијом, операционом

салом, акушерским одељењем и болесничком собом са 30 кревета.

Неколико ветеринара даноноћно гди над својим пернатим пацијентима. Лече их од прехладе, чисте им ране, оперишу их, ваде крв и прегледају мајушним сондама. Најсрећнији догађај у болници је када се испили младунче неке врсте која изумире.

Превијање после операције мало је непријатно за „пацијента”

У центру је збринуто око 4000 папагаја

КО ЖИВИ НАЈБРЖЕ?

Амерички социолог Роберт Ливајн обишао је 31 земљу да би са штоперцом у руци измерио којом се брзином крећу пролазници у центру великих градова. Колико је времена потребно шалтерском службенику да прода једну поштанску марку? Колико су тачни улични часовници? И тако даље...

На основу тих мерења Ливајн је утврдио да је животни темпо најбржи у Швајцарској, на другом месту су Ирци, за њима су Немци, на четвртом Јапанци. Са својим 16. местом Американци су негде на средини. Последња места заузимају пољопривредне земље као што је, на пример, Индонезија. У земљама у којима није развијена индустрија не живи се по часовнику, већ према процени дана. У Бурундију, на пример, сви послови, и друштвени и приватни, престају „кад краве пођу на појило”,

бразилски возачи аутобуса повремено заустављају своја возила да би „тркнули у куповину”, што може да потраје и по пола сата.

Могућност да се добије срчани удар највећа је у „брзим градовима”, али су ипак њихови становници најзадовољнији својим животом. Разлог: развијена привреда значи већу брзину у раду и више стреса, али она доноси и највиши стандард.

У индустријским градовима проценат самоубиства је већи, али се брачни парови осећају срећнијим но они у пољопривредним крајевима. Сан о „слаткој доколици” само је мит: као и напоран рад, тако и беспослицење доводи до незадовољства, па и разних физичких и психичких болести. Брзину свог живота, кретања и рада човек мора да усклади са својом околином – закључује Роберт Ливајн.

ДО ПОСЛЕДЊЕ

Неизлечиво заражени вирусом успеха, награђени аплаузом који их чека после последњег одсвираног такта, славни музичари тешко се одричу позорнице. Већина ће учинити све да поново осети онај слатки „укус“ победе или, што је још важније, осећање да време за њих не постоји, па ће с истим жаром радити управо оно што и пре педесет или шездесет година – када су били млади. Познати италијански пијаниста и композитор Феруџо Бузони (1866–1924) жалио се у једном свом писму што као већ зрео човек мора да вежба исте етиде које је свирао када му је било петнаест година, те да изводи иста дела у истим градовима... То наводи на питање да ли за музичаре постоји нешто што би се могло назвати пензијом. Докле њихово јавно музицирање може да траје?

Понекад – до судњег дана! Као у тужном случају руске пијанисткиње Татјане Николајевне која је на концерту у Сан Франциску 1993. године доживела мождани удар. С напором какав се вероватно ни замислити не може, Николајевна је ипак успела да заврши

Шостаковичеву фугу. Уз звуке бурног аплауза изнели су је са позорнице и хитно одвели у болницу где је и умрла. Свој стоти рођендан пијаниста Мјечислав Морцовски обележио је 1992. године – солистичким концертом.

Крепки Рубинштајн

Добро је позната и судбина Артура Рубинштајна (1887–1982). У деветој деценији још је одушевљавао публику својим свирањем. Био је ведар, насмејан – а што је најнеобичније – готово да га нико никада није видео да вежба. У књизи сећања написао је како о својој каријери размишља као о сонатном облику. Први став биле су младалачке борбе – анданте; неочекивано велики успех – скерцо, а финале се претворило у чудесни дирљиви крај каријере... Када је, изгубивши вид, престао да наступа, дани су му без клавира постали предуги. Утеху је убрзо нашао у љубави са својом младом секретарицом. И умеће чувеног шпанског челисте Пабла Казалса (1876–1973) било је нешто сасвим посебно: с несмањеним жаром свирао

Укус вечности, невоље старости: неки музичари у позним годинама слабије чују, дувачи имају невоља са вештачким вилицама, међутим, неким природом као да је подарила бескрајну младост тако да и не размишљају о пензији

је и у деветој, али и десетој деценији живота.

То да уметничка музика отвара капије нашем духу уздижући га до простора где не може доспети свако, добро је познато. Да ли ти тренуци казују уметнику како је вечност могућна и у буквалном смислу? Или је реч само о сујети? Чини се да су диригенти најбољи пример за тако нешто. Леополд Стоковски (1885–1977) напунио је 1977. године деведесет другу када је мирно потписао десетогодишњи уговор са својом дискографском кућом, очигледно убеђен да ће га остварити до краја. Умро је,

нажалост, неколико месеци касније. Пјер Монто је имао 86 година када је са Лондонским симфонијским оркестром склопио уговор на 25 година. На питање неког дрског новинара због чега му је коса и даље тако младалачки гарава, а бркови потпуно седи, диригент је спремно одговорио: „Ваздух на мојој глави има сасвим другачије искуство од оног изнад усана!”

Таштина оперских певача

Већ сама чињеница што у поодмаклим годинама могу да „машу” и вежбају напорно са оркестром, говори да издржљивост музичара, односно диригента, зависи од појединца – као и све у животу. Последњи снимци Игора Стравинског (1882–1971), где је потписан као диригент, нису његови. Била је јавна тајна да је стари маестро, уморан и физички немоћан, седео у фотелији (на позорници) док је заправо дириговао Роберт Крафт.

Славни уметници тешко одлазе у пензију. А када то и учине, на овај или онај начин, доливају уље на ватру своје популарности. Пишу мемоаре, подучавају, преносе богато искуство којим не могу да се похвале млади и самоуверени, спремни да их што пре потисну с позорнице.

Стари пијанисти су у предности над осталим музичарима јер им други подешавају инструмент. С годинама слаби и слух, па неки нису у стању добро ни себе да чују, већ вероватно иду по много пута пређеној музичкој стази. Дувачи-

Артур Рубинштајн: свирао је све док није постао потпуно слеп

пензију?

НОТЕ

Лепота старија од закона

ОСЛОБОДИТЕ ФРИНУ!

У АНТИЧКОЈ ГРЧКОЈ ЖИВЕЛЕ СУ ЖЕНЕ ПОСЕБНИХ ОСОБИНА КОЈЕ СУ ЗНАЛЕ КАКО ДА ОМАЋИЈАЈУ ВОЈСКОВОЂЕ, ВЛАДАРЕ, СЛИКАРЕ...

Најчувеније жене које су знали стари Грци, биле су такозване хетере, што на грчком значи пријатељице. Хетере, слободне и образоване, поседовале су изузетне и умне и чулне способности према којима већина Грка античког доба није била равнодушна.

Многе од њих истицале су се изузетним образовањем и духовитошћу: оне су знале како треба омаћијати најистакнутије личности свог времена – војсковође, државнике, људе од пера и уметнике. Живот готово сваке важне личности у старој Грчкој показује утицај неке добро познате хетере.

Неке су хетере биле чувене по својој вештини у филозофским расправама, на пример Таида, Диотима и Таргелија. Причало се такође да је Периклова пријатељица хетера Аспазија саставила чувени говор који је Перикле одржао пред смрт. Он се, чак, упркос великом негодовању својих суграђана, и оженио Аспазијом. А Харпал, краљ Тарса, толико се заљубио у хетеру Питнионику да јој је подигао голем споменик крај пута од Елеусине до Атине. Таида, позната као милосница Александра Великог, удала се, након његове смрти, за Птолемеја Првог, оснивача египатске династије Птолемејевића, а хетера Пеито за краља Сиракузе. Већина се, као што видимо, добро удала.

Своју Афродиту Книдску – ово је копија која се чува у Ватиканском музеју у Риму – Праксител је извајао надахнут лепотом познате хетере

У време историчара Полибија (200 – 120. г. пре нове ере) најлепше куће у Александрији означаване су именима чувених хетера. Попрсја таквих жена постављали су по храмовима и осталим јавним зградама државници и заслужне војсковође.

Ласка којом су обасипане описана је у повести Фрине, како је испричао Атенеј у својој „Гозби учених“.

Фрина је била чувена хетера. Једном приликом оптужена је пред судом за прекршај кажњив смрћу. На суду је бранио Хиперид, но, безуспешно. У својој одбрани није постигао никакав напредак, те је постало очигледно да судије намеравају да је осуде.

Хиперид, схвативши намеру судија, лукаво је издејствовао да Фрину доведе на место на ком су сви могли да је виде: раздеравши ту, пред свима, њену кошуљу, разголитио је и ударио у свој говор у тако жалосну кукњаву да је натерао судије да осете страхопоштовање према тој службеници и свештеници Афродитиној. Судије су, попустивши пред њеном лепотом, одустале од намере да је осуде на смрт.

Али, пошто су ослободили Фрину, делиоци правде одмах су донели закон да ниједна особа која брани окривљеног не сме нарицати ни кукати, а исто тако да се ниједан оптужени мушкарац или жена не смеју свлачити у судници да их сви виде. Очигледно – судије су биле бесне због своје слабости. Да је Фрина заиста била чаробно лепа, говори и податак да је била узор Апелесу, по многима најчувенијем хеленском сликару, кад је сликао Афродиту. Исто тако је и вајар Праксител, заљубљен у Фрину, своју Афродиту обликовао према њој, а на подножју свог Ероса, испод позоришне сцене, исписао је епиграм: „Праксител је до савршенства приказао Страст (Ероса) којом је био обузет, узимајући узор из сопственог срца и посвећујући га Фрини као награду“ ■

Љубиша Вићановић

бљену девојку или младића. Али, зато постоје улоге као створене за певаче у позним годинама. Но, таквих се улога некада прослављени оперски уметници, познати по таштини, никада неће прихватити.

Поред оних који свирају до последњег акорда, до последње ноте, односно до последњег даха, постојали су, и данас постоје, и славни музичари који су се одрекли позорнице и повукли много пре него што је наступила старост. Као пијаниста Глен Гулд, на пример. Али, и то је био вероватно само један облик његове посебности, на-

Пабло Казалс на почетку каријере...

...и у старости као диригент

ма је можда најтеже, будући да врло често губе зубе (као и већина осталог света!). С „новим“ зубима тешко је добити онај исти тон нао некада. Једном познатом саксофонисти дешавало се да му испадне вештачка вилица када би на реду био његов соло. А какве тек муке имају певачи: сопрани постају мецосопрани, тенори – баритони. Оперски певачи повлаче се са сцене јер је смешно када особа у извесним годинама глуми заљу-

чин да се потпуно посвети свирању у самоћи, али да истовремено, уз помоћ снимака, држи пажњу публике. То му је и пошло за руком: двадесет година после Гулдове смрти цео музички свет негује мит о савршеном пијанисти затвореном у соби који са спољашњим светом општи тако што му – готово тајно – дотура своје снимке, своје медитације, начињене у самоћи. И самоћа је изгледа релативна ствар ■

М. О.

ПОДАТИНИ

ЗАБАВНИК

23. 11. 2001.

УПОЗНАЈ СВЕТ У ПОНОЋ И ПЕТ

Најбољи светски документарни програм

на телевизији ПОЛИТИКА

РЕПРИЗЕ наредног дана 10³⁰ - * СУБОТОМ у 17⁰⁵

ПОНЕДЕЉАК
ГЕОПОЛИТИКА

УТОРАК
СТИЛ
ЖИВОТА

СРЕДА
КУЛТУРА,
ЦИВИЛИЗАЦИЈА

ЧЕТВРТАК

ПЕТАК

У ДИВЉИНИ ИСТРАЖИВАЧ

БЕСМРТНОСТ У ЕГИПТУ

Стара египатска цивилизација једна је од најдуговечнијих култура свих времена. Трајала је више од 3500 година, али Египћанима то није било довољно. Желели су да живе вечно. А од свих Египћана бесмртности су се највише надали фараони. Сви њихови предивни храмови и споменици грађени су с намером да заштите краља у животу после смрти. Али, у целом том египатском краљевству које се протезало од Медитерана до Нубијске пустиње на југу само је једна краљевска мумија остала нетакнута до данашњих дана.

Цео свет био је запањен када је гробница откривена у Долини краљева далеко на југу земље, а не поред пирамида. Догодило се то 1922. године. Археолози су се слили у Египат као нека окупациона војска. Ескадрони Европљана чешљали су пустињу надајући се великој слави ако нађу нетакнуту краљевску гробницу.

Хауард Картер, искусан египтолог, већ је годинама трагао за гробницом једног мање познатог фараона. Тај владар се звао Тутанкамон. Тек у шестој експедицији, после деценије истраживања у пустињи, Картер је наишао на знаке да испод гробнице једног фараона из каснијег раздобља постоји крипта. Управо та околност сачувала је гробницу толико векова од похлепних пљачкаша. Не обазирјући се на законску процедуру и без икаквог одобрења надлежних египатских власти, Картер је разбио зид који је делио просторије.

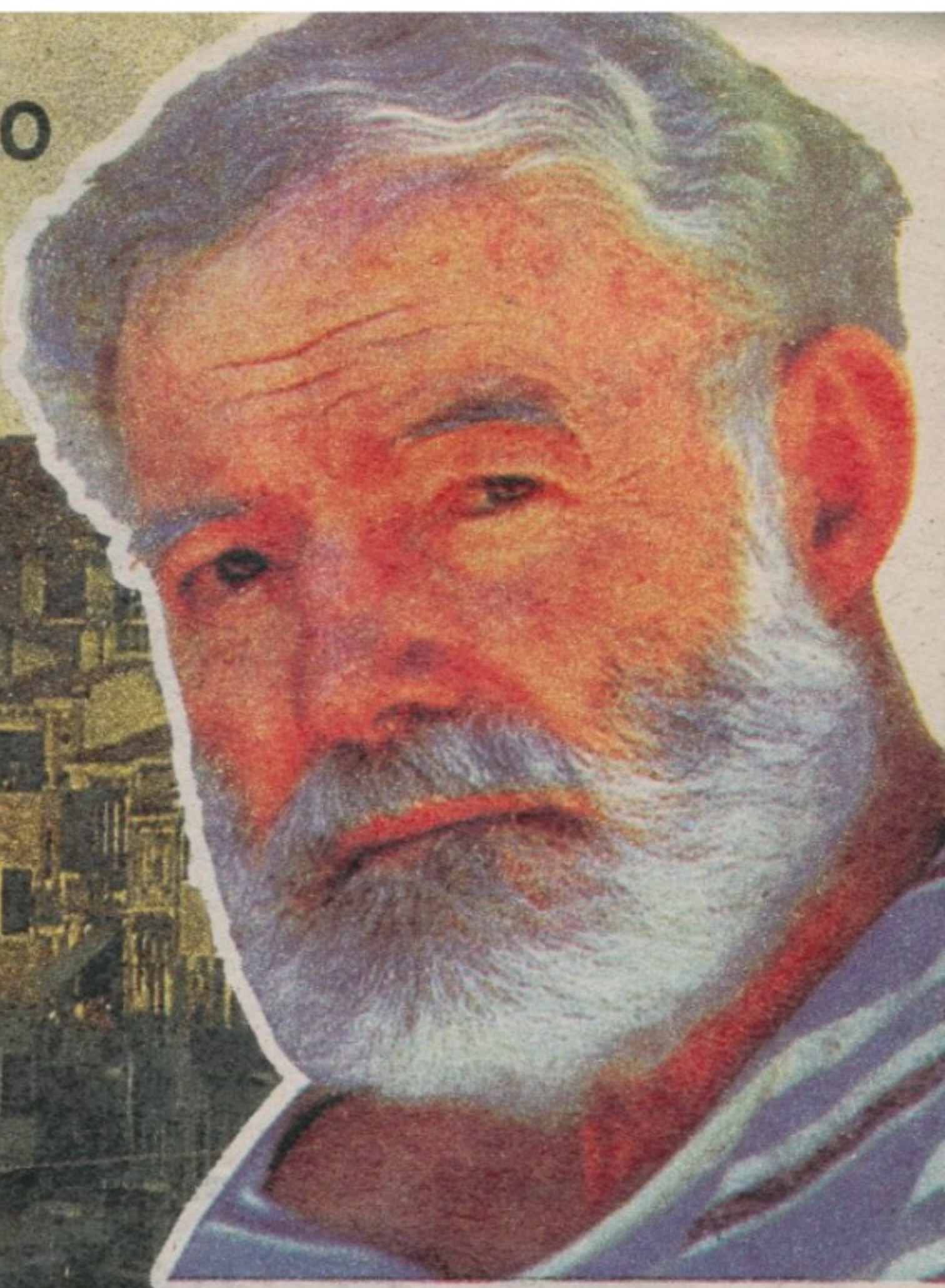
Био је то, сматрају многи, најузбудљивији тренутак у историји археологије. Пред Картером и његовим сарадницима најпре су се указале савршено очуване огромне обредне лежаљке у облику бика и тигра са интарзијама од плавог стакла. За свој пут у вечност Тутанкамон је припремио све угодности на које је био навикао: корпе и лонце, играчке и прибор за кување, храну и оружје, чак и глинене статуете слугу које ће га опслуживати и у загробном животу. Било је ту и оружја за које се није ни знало, неки примерци постављени су на његово срце. У грудном кошу Тутанкамона нађен је касније мајушни ножић од челика вреднији од свих златних предмета пронађених у гробници.

Највеће благо и сама мумија Тутанкамона били су смештени у средиште гробнице. Последњи од четири украшена сандука који су се налазили један у другом био је од чистог злата. Али, то није помогло Тутанкамону да сачува вечни мир. Његова мумија распала се када ју је Картер размотао тражећи краљевски накит.

О краљу Тутанкамону тада се мало знало. Само то да је имао 18-19 година када је умро и да је имао младу жену. Мумије двеју беба нађене у гробници такође су део тајне.

Нажалост, краља Тутанкамона нико није запамтио као фараона, па ни као човека, већ као добар плен. О открићу његове гробнице, загонетној али увек занимљивој култури старог Египта, гледаоци Телевизије Политика могу да сазнају више у емисији „У потрази за бесмртношћу“, која ће бити приказана у једној од епизода документарног програма у серијалу „Културе и цивилизације“ на програму средом у поноћ ■

КАКО ЈЕ ВОЛЕО
ЕРНЕСТ
ХЕМИНГВЕЈ

ВЕНЕЦИЈАНСКА ЉУБАВ

На свечаности уручења Нобелове награде за књижевност 1954. године у Стокхолму, тадашњи добитник, амерички приповедач Ернест Хемингвеј није се појавио. Послао је написани говор и писмо у ком каже да је болестан. „Писац треба да напише оно што жели да каже, а не да говори“, писало је у пишевој поруци Нобеловом комитету и читаоцима. Том приликом прочитано је и образложење жирија Нобелове награде за књижевност: Хемингвеју се награда додељује за мајсторство приповедања у роману „Старац и море“, као и због утицаја који има на савремену књижевност... „Старац и море“ је вероватно и најпознатији роман славног писца. За његов настанак везана је и једна помало тужна прича из живота Ернеста Хемингвеја... Али, пођимо од почетка, од пишевог рођења.

„Написаћу за тебе своју најлепшу књигу“, рекао је једнога дана на Куби славни писац Ернест Хемингвеј својој младој пријатељици Венецијанки Адријани Иванчић и позвао је да заједно посматрају океан...

Још од његове ране младости било је очигледно да је судбина Ернесту Милеру Хемингвеју – рођеном у Оук Парку, у држави Илиноис (САД) 1899. године – наменила позив писца. И то писца који ће веома брзо почети да утиче на потоње генерације књижевника.

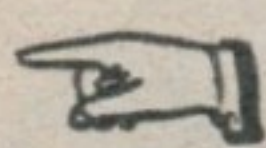
Завршивши гимназију у родном граду, Ернест Хемингвеј, син угледног физичара, још као седамнаестогодишњак почео је редовно да пише: постао је новинар репортер дневника „Канзас Сити стар“, нестрпљив да се сме-ста, радознало и неустраши-

во, упусти у пустиловину. Напушта „Канзас Сити стар“ и у жеку Првог светског рата одлази у Италију као добровољац, санитетски возач; затим је извештач „Торонто стар“ из међуратног Париза, где стиче важне пријатеље, уметнике, америчке емигранте – Гертруду Стајн, Езру Паунда...

Буран живот и трагичан крај

Године 1927. Хемингвеј се враћа у САД, сада у Флориду, у Ки Вест, градић у ком је и данас пишева кућа нај-

знаменитије место. Као поклоник кориде и лова, често одлази у Шпанију и Африку. Током Шпанског грађанског рата поново путује у Шпанију, као новински извештач. Ратни репортер био је у Европи и током Другог светског рата, па иако се званично није борио, учествовао је у неким биткама. После рата, са својом четвртој женом, настанио се на Куби, у близини Хаване, да би се пред крај живота, 1958. године, поново пресе-лио у САД, у месташце Сан Вели, на обали реке Биг вуд у Ајдаху. Тамо је и сахрањен, када је 1961. године, на изненађење читалаца који су га сматрали ведрим човеком, склоним уживањима и спортском животу, извршио самоубиство пуцајући на себе из пушке. У почетку се говорило како је пушка наводно сама опалила, међутим, то је био само изговор за праву истину.

 Занимљиво је да је смрт неколико пута куцала на његова врата, али је дошла тек када је Папа Хемингвеј, усамљен и очајан, сам пустио да уђе: за време Шпанског грађанског рата граната је експлодирала у његовој хотелској соби; током Другог светског рата једне ноћи на њега је налетео такси; напослетку, 1954. године, у Африци се срушио његов авион.

Пустоловна природа водила је Ернеста Хемингвеја на разне крајеве света, али је близина смрти било оно што је пресудно утицало на његово стваралаштво. У Хемингвејевом делу видљиви су трагови тог необичног склада између трагичног осећања живота, с једне стране, и

Посебна врста пријатељства: Ернест Хемингвеј и Адријана Иванчић у пишчевој вили на Куби 1950. године

својеврсне ведрине, огромне животне снаге. Већ 1923. године објавио је прву књигу – „Три приче и десет песама“. Али, Хемингвејево прво значајно дело била је новела „Сунце се поново рађа“ из

1926. године, у којој описује живот и моралне недоумице америчких емиграната у Паризу и Шпанији. Једнаки успех доживео је и роман „Збогом оружје“ из 1929. године. Љубав у сенци грађанског рата у Шпанији тема је такође прослављеног романа „За ким звона звоне“ из 1940. године.

Љубавна прича

Године 1950. објављује роман који заузима посебно место у његовој списатељској

Хедли Ричардсон, прва жена Ернеста Хемингвеја

каријери: „Преко реке и у шуму“, нежну причу о љубави младе Венецијанке, девојке из познате племићке породице и америчког пуковника, знатно старијег од ње. Радња је смештена у Венецију, где у неким од најпознатијих састајалишта вароши, попут „Харијевог бара“, који и даље постоји, јунаци испијају „мартини“ коктеле и воде необичне, али упечатљиве дијалоге.

Хемингвејев стил историчари књижевности су називали „економичним“. Једноставним, готово дечијим. Очигледно је да је такав начин писања био пажљиво осмишљен и употребљен ради снажног и сложеног дејства на читаоца. Више пута славни писац је истицао значај веродостојности у приповедању. Можда је због тога

свима убрзо постало јасно да се и прича о немогућој љубави девојке и старијег пуковника у граду из бајке – заиста догодила. Такс је и било...

Када је стигао у Венецију, Ернест Хемингвеј није ни слутио да ће га ту дочекати истинско изненађење које неће успети да сакрије, па ни да заборави до краја свог живота. Јер, управо ту је Хемингвеј, поштовалац једноставних, најчешће примитивних људи, упознао једног правог припадника племства: младу и занимљиву Адријану Иванчић, потомку славног композитора Аманда Иванчића. Тек после њене смрти изашла је у јавност прича о Адријанином пријатељству са славним приповедачем. Онда када оговарања и скандал везан за њихово дружење није могао да науди Адријанином угледа.

Баш због тога сећања Адријане Иванчић обасјавају личност писца на посебан начин, вероватно изворнији од десетина и десетина биографија написаних о добитнику Нобелове награде за књижевност 1954. године. Ернеста Хемингвеја она је упамтила као нежног и врло стидљивог човека. А стид је нека врста себичности која касније пружа могућност за уживање – тврдио је један наш истакнути мислилац. Тако и човек који није достигао последњи степен бестидности осигурава себи одговарајућу резерву задовољства. Потврда за овакво мишљење несумњиво су и сведочанства Адријане Иванчић: између осталог, она је била уверена да „Преко реке и у шуму“ није једини роман посвећен њој...

Сећања Адријане Иванчић

„Памтим га са оним његовим стидљивим изразом на лицу, срећног што ме види“,

Друга пишчева супруга Паулина Фајфер

ПОСРЕДНИК
ЉУБАВНИК

23. 11. 2001.

ХЕМИНГВЕЈ НА ФИЛМУ

Романи Ернеста Хемингвеја били су право надхнеће за филмске редитеље и писце сценарија. Према књизи „За ким звона звоне“, која говори о борцима Интернационалних бригада у Шпанском грађанском рату, 1943. године редитељ Сем Вуд снимио је играни филм. Оскара за најбољу женску споредну улогу тада је добила Катина Паксиноу која је тумачила жену вође побуњеника. Американаца, борца против фашиста, глумио је Гари Купер, а његову шпанску девојку Марију – Ингрид Бергман. „За ким звона звоне“ био је тада и прави филмски хит.

Годину дана касније, према новели „Имати и немаати“ Ернеста Хемингвеја, Хауард Хокс снимио је филм са Хемфријем Богартом, Волтером Бренаном и Лорин Бекол у главним улогама. Сценарио је написао славни писац Вилијам Фокнер. Ава Гарднер и Едмонд О'Брајен главни су глумци филма „Убице“ из 1946. године, према истоименој причи Хемингвеја. „Снегови Килиманџара“ из 1952. године, филм који је режирао Хенри Кинг, постигао је изванредан успех код публике. Сви су били уверени да ће Спенсер Трејси за улогу старог рибара у филму „Старац и море“ Џона Старџиса, 1958. године добити Оскара за главну мушку улогу. Међутим, овај филм – настао према истоименој књизи о непосредном сусрету човека са свим његовим страховима – освојио је само Оскара за музику. Добитник је био Дмитри Тиомкин. Телевизијска верзија истоименог филма са Ентонијем Квином у насловној улози из 1990. године није поновила успех Старџисовог остварења ■

Кадар из филма „Снегови Килиманџара“: Грегори Пек и Сузан Хејворт

Марта Гелхорн, трећа супруга

сећала се Адријана Иванчић Ернеста Хемингвеја 1980. године. „У мом друштву био је стидљив и веома збуњен и стално се осмехивао помало у страну. Одавао је утисак особе која се налази пред веома скупоценим, али исто тако крхким и ломљивим предметом. Непрестано смо се смејали и причали. Папа је био особа коју је све занимало. Много је читао и имао запрепашћујуће добро памћење. Често ми је говорио и о свом животу. Када би био задовољан оним што је написао рекао би:

– Данас сам добро обавио посао.

Да, писање је сматрао послом. Био је уверен да је писање посао. И то тежак посао. За то су неопходни концентрација, напор, одбацивање свих непотребних ствари. А знате ли шта сам често радила? Грдила сам га. Пре свега због начина на који се понашао према жени и сину... То га је забављало. Прихватао је критике, држао је да су оправдане. Јер, њега истина није плашила. Чак ми је једном приликом и написао:

– Покушавам да се поправим будући да нема те, и најмање, мане коју ти нећеш приметити.

Много се говорило о томе колико је Папа пио. Али, за све време нашег познанства никада га нисам видела како је претерао:

– Желим да будем твој добар дечак – говорио је. – Ако много пијем, онда и лоше пишем. – Једнога дана, када смо се већ зближили, озбиљно ми је саопштио: – Када сам те упознао, било ми је веома лоше, нисам могао да пишем. А онда, захваљујући теби, поново сам почео.

Адријана Иванчић направила је цртеж за омот романа „Преко реке и у шуму“. На примерку књиге који је њој припадао стоји и данас посвета Ернеста Хемингвеја:

„За Адријану, која је надахнула све оно што је добро у овој књизи, а ништа од онога, што је лоше“.

Прича о пријатељству и неубичајеној љубави племените осамнаестогодишње венецијанске госпоје, грофице Ренате и педесетогодишњег, очајног, али веома заљубљеног пуковника, испунила је венецијанске улице и палате 1950. године оговарањима и горким осудама: скандал је био неизбежан. У ликовима главних јунака романа сви су препознали Адријану Иванчић и Ернеста Хемингвеја. Чинило се као да читава област Венето не зна ни за коју другу причу, већ за љубав између Венецијанке из угледне старе породице и америчког писца.

„Сећам се колико га је то погодило. Ако је било нешто што није желео, то је било да мени нанесе бол“, изјавила је три деценије касније Адријана Иванчић.

Да би избегли оговарања, Папа Хемингвеј две године није крочио у своју вољену Венецију.

Занимљив је податак да је Адријана Иванчић роман „Преко реке и у шуму“ прочитала на Куби, када је била у посети Хемингвеју који је у то време живео са својом четвртом супругом Мери Велш. Искрена каква је била, рекла је да јој се књига не допада и да је грофичин лик нестваран. Није му било угодно, а онда је рекао нешто што Адријана није могла да заборави:

Мери Велш, четврта жена Ернеста Хемингвеја

– Написаћу за тебе своју најлепшу књигу.

„Једнога дана одвукао ме је готово силом из виле:

– Мораш да пођеш са мном, мораш, молим те – рекао ми је и повео ме је колима у Кохимар. Када смо стигли тамо горе, наспрам мора, он је изговорио реченицу које се сећам као да је то данас било:

– Само желим да заједно гледамо океан.

АРТИЧОКЕ КАО АФРОДИЗИЈАК

После низа биографских књига које су о писцу Ернесту Хемингвеју написали угледни књижевници, амерички историчар књижевности Крег Борет – држећи се чињенице да је славни приповедач добар део живота провео уживајући у храни и пићу – написао је и „Хемингвејев кувар“ („The Hemingway Cookbook“). Ова књига, како се истиче у предговору, први пут објављује „120 пустиловних рецепата јела и пића из живота и дела Ернеста Хемингвеја“. Сваки рецепт прати и коментар писца, узет или из његове преписке или из неког дела.

Поменимо стога рецепт за мариниране артичоке који се помиње управо у роману „Преко реке и у шуму“. Артичоке су, према сведочанству Ернеста Хемингвеја, биле његово најомиљеније поврће. У хотелу „Грити палас“ у Венецији, где се одиграва део радње поменутог романа, пуковник и његова девојка једу мариниране артичоке које је Хемингвеј иначе сматрао афродизијаком.

Четири артичоке се, према овом рецепту, припремају једноставно.

Најпре се баре 30 минута са кришкама лимуна, а потом добро оcede и ставе у посуду у којој су измешани следећи састојци: шоља најфинијег маслиновог уља, четвртина шоље винског сирћета, со, бибер и два чена белог лука. Артичоке треба да „одлеже“ у маринату бар два сата.

Венецијанска
инспирација: поглед
из хотелске собе на
Канал гранде

Ништа друго није рекао, али ја сам убеђена да се тог тренутка родио роман „Старац и море“.

Време које су провели на Куби било је за Хемингвеја и Адријану Иванчић вероватно најсрећнији део њихових трагично окончаних, а истовремено бурних живота. Потом су оговарања постала толико несносна да су помислили како је паметније наставити пријатељство без виђања. Физички растајак, међутим, био је превише болан. Када је Адријана објавила своју прву збирку песама, Хемингвеј се фотографисао с њеном књигом у руци. Млада песникиња је писала:

„Овим улицама и мостовима заједно смо ишли, гледали у лагуну и у црне гондоле како пролазе. Сада ти је забрањено да се вратиш у вољени град, па, мада је због мене кријеш, ја врло добро познајем твоју тугу. Док ме милује ветар, пролеће гaleb и ја му кажем: иди, иди на оно далеко острво. Причај му уместо мене...“

Када се некада ведрој и

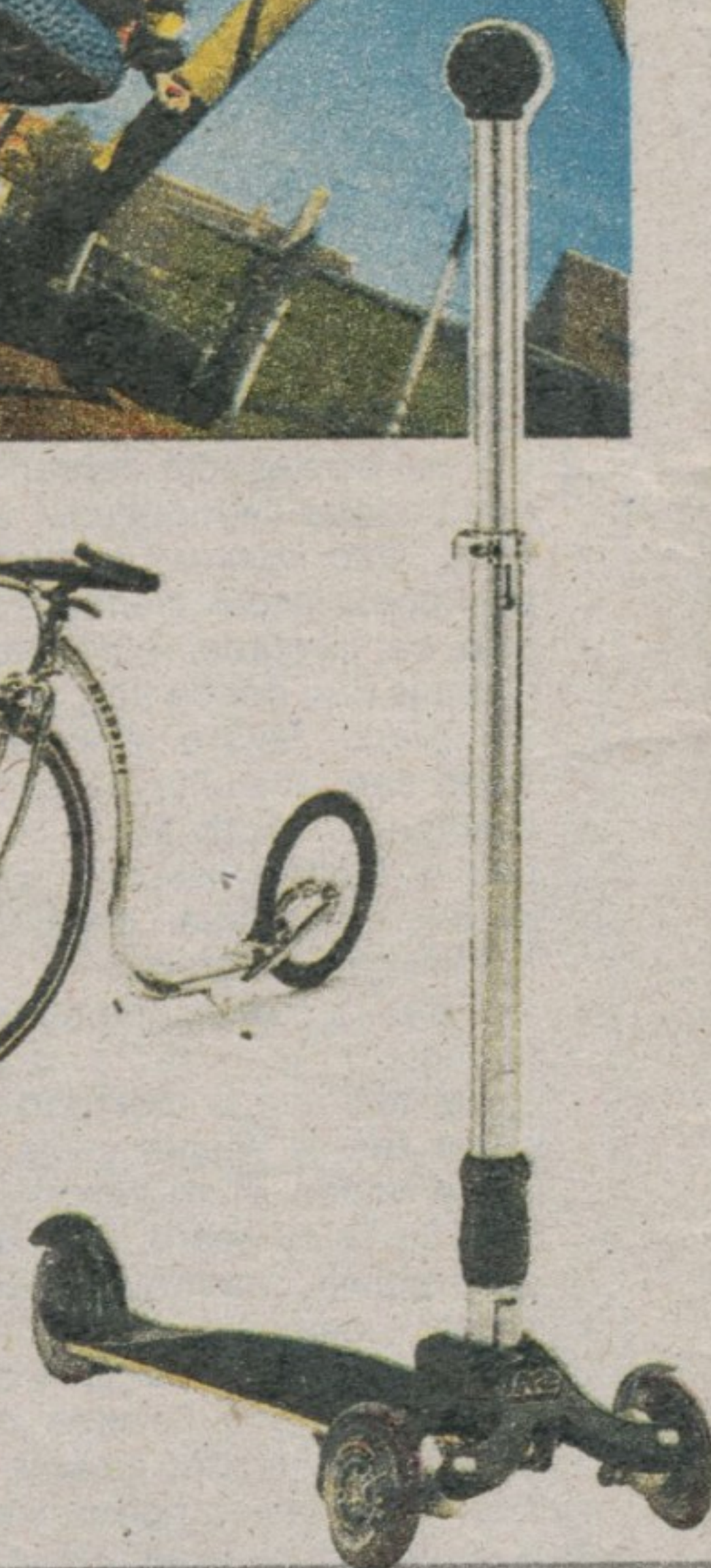
свестраној девојци Адријани Иванчић као зрелој жени учинило да је неповратно изгубила смисао живота, она је, баш као Ернест Папа Хемингвеј, извршила самоубиство. Било је то априла 1983. године. У њеној заоставштини, међу необјављеним песмама, нашла се и следећа која без сумње дефинише, али искрено говори о осећањима која су – очигледно до краја – везивала писца и Венецијанку.

МИ

Ти велик ја мала
С руком у руци путевима
само нашим. Нема страха
од кише, ни од камења,
ни од блата.
Многе замисли, многи
циљеви
увек живи и нови
најчешће, за разумевање,
није потребна реч.
Када је дошао ураган,
због мене си се зауставио
како бих могла
да наставим сама.

Припремила
Мирјана Огњановић

**ШТА СЕ
НОСИ
ВОЗИ
СЛУША**

НОВИ ТРОТИНЕТИ

Ако је неко и помислио како ће тротинети поново пасти у заборав и да их се ускоро више нико неће сећати – преварио се. Јер, произвођачи тротинета смислили су нове који ће се возити током зиме, пролећа и лета 2002. године. Ту су, најпре, тротинети „спид-стар“ намењени онима који би да изводе акробације као на скејтборду. Такви тротинети имају три точка и нарочит управљач. Затим „кикспарк“, тротинет за снег, изум дизајнера финског произвођача.

За оне којима је напорно да „веслају“ једном ногом, ту је тротинет на електрични погон са „Фијатовим“ мотором – „роли вокер електроник“. Достиже брзину до 20 километара на час.

Има и оних који би да се скијају, али у њиховом крају снег никада не пада. За такве потребе смишљен је тротинет који може да подражава скијашки спус – „ханго“, такође са три точка. Као што се могло наслутити, цене свих поменутих тротинета бар су неколико пута више од цена класичних модела■

**ШТА СЕ
НОСИ
ВОЗИ
СЛУША**

Откако су освојиле свет, фармерке прати глас да су једине неподериве панталоне. Они којима су неизоставни део гардеробе знају, међутим, да нису баш неуништиве, те да се, пре или касније, ипак поцепају. Али, и томе је сада дошао крај. Креатори „Дипона“ начинили су

НЕПОДЕРИВЕ ФАРМЕРКЕ

нови модел неподеривих фармерки сашивених од веома лаганог материјала познатог под називом кевлар. Управо од ове тканине сачињена су и одела астронаута, возача „формула“ и једриличара. Кевлар чини заправо једну трећину тканине, док је остатак платно слично уобичајеном „тексасу“. Једино што новим, дуговечним фармеркама смета да би постале популарне јесте њихова цена: 225 евра, дакле око 500 немачких марака■

ЗАВЕЗИВАЧ ПЕРТЛИ

**ШТА СЕ
НОСИ
ВОЗИ
СЛУША**

Добро је познато да се пертле, као у инат, стално одвезују. То понекад може да буде узрок спотицања, или, још горе – пада. Јужнокорејска фирма „Мени-пуни“ изнела је на тржиште мали пластични „завезивач“ пертли који, када се једном намести, више не попушта. Дакле, нема одвезивања, нема попуштања, пертле стоје онако како смо их наместили. Мали пластични „завезивач“ кошта нешто мање од долара■

ШТА СЕ
НОСИ
ВОЗИ
СЛУША

МОБИЛНИ ТАЛАСИ

Видевши колико је сурфовање и даље омиљен спорт, немачка фирма „Сименс“ одлучила је да омогући јахање на таласима и онима који живе далеко од океана. Тако су произвели „Mobil Wave“ – покретни или мобилни талас који подражава онај прави, велики морски талас и на ком је могуће сурфовати на дасци. Разлика је у томе што не морате бити на обали океана, већ у спортској хали. Покретни талас је површина у облику параболе величине 14 метара са 14 метара: испод ње се налазе снажне пумпе које бацају воду 40 километара на час. Када вода дође до подигнутог руба површине, тада настаје ефекат тунела, па спортиста може слободно да јаше. Једино што они који посматрају морају носити кабаницу и кишобран■

ШТА СЕ НОСИ ВОЗИ СЛУША УПАКОВАНЕ ЦИПЕЛЕ

Колико пута вам се догодило да спакујете све у путну торбу, а онда схватите како нема места за ципеле које заузимају више простора од осталих потребних ствари. Ова чињеница свакако је била на уму дизајнерима угледне америчке фабрике обуће „Тимберленд“ који су направили нове ципеле намењене пре свега путницима, али и свима онима који некуда иду, а носе са собом резервну обућу. Њихов назив је „Packable shoe“, односно, ципеле које могу да се упакују и модерног су изгледа. У ствари, подсећају на патике, само што су толико мекане да се савијају у сасвим мајушни пакетић, па путницима остаје више простора за одећу и књиге. Цена ципела за пут је око 200 немачких марака■

СУПЕРХОП

Ко се још сећа старог доброг хула-хопа? Пластични обруч који су, углавном девојчице, али и деца, вртили око струка био је у великој моди педесетих година, а затим је пао у заборав. Пре неколико година учињен је још један покушај да се хула – хоп врати у моду, али без значајнијег успеха. Данашњу омладину очигледно не занимају овако једноставне справе... Стога је створен „суперхоп“, нови модел хула-хопа.

Како ради нови хула-хоп? То је уобичајени обруч од пластике, али садржи сензоре и одашиљаче, а они су у вези са малим компјутером који има и свој дисплеј.

Док вртите обруч око струка, можете да проверавате брзину обртаја, али и колико сте калорија потрошили. „Суперхоп“, наравно, нема исту цену као бивши хула-хоп: стаје 40 долара■

ИСТИННИТЕ ПРИЧЕ О ДУХОВНИМА

**ЈЕДАН ДУХ
ДРУГОМ:
„НЕ ВЕРУЈЕМ
У ЉУДЕ!”**

Сунце тек што је зашло и вече се лагано спуштало на фарму породице Фокс у Хајдсвилу, држава Њујорк. Кћерке Фоксових, Маргарет и Кетрин, повукле су се у собу на спрату, с књигом у руци, чекајући да их мајка позове на вечеру.

Одједном се зачуше необични ударци и пуцкетање које као да је допирало из зидова. Маргарет и Кетрин, уплашене и изненађене, испустише књиге из руку. Била је година 1847.

Јутро које је стигло као да се трудило да растера чудну атмосферу изазвану необјашњивом буком. Било је сунчано и топло, а ваздух тако прозиран и чист да се могла видети птица на грани дрвета удаљеног миљама. Кетрин се протегли испред отвореног прозора, а затим весело плесну рукама. Плесак који јој је одговорио из зида намах је пресекао ведро јутарње расположење.

Те вечери, ненадано, спустило се јако невреме над Хајдсвилом. Кетрин и Маргарет, иако заплашене, забављале су се изазивајући „непознато“ да одговара из зидова; удариле би, на пример, три пута о под, а исто то чуло се одмах потом. У једном тренутку необјашњиви порив нагнао је Кетрин да помери кревет из ћошка и да прислони обе шаке на прашњави дрвени под. Осетила је чудновату хладноћу која јој улази кроз врхове прстију. Када се усправила, била је одсутна духом и тако необичног погледа да се Маргарет инстинктивно удаљила од ње.

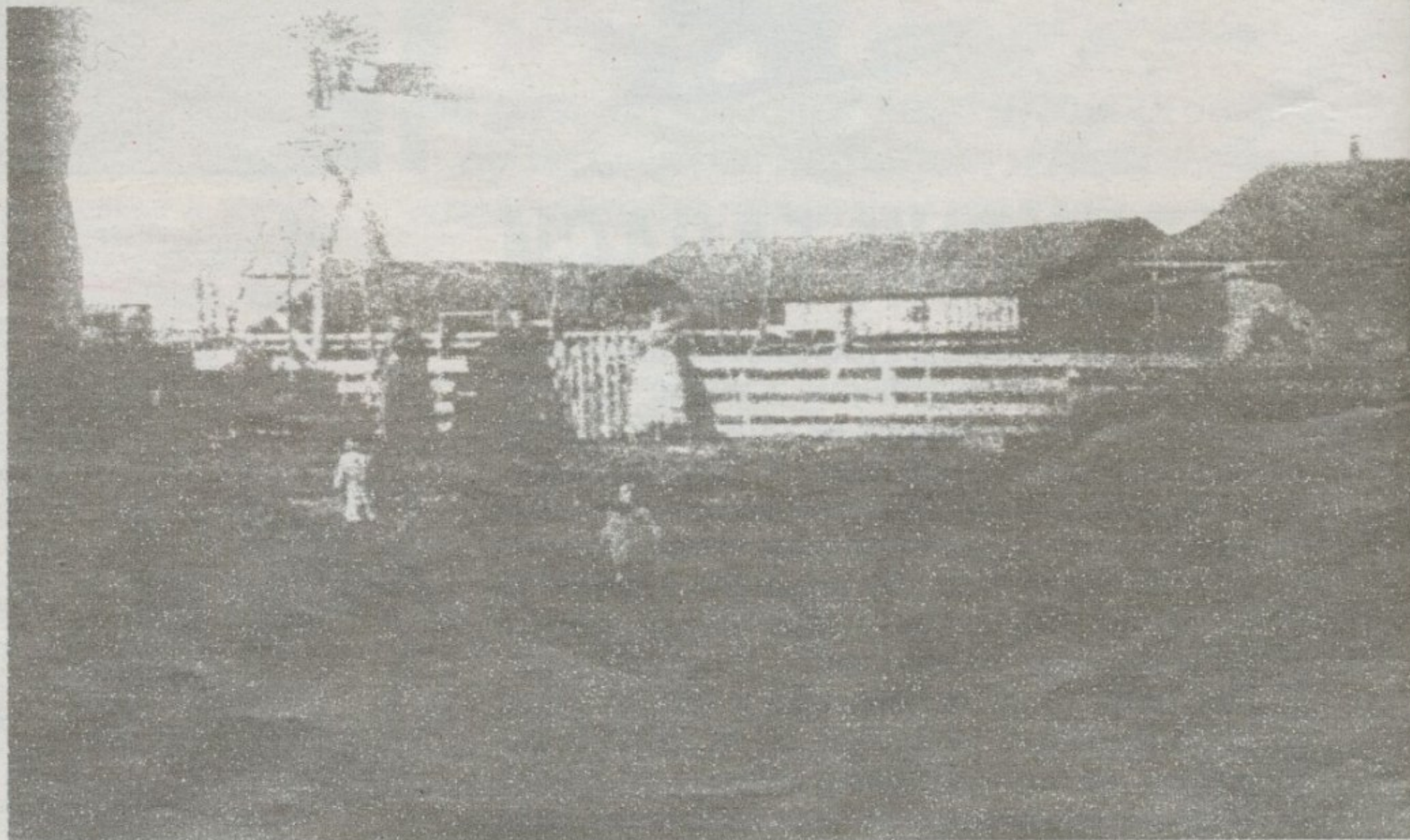
– Кетрин, шта ти је? – упитала је нервозна Маргарет.

– Моје је име Чарлс Рејн... – проговори Кетрин дубоким мушким гласом. – Прати ме!

Изашла је из собе и спустила се степеништем све до самог подрума са преплашеном Маргарет за петам.

– Овде сам закопан – рече Кетрин својим новим гласом ударајући упорно ногом на једном месту влажног пода у подруму. – Био сам продавац новина и имао сам петоро деце, а горе у соби, поред кревета, убио ме је комшија. Одвучао је моје тело у подрум и закопао га баш на овом месту!

Ужаснута Маргарет зграбила је се тридесет шест

– Моје име је Чарлс Рејн – одјекивао је глас на фарми породице Фокс у Хајдсвилу, држава Њујорк, једне тихе вечери 1847. године

стру за руку – била је хладна као лед – одвукла је горе у собу и стрпала у кревет. Када се Кетрин ујутро пробудила, није се сећала баш ничега.

Не треба ни говорити да су родитељи сестара Фокс у подруму, на означеном месту, заиста нашли костур човека са разбијеном лобањом. Сахранили су га на гробљу и никада се више необични догађај није десио на фарми у Хајдсвилу.

Дух самоубице

Године 1858, 17. априла, у Паризу, у улици Валлоа, Пале-Ројал бр. 35, скупило се мало друштво убеђених спиритиста, оних, дакле, који су уверени у постојање духова. И раније су покушавали да бар једног призову али, чини се, њихова вера није била довољно јака: ниједан дух дотада се није појавио!

Село је њих шесторо за округли сто, припремили су чашу и слова абецедe, замрачили собу и упалили свеће, ухватили се за руке. Позвали су духа неког јадног младића који се, десетак дана раније, 7. априла, убио у кади јавног купатила у Самаритену...

Чаша је мировала, сто се није померао, а свећа је већ увелико догоревала. Чинило се да ће и ова сеанса бити оконча-на неуспешно. А тада се, уз талас леде-

ног ваздуха и дизање косе на главама присутних, над њима нагло надвило обличје прозирно и нејасно, са тамном рупом на месту где су се могла очекивати уста. Један од присутних онесвестио се од страха, али су остали прибрано наставили даље решени да искористе (не)очекивану ситуацију (госпођа се чак насмешила).

– Реците ми – проговорио је дух загробним гласом – да ли сам жив, тако страшно се гушим у свом ковчегу...

Вођа ове мале друштине спиритиста, господин Сименон, одмах је узвратио питањем: „Шта вас је навело да дођете међу нас?”

– Осетио сам олакшање и већ следећег тренутка нашао сам се међу вама! – одговорио је дух.

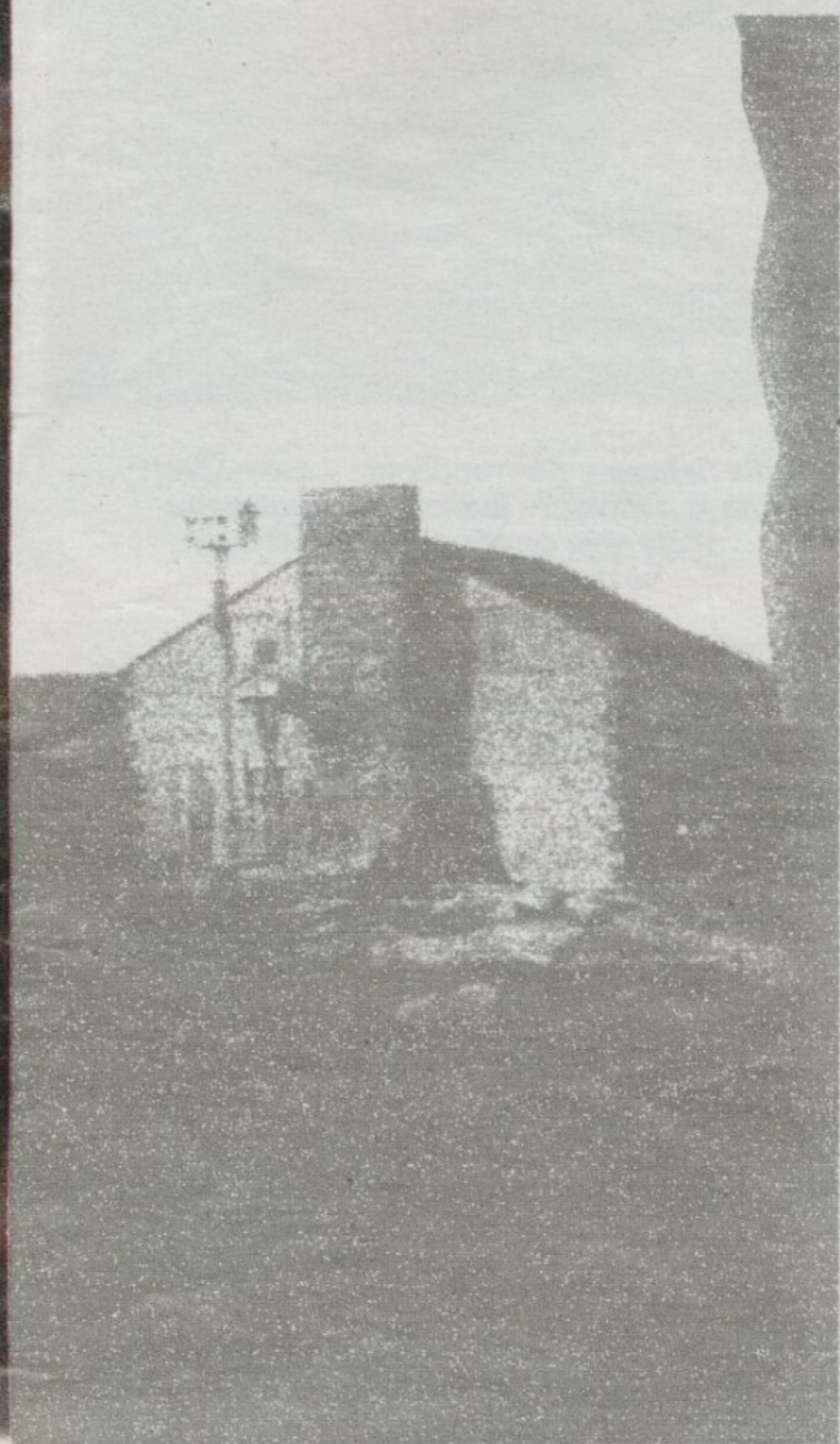
– Шта вас је натерало на самоубиство? – било је следеће питање.

– Па, зар сам је мртав? Не! У свом сам телу... да знате колико патим... гушим се... нека ми нека сажаљива рука олакша муке, нека ме дотуче!

– Зашто нисте оставили неки траг да би се знало ко сте, да би вас могли препознати?

– Побегло сам од патње и нашао мучење... Напуштен сам... Немојте више стављати ужарено гвожђе у рану која не престано крвари!

– О чему сте размишљали у тренутку када сте осетили да вам се живот гаси? – било је следеће питање које је изговорио господин Сименон.

Њих шесторо за
округлим столом,
у замраченој соби,
крајем марта давне
1858. године

лом, посуђе је, само од себе, играло по кухињи, а намештај се померао и заузимао необичне положаје. Врхунац је био онда када се столица, заједно са једном од госпођа Фор, како су се звале старе даме, прошетала с једног на други крај собе.

Љубазна Мари Паскарел открила је да је таквих појава одувек било у овој кући и да је она сама, са својим укућанима, често имала прилику да разговара о чудним стварима које су се дешавале у њеном суседству. Преплашене даме Фор, које су стигле до крајње границе издржљивости, најзад су се сломиле у ноћи између 10. и 11. фебруара године 1895. Тада их је, ионако ус-

– Нисам размишљао, осећао сам... – прошапутао је дух младића и наставио: – Али, живот ми се није угасио, душа ми је везана са телом... Осећам црве који ме гризу...

Следећег дана мала дружина спиритиста отишла је на Државно гробље. Сазнали су да тело непознатог младића и није покопано: био је спаљен, а пепео одложен у јевтину глинену урну.

Овај се дух никада више није појавио – бар колико је нама познато – а извештај о овом чудноватом и истинитом догађају појавио се те исте, 1858. године, у „Спиритистичком часопису“.

Нешто чудно у комшилуку

Две старије даме још су надзирале истовар намештаја пред лепом кућицом у главној улици места Обжа у Кортези када је из суседне куће истрчала млада девојка Мари Паскарел, како се весело цвркућући представила, да новим сусеткама понуди помоћ. Тако је отпочело пријатно познанство, дружење које је одговарало поготово старијим дамама јер се весела Мари увек појављивала код њих, никада нису морале да се спремају и одлазе у комшиluk, што би, у њиховим позним годинама, био поприличан напор.

Већ трећег дана по усељењу почеле су да се дешавају необичне ствари: прво је то било само куцање које је допирало из преградних зидова, а затим су се чудне појаве прошириле до превртања и гужвања постељине, разбијања чаша. Уоста-

трептале и нервозне, из слабашног, грозничавог сна, пробудио мирис дима који је допирао из дневне собе. Мари је већ дотрчала до њих. Наравно, дима је било, али не и ватре!

– Морате напустити уклету кућу – саветовала је Мари госпођама. – Још би најбоље било да је спалите заједно са свим њеним духовима!

Госпође Фор, већ данима мучене несаницом, у потпуности су изгубиле присебност и одбациле трезвено размишљање. Заиста су потпалиле ватру и кућа је брзо изгорела заједно са њиховом имовином. Када су првом човеку Обжа, господину Кардеку, испричале зашто су то урадиле, он им, наравно, није поверовао.

– Обратите се госпођици Мари Паскарел из нашег комшилука – рекоше му. – Она је, заједно са нама, присуствовала свим овим пакленим догађајима.

Градоначелник их је згрануто погледао.

– Драге моје, кућа о којој ми говорите уопште није насељена. Празна је већ двадесет година, још од онда када је умрла поштована госпођа Мари Паскарел, у дубокој старости...

Дух из села Кентербери

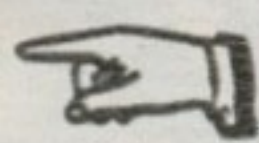
Надомак мирног, типичног енглеског села Кентерберија, постојала је лепа, невелика кућа у живописном пределу који је подразумевао обиље дрвећа, разбокорене алеје цвећа и простране травњаке. Пољска кућа звала се Оскард енд, у том тренутку имала је тачно дванаест година

– био је мај 1960. године – а већ месец дана живели су у њој нови власници, породица Пориц.

Најмлађи члан породице, дванаестогодишњи Грем Пориц, брзо се навикао на лепоту игре у пространој мирисној башти, а кућу је осећао блиском баш као да одувек живи у њој. Оскард енд увек је био испуњен веселим гласовима ове задовољне шесточлане породице, а једини дан када је у њој владао мир био је четвртак, када би Грем, стицајем околности, остајао сам у њој, од раних преподневних, па све до позних вечерњих сати.

Једног таквог мирног мајског четвртка Грем се завукао у своју собицу на спрату с књигом у руци. Одједном је осетио да се дешава нешто необично. Правог разлога није било, нити се дешавало нешто одређено, па ипак Грем је, гоњен неодољивим, непознатим нагоном, одложио књигу и пришао прозору.

Као да је у том тренутку све стало: листови дрвећа и гране, дотад теране благим поветарцем, застали су окамењени, ухваћени у тренутку мировања, а јако, безбрижно зујање пчела нагло је престало – тишину није нарушио нити један цвркул или пев птица. У башти је, тако замрзнутој у једном тренутку, угледао девојку која је лагано шетала уском стазицом од набијене земље. Грем је истог трена стрчао доле само да би установио да је девојка неповратно ишчезла, као да је никада није ни било, а башта је одјекивала од зова птица и бескрајног зујања вредних пчела. На стазици је лежала свилена црна марама.

Исте ноћи Грема су из сна пренули кораци на степеништу; опет га је неки непознати нагон натерао да изађе у ходник. Кроз полутаму коју је нарушавала месечина могао је да види само празно степениште, а кораци су се и даље чули...

Ускоро је Гремova мајка умрла и породица се преселила у Лондон. Кућу су привремено затворили.

Десет година касније Грем је, једне лепе пролећне вечери, колима допутовао у Оскард енд. Намеравао је да ту

проведе миран викенд. Отворио је капију и потерао кола у двориште. Како је изашао из њих, тако се пред њим појавила девојка, иста она коју је видео са прозора своје собе једног мајског дана десет година раније.

– Господине, овде сам јуче изгубила црну мараму, да ли сте је можда нашли? – проговорила је мирним гласом.

Збуњени Грем је ћутао скоро читав минут, а затим је само успео да промуца:

– Сачекајте, молим вас, да затворим капију...

Кућа надомак Кентерберија у Енглеској била је поприште једног баш необичног догађаја који се збио мирног мајског четвртка 1960. године

Духом потпуно одсутан, пришао је великој дрвеној капији и затворио је. Када се окренуо према девојци, угледао је само празну башту: она је, опет, тајанствено ишчезла.

Само је, на месту на коме је стајала, лежала црна марама од свиле ■

Мики Шепард

НЕВИДЉИВЕ ГРАНИЦЕ

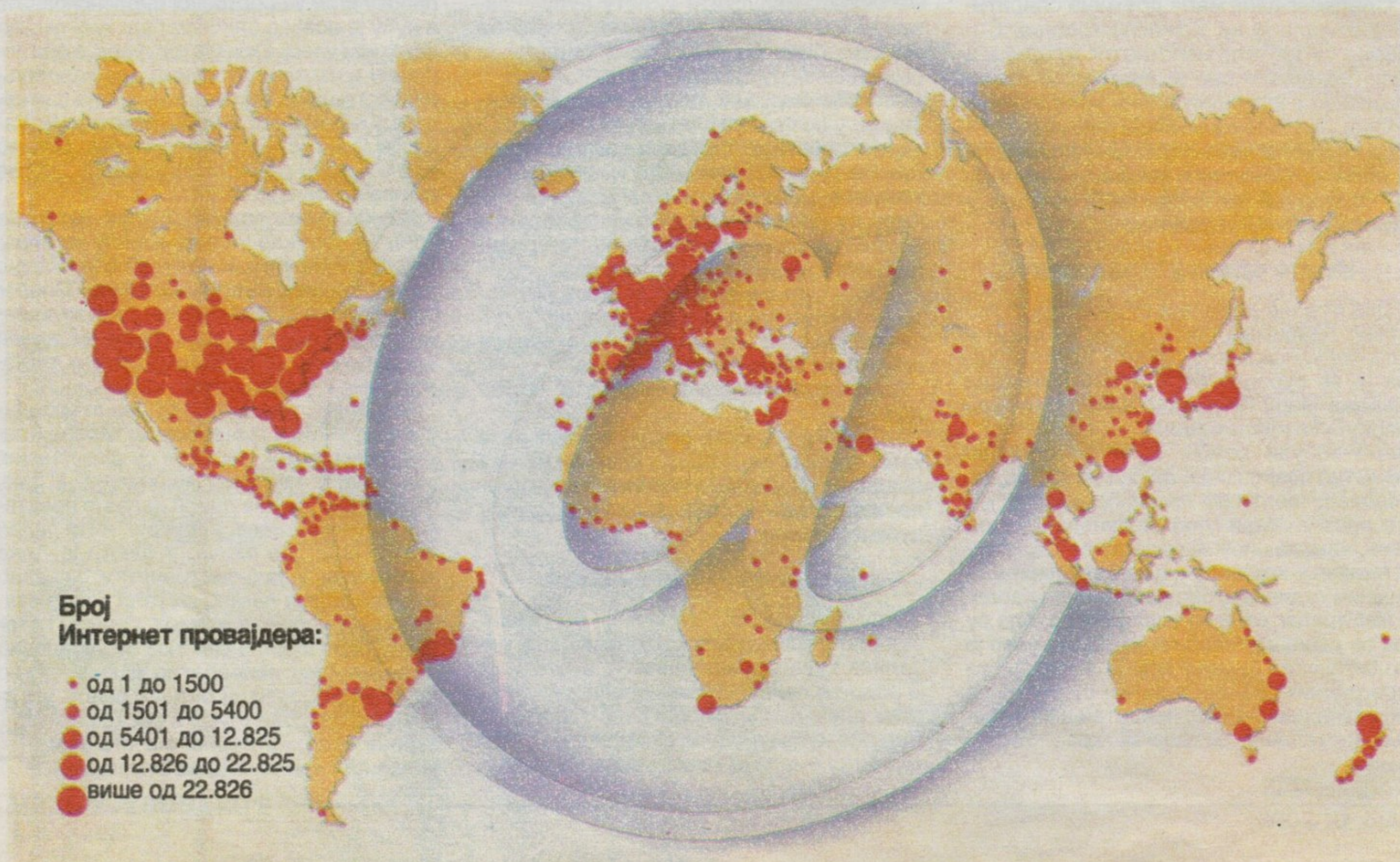
ВЛАДАВИНА ИНТЕРНЕТА

Рекло би се како Интернет влада светом. Провајдери и сајтови регистровани као com.org.net.edu. распрострањени су, међутим, попут острваца по

географској карти света, што показује и овај цртеж. Можда их највише има у Европи (Велика Британија, Белгија, Холандија, Француска, Ита-

лија, Португалија) и САД. Канада, осим Монтереала, Торонта и Ванкувера, изгледа као „Интернет пустиња“. Африка се готово не види, али и Аустра-

лија, осим њеног источног дела. Нови Зеланд је изузетак, као црвена мрља у океану. Интернет у Азији покрива само јужни део ■

СУ @ ХЕРОЈИМА

СВИ **ХЕРОЈИ** НАПОСЛЕТКУ ПОСТАНУ ДОСАДНИ.

Ралф Валдо Емерсон амерички филозоф (1803–1882)

ХЕРОЈИ НЕ МИРИШУ ЛЕПО.

Гистав Флобер
француски писац
(1821–1880)

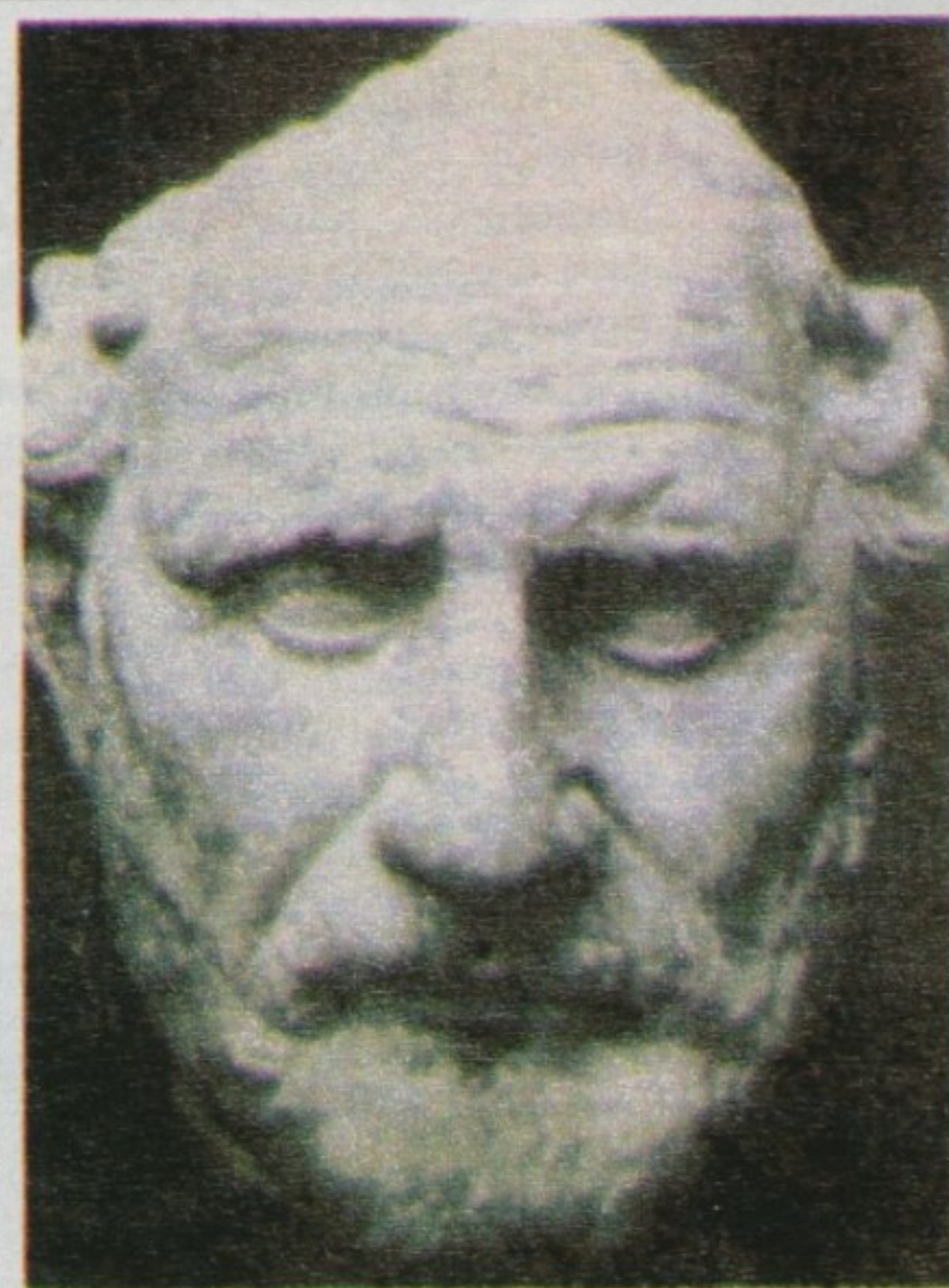
ЧЕТВРТИНУ СВОЈЕ СЛАВЕ **ХЕРОЈИ** ДУГУЈУ СОПСТВЕНОЈ ОДВАЖНОСТИ, ДВЕ ЧЕТВРТИНЕ СУДБИНИ, А ЈЕДНУ ЧЕТВРТИНУ ЗЛОДЕЛИМА КОЈА СУ ПОЧИНИЛИ.

Уго Фосколо
италијански песник
(1778–1827)

УЗРОЦИ НАШИХ НЕВОЉА СУ БУДАЛЕ КОЈЕ СУ ИМАЛЕ ТОЛИКО ХРАБРОСТИ ДА САОПШТАВАЈУ И НАМЕЋУ СВОЈА МИШЉЕЊА.

Ковентри Патмур
енглески песник
(1823–1896)

КО ПОБЕГНЕ СА БОЈНОГ ПОЉА, ИМАЋЕ ПРИЛИКУ ДА СЕ НЕКИ ДРУГИ ПУТ БОРИ.

Демостен
старогрчки говорник
(384–322. п.н.е)

ЈУНАК ЈЕ ОНАЈ КОЈИ ЧИНИ ОНО ШТО МОЖЕ.

Ромен Ролан
француски писац
(1866–1944)

НАЈЧЕШЋЕ МНОГЕ СТВАРИ БРЖЕ И НЕ ДОВОДЕЋИ СЕБЕ У ОПАСНОСТ УСПЕВАМО ДА УЧИНИМО ИЗБЕГАВАЈУЋИ ИХ НЕГОЛИ КАДА ИМ СЕ СВИМ СНАГАМА СУПРОТСТАВИМО И ЈУРИМО ЗА ЊИМА.

Николо Макијавели
италијански филозоф и политичар
(1469–1527)

МНОГИ БИ БИЛИ КУКАВИЦЕ САМО КАДА БИ ЗА ТО ИМАЛИ ХРАБРОСТИ. Теодор Фулер енглески писац (1654–1734)

ЛАКШЕ ЈЕ БИТИ **ЈУНАК** НЕГО ЏЕНТЛМЕН. **ЈУНАК** МОЖЕШ БИТИ ЈЕДНОМ И ТО СЕ ПАМТИ, А ЏЕНТЛМЕН МОРАШ БИТИ У СВАКОЈ ПРИЛИЦИ, СТАЛНО.

Луиџи Пирандело
италијански књижевник
(1867–1937)

1958.

РОЂЕНИ

7. јун: Принс Роџерс Нелсон, амерички поп певач.

16. август: Мадона Луиз Ђиконе, америчка певачица и глумица.

9. октобар: Еуђенио Паћели, римски папа Пије XII.

22. октобар: Петар Палачини, наш вајар.

15. новембар: Тајрон Пауер, амерички филмски глумац.

ДРЖАВНИ УДАРИ

14. јул, Багдад: војска скинула ирачког краља Фејсала.

31. јул, Хаити: војска безуспешно покушала да обори председника и диктатора Франсоа Дивалијеа званог „Папа Док” и врати прогнане лидере Луја Дежоа и Пола Маглоара.

26. септембар, Рангун: генерал Не Вин оборио премијера У Нуа.

режима диктатора Фулхенсија Батисте, кренуо у офанзиву као што је и најавио. Једну групу војника предводи аргентински лекар и Кастров најближи помоћник Ернесто Че Гевара.

НОБЕЛОВЕ НАГРАДЕ

МИР: Доминик Жорж Пир, белгијски католички свештеник и професор филозофије, радио на збрињавању избеглица.

ФИЗИКА: совјетски физичари Павел Алексејевич Черенков, Иља Михайлович Франк и Игор Јевгењевич Там.

ХЕМИЈА: британски биохемичар Фредерик Сенгер.

МЕДИЦИНА: амерички биохемичар Џорџ Велс Бридл,

НОВА ТИТУЛА

26. јул, Лондон: краљица Елизабета II прогласила свог најстаријег сина Чарлса за принца од Велса што је титула престолонаследника.

ПОБУНА

31. јул: отпор Тибетанаца против кинеских окупационих снага појачао се. Процењује се да дневно гине око 300 људи и да је од 1950. године досад живот изгубило 50.000 Кинеза и 15.000 Тибетанаца.

ПОВРАТАК

2. јун, Париз: генерал Шарл де Гол прихватио је положај председника француске владе. Сматра се да је једино он у стању да се избори са алжирском кризом која потреса Француску.

ИСПУЊЕНО ОБЕЋАЊЕ

17. септембар, Куба: Фидел Кастро, вођа кубанских револуционара против

Милутин Миланковић

12. децембар: Милутин Миланковић, професор небеске механике и теоријске физике светског гласа. Његово име носи један кратер на Месецу.

12. децембар: Слободан Јовановић, наш правник и историчар.

АТЕНТАТ

9. мај, Пакистан: председника владе др Кана Сахиба убио један нижи официр.

ПОГИНУО

3. август: британски возач „формуле 1” Питер Колинс у судару на трци за Велику награду Немачке.

Мадона

29. август: Мајкл Џексон, амерички певач.

26. октобар: Ксенија Јанковић, наша челисткиња.

УМРЛИ

1. март: Тома Росандић, наш вајар.

5. април: Исидора Секулић, наша књижевница.

29. мај: Хуан Рамон Хименес, шпански песник.

16. јун: Имре Нађ, некадашњи мађарски премијер.

1. јул: Рудолф фон Лабан, мађарски играч, кореограф и теоретичар, једно од најзначајнијих имена модерног балета у Европи.

21. август: Стеван Христић, наш композитор и диригент.

Генерал Шарл де Гол

Путнички млазни авион „боинг 707“ ушао је у редован прекоморски саобраћај компаније „Пан Ам“

амерички биолог Едвард Лори Тејлем и амерички генетичар Џошуа Ледерберг.

КЊИЖЕВНОСТ: совјетски књижевник Борис Пастернак.

ИЗУМИ И ОТКРИЋА

- Британски хемичар Макс Фердинанд Перуц утврдио хемијску грађу хемоглобина.

- Америчка фирма „Ам-пекс“ представила видео-рикордер у боји.

- Аустралијанац Дејвид Ворен изумео црну кутију за авионе.

- Америчка нуклеарна подморница „Наутилус“ заронила под лед код Аљаске и прошла испод ледене капе Северног пола.

Пејсмејкер

- Бил и Марк Ричардс из Калифорније измислили скејтборд.

- Американци Џек Килби, инжењер из Тексаса, и Роберт Нојс из Калифорније у исто време, али независно, открили интегрално коло.

- Амерички физичари Чарлс Хард Таунс и А. Л. Шолоу прорачунали да је могуће појачати светлост помоћу стимулисане емисије зрачења што је довело до уређаја који појачава светлост – ласера.

- Швеђанин др Аке Сенинг објавио да је уградио унутрашњи стимулатор срца назван пејсмејкер.

ГЛАВНИ ОСКАРИ

Најбоља женска улога: Џоан Вудворд у филму

„Жена са три лица“.

Најбоља мушка улога: Алек Гинис у филму „Мост на реци Квај“.

Најбоља режија: Дејвид Лин за филм „Мост на реци Квај“.

Најбољи филм: „Мост на реци Квај“ редитеља Девида Лина.

ОСНОВАНО

1. фебруар, Средњи исток: Уједињена Арапска Република коју чине Египат и Сирија и чији је председник плебисцитом постао Гамал Абдел Насер.

14. фебруар, Средњи исток: Арапска Федерација између Ирака и Јордана.

29. јул, Вашингтон: НАСА (National Aeronautics and Space Administration).

4. август: топ-листа 100 синглова у часопису „Билборд“.

САД: кредитна картица Америкен експрес.

КИДНАПОВАН

23. фебруар, Куба: водећег светског аутомобилског аса Аргентинца Хуана Фанђа отели кубански револуционари. Ослобођен је следећег дана.

Хуан Мануел Фанђа

НЕМИРИ

28. јануар, Кипар: припадници турске етничке заједнице приредили анти-британске демонстрације.

НЕЗАВИСНОСТ

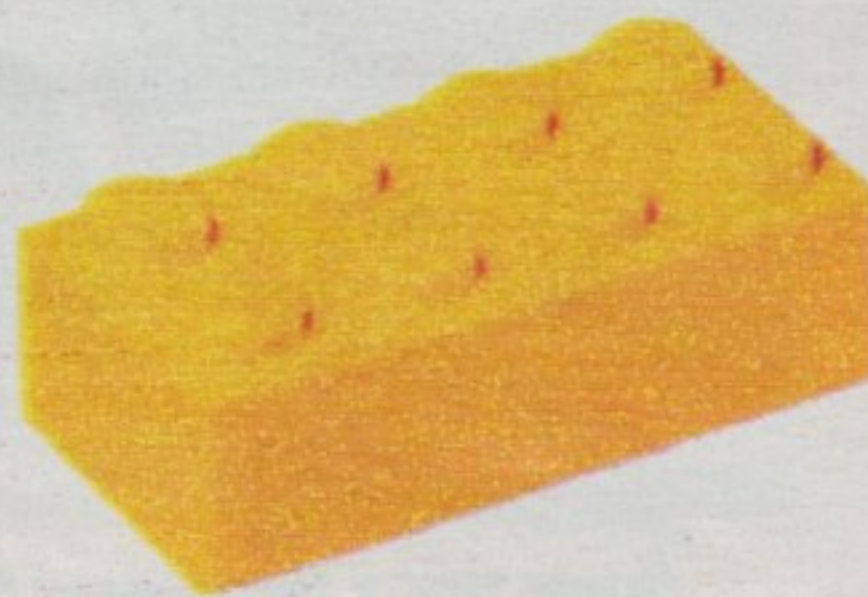
2. октобар, Гвинеја: премијер Секу Туре објавио да је Гвинеја постала независна република.

ЗАЈАМ

23. октобар, Москва: Совјетски Савез одобрио Египту зајам за изградњу Асуанске бране.

ПОЧЕТАК ПОБУНЕ

10. октобар, Белгијски Конго: Патрис Лумумба основао Национални покрет Конга.

После више година експериментисања лево-коцке је почела да продаје данска фирма дечијих играчака „Оле и Годфред Кристијансен“. Реч лево потиче од данских речи *leg godt* = играј се лепо.

НОВА ДРЖАВА

28. мај, Вашингтон: Представнички дом Америчког конгреса дао сагласност да Аљаска постане једна од сједињених држава Америке.

НОВЕ РЕПУБЛИКЕ

28. новембар, Африка: Чад, Конго, Габон, Мали, Мауританија и Сенегал постале републике Француске Уније.

ПОТПИСАНО

23. новембар, Западна Африка: Гана и Гвинеја потписале договор о стварању Уније западноафричких земаља.

ПРВИ ПУТ

30. јануар, Париз: Ив Сен Лоран одржао своју прву модну ревију.

1. фебруар, САД: Американци лансирали „Експлорер“, свој први вештачки сателит.

2. март, Антарктик: др Вивијен Фукс и његова експедиција први прешли Антарктик копном.

4. октобар, Лондон: успостављени први редовни прекоокеански летови млазњака „комет 4“ ваздухопловне компаније „ВОАС“.

21. октобар, Лондон: и жене племићи могу да буду чланови Горњег дома – Дома лордова.

ТУЖНА ПРИНЦЕЗА

14. март, Техеран: ирански шах Реза Пахлави развео се од своје друге жене Сораје која није могла да му роди наследника. Шах из првог брака има кћерку.

ПОСЛЕДЊИ

8. јануар, САД: престао да излази „Дејли воркер“, последњи комунистички лист у САД.

ОБЈАВЉЕНО

„Гепард“, роман и једино дело италијанског племића Ђузепеа Томаза ди Лампедузе, објављен посмртно.

„Одмор ратника“, роман француске књижевнице Кристин Рошфор.

„Лолита“, роман руско-америчког књижевника Владимира Набокова.

„Наш човек у Хавани“, роман британског књижевника Греама Грина.

„Дубоке реке“, роман перуанског књижевника Хосеа Марије Аргедаса.

ШАМПИОНИ

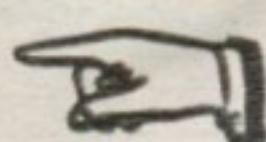
25. март, Чикаго: тридесетседмогодишњи Шугар Реј Робинсон по пети пут осваја титулу првака света у средњој категорији после победе над Карменом Базилиом.

Шугар Реј Робинсон

29. јун, Шведска: фудбалска репрезентација Бразила, у којој је играо и седамнаестогодишњи Пеле, победом над шведском репрезентацијом освојила Светски куп.

10. новембар, Британија: Доналд Кемпбел поставио нови рекорд у брзини на води од 400,02958 километара на сат.

МУЗИЧКИ ХИТОВИ

1. „Jailhouse Rock”, Елвис Присли.
2. „All I Have to Do Is Dream”/„Claudette”, Еверли Братерс.
3. „Who's Sorry Now?”, Кони Френсис.
4. „Magic Moments”/„Catch A Falling Star”, Пери Комо.
5. „Stupid Cupid”/„Carolina Moon”, Кони Френсис.

НОВА РЕЧ

High Fidelity или Hi-Fi уређаји: радио-апарати или грамофони који могу да репродукују нове стерео-снимке високе осетљивости.

СТАЉИНОВИМ СТОПАМА

27. МАРТ, МОСКВА

Никита Сергејевич Хрушчов, први секретар Централног комитета Комунистичке партије Совјетског Савеза, сменио је Николаја Александровича Булганина с функције председника Министарског већа СССР и сам заузео тај положај. Хрушчов сада држи два најважнија места у држави на којима је за време Другог светског рата био и Стаљин!■

Дрим тим у Београду: Мат Безби пред утакмицу са „Црвеном звездом” даје играчима упутства

ИЗГИНУЛЕ БЕЗБИЈЕВЕ БЕБЕ

6. ФЕБРУАР, МИНХЕН

Британски град Манчестер и цела Британија завијени су у црно због поноса енглеског фудбала тима „Манчестер јунајтид” који је трагично страдао у авионској несрећи на снегом покривеној писти аеродрома у Минхену где су слетели да узму гориво. Екипа се враћала кући из Београда пошто се победом над „Црвеном звездом” квалификовала за полуфинале Европског купа. Авион „амбасадор” британске авиокомпаније ВЕА, у коме су се налазили, рулао је пистом, покушао да узлети, ударио у ограду и једну

аеродромску зграду и преполовио се.

Седам чланова сјајне екипе, познате као „Безбијеве бебе” по свом менаџеру Мату Безбију и младости, погинуло је, као и осам спортских новинара међу којима и бивши голман репрезентације Велике Британије Френк Свифт и три члана управе клуба. Погинули су интернационалци: капитен Роџер Берн (28), Томи Тејлор (25), Дејвид Пег (22), Бил Вилон (22). Затим: Еди Колман (21), Марк Џоунс (24) и Џеф Бент (25). Боби Чарлтон је задобио незнатне повреде главе■

СКАНДАЛ У ЛОНДОНУ

МАЈ, ВЕЛИКА БРИТАНИЈА

Џери Ли Луис, највећи супарник Елвиса Прислија за титулу „Краљ рока”, отказао је турнеју по Великој Британији после само три концерта. Ли Луис је избио на врх топ-листа песмом „Great Balls of Fire”. Његовој каријери нанело је велику штету када је откривено да је његова тринаестогодишња супруга Мајра његова блиска крвна рођака. Скандал га је отпратио до куће и у САД је његова популарност почела да опада.

Уредно ошишани Бади Холи, сушта супротност и звезда у непрекидном успону, има хитове са обе стране Атлантика. Каријеру је започео још један певач без мрље који се зове Клиф Ричард и чији је први хит овога септембра био „Move It”■

Бади Холи

ИЗАБРАН НОВИ ПАПА

28. ОКТОБАР, РИМ

Папа Јован XXIII

После велике борбе између напредних и назадних струја у Католичкој цркви, за папу је, након дванаест гласања, изабран седамдесетшестогодишњи италијански кардинал Анђело Ђузепе Ронкали који је узео име Јован XXIII.

Вест је обзнана данас по подне у 17,08 сати када се из Ватикана уздигао бели дим.

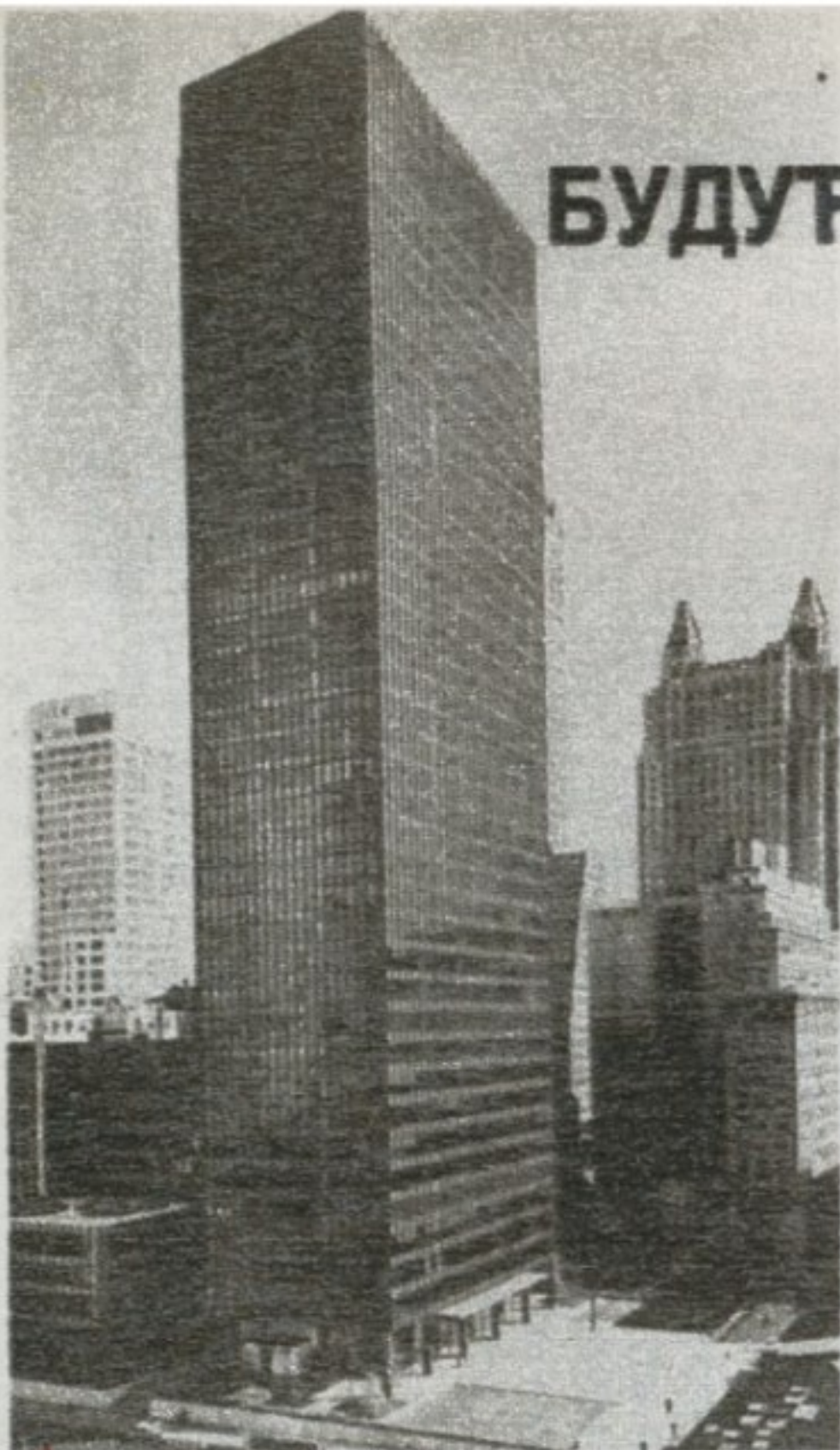
ПОГУБЉЕН ИМРЕ НАЂ

16. ЈУН, МАЂАРСКА

Премијер Мађарске за време оружане побуне против Совјетског Савеза Имре Нађ обешен је после тајног суђења. Слично је прошло још неколико лидера „слободне” Мађарске. Ова погубљења две године након сукоба са СССР изазвала су велика негодовања и у комунистичком блоку и на Западу. САД убиство Имреа Нађа називају „шокантним чином суровости”, а Југославија и Пољска уложили су протестне ноте.

Имре Нађ се на време склонио у југословенску амбасаду у Будимпешти која га је предала режиму Јаноша Кадара тек када је добила чврсте гаранције да му се ништа неће догодити ■

БУДУЋНОСТ У СТАКЛУ

Сиграм билдинг ће бити копирана широм света

Ове године завршен је један од путоказа модерне архитектуре. У зависности од тачке гледишта Сиграм билдинг у Њујорку

је или елегантан рад чисте форме или монолит без душе. Градња је започета 1954. године по пројекту славног немачког архитекте Миса ван дер Роџа који живи у Чикагу од 1937. године.

Зграда Сиграм билдинг, висока 157 метара, уздиже се изнад Парк авеније. Зидови су јој од стакла и мермера с бронзаним стубићима између прозора. Архитекти хвале новину — стубове који целу грађевину подижу за спрат изнад нивоа тла, јавни трг испред ње и невероватне прозоре од бојеног стакла који иду од пода до плафона. Спој свих тих елемената даје грађевини лакоћу и досад невиђени изглед■

ТАЛИДОМИД ОПАСАН ЗА ПЛОД

31. ДЕЦЕМБАР

Епидемију озбиљно деформисане новорођенчади изазвао је „талидомид“, лек масовно прописиван трудницама против јутарњих мучнина. Код већине погођених беба једна или обе руке и ноге изгледају као патрљци или их уопште и нема. С карактеристичним малформацијама рођено је око 7000 беба, највећи број у Немачкој где је лек измишљен и произведен■

ХУЛА-ХОП ЗАВРТЕО СВЕТ

Обруч од полиетилена назван хула-хоп зањихао је бокове човечанства. И он је, као и фризби, потекао из Калифорније. Измислили су га Артур Мелин и

Ричард Кнер када су видели обруче од бамбуса којима се играју аустралијска деца. Продато их је 25 милиона пре него што је манија почела да јењава■

Сви играју хула-хоп

БИОЕЛЕКТРИЧНО ПИЛОТИРАЊЕ

ЗАМИШЉЕНО - УЧИЊЕНО

Пилот је само махнуо руком кроз ваздух и „боинг 757“ почео је да се спушта да би се потом сигурно приземљио. Овакво слетање већ је успешно изведено на симулатору Калифорнијског ваздухопловног истраживачког центра

На овај начин и тастатурама може да се „наређује“

Овај пилот управља авионом без командне палице: сензори у манжетатама лови покрете мишића и нервне токове и преносе наређење мотору и потребним деловима авиона.

— Управљање авионом само помоћу покрета руком кроз ваздух или чак и само мишљу, биће ускоро стварност — каже Чарлс Јоргенс, руководилац развоја биоелектричног система контроле и управљања — и тада ће командна палица у кокпиту постати сувишна.

Нови начин управљања авионом захтева нарочите манжете на пилотовим подлактицама док његове шаке подражавају у ваздуху покрете потребне за жељени маневар: узлетање, слетање, промену правца лета...

Суштина оваког управљања лежи у томе што сензори уграђени у манжете хватају нервне импулсе настале у мишићима шака у покрету. Компјутер проучава те импулсе и преноси их

на мотор и делове авиона који одређују правац лета.

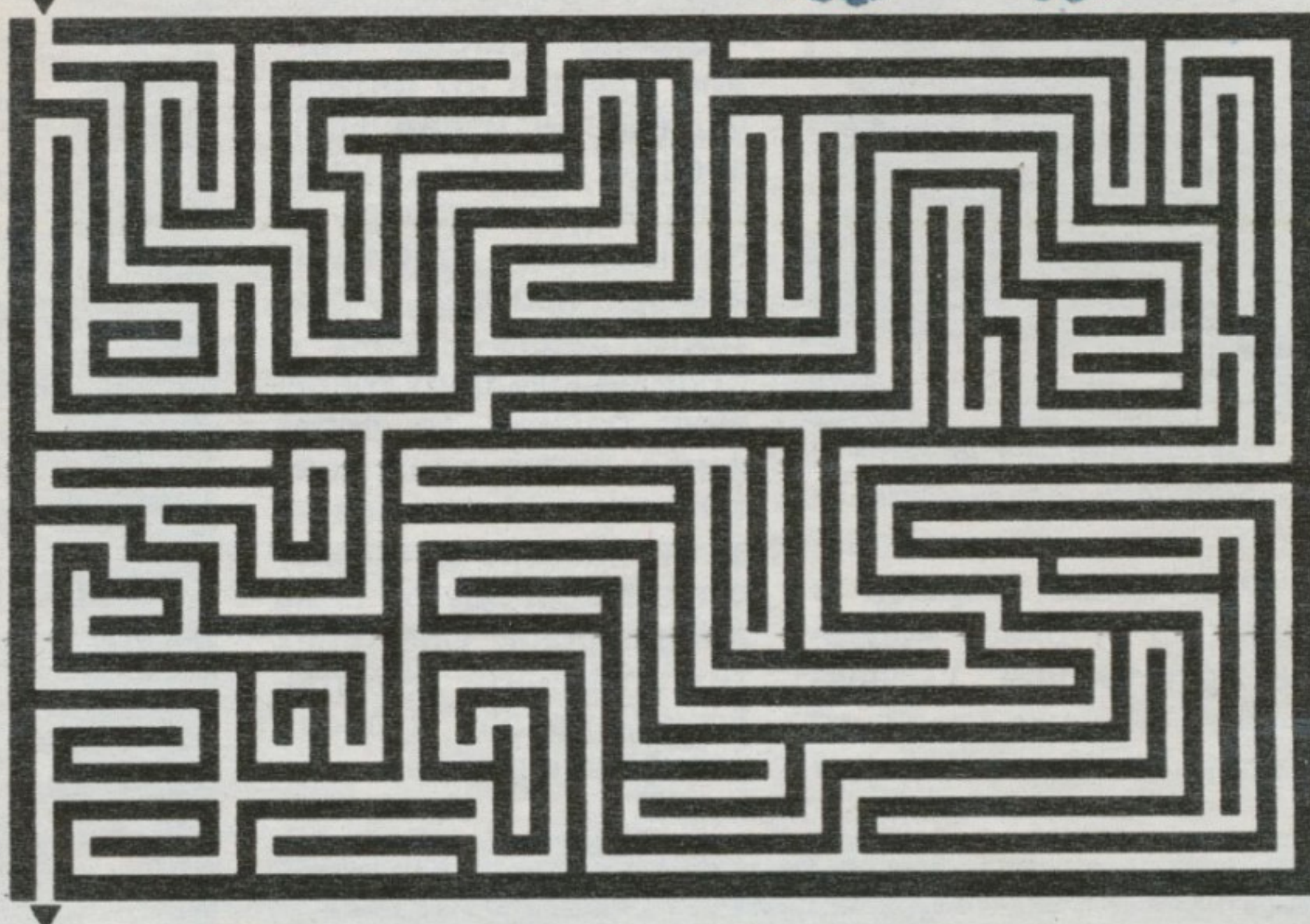
Помоћу покрета рукама и шакама кроз ваздух може се управљати не само авионом и аутомобилом, већ ће и астронаути на исти начин и са мало покрета моћи да управљају алаткама кад су у слободном простору, ван космичког брода, и треба да изврше потребне оправке. Овај изум помоћи се и особама с неким физичким оштећењем — омогућиће им да своје протезе покрећу покретима здравих делова тела.

Проналазач Чарлс Јоргенс сматра да сензори могу да се убаце и у мозак и да ће тада једна машина радити баш као и мишић који вољно покрећемо: довољна ће бити само мисао да се свако „наређење“ изврши ■

ЛАВИРИНТ

Ово је уобичајени лавиринт из кога није могућно тако лако изаћи. Уколико уђете на месту које је обележено стрелицом, у горњем левом углу, како ћете наћи пут до излаза у доњем левом углу? ■

ПОМИЦАЉКА

Спортске појмове из пописа помакните лево-десно тако да у две узастопне усправне колоне добијете називе два спорта.

СПРИНТ
КЛУБ
КРИКЕТ
СТРЕЉАШТВО
АМАТЕР
ВЕСЛАЊЕ
ПЕТОБОЈ

СКАНДИНАВКА

ГРАДИТЕ У СЕВЕРНО-ИСТОЧНОЈ МАЂАРСКОЈ, СРЕДШТЕ ВЕЛИКОГ ГРАДАРСКОГ КРАЈА	ПТИЦЕ СВОГ ИЛИ ЦРНОГ ПЕРЈА	ТАКОМА	ДО КОЈЕ ВРЕМЕНСКЕ ГРАНИЦЕ	ЛИБЕРА ЗАМЕШЉИЦА	КЕЛДНИ	КУВНАТ, СКО БОКАМСТВО	УПРКОС СВЕЛУ	ПЛАНИНА КОД ТРЕБИЊА	ПРИПАДНИК ЈЕДНЕ ЛУДСКЕ РАСЕ	НЕМАРИНОВ КОМИТЕТ (СРП.)	21. И 19. СЛОВО АБЈУКЕ	ДОРАСТИ	ЖИВИНСКО МЕСО
ИНСЕКТИ ТИРАЈУК ПРЕНАЈУК КРИЛА, КОРНАЦИ											ОРАЈ КОЛП ВРШИ АПТИЦИЈУ (МБ)		
САВРЕМЕНЕ СЕВЕРНОС ИЕЛА					УДАРАД У БОКСУ (РБ)	ОПАКА							
ПЛАНИНСКИ МАСИВ У ГРУЗИЈИ И ГЕРМЕНИЈИ						ЛОПАЦ АТЛЕТИСКИ КЛУБ				ПРАСТА-НОВНИК ФРАН-ЦУСКЕ ХАЛКАЧ			
ЛЕТОЦИС, ГОДНИНА				ЛАКТОМ-МА СЕ ПРОБИЈАТЕ НЕУТРОЈ									
ИНСЕКТИ СА СЛИКЕ							СО СРПЕТ. КУСЕЛИНЕ СУПТРОП-СКО ДРВО						
						ИНДИ-ЈАН ГЛУМЦА РЕДФОРДА		ФИНЛАДЧ КОВЉА, СЕПО МУЗЕЈ У ПАРКИ					
						ОБЕМ		ЖИТЕЉ СТАРОГ ЛАДЦА ПАРЕН ПАПАГАЈ					
						ЧУВАР ГОВЕДА У ЈУЖНОЈ АМЕРИЦИ						АМЕР УЗБИК ДОЗНАЈА	
						РЕКА У ФРАН-МУСКОЈ				НОТА СОЛМН-ЗАЦЛЕ ШКОЛА			ПРВО СЛОВО
						ПРТО-ВАЧКИ ДЕО ГРАДА (ПР)							

Решења на страни 49

МАМИН ПРИВЕЗАК

Љубица је нашла мамин привезак и закључила да је то одлична играчка. Међутим, будући да је био од керамике, поломио се. Иако очајна, Љубица верује да ће сада уз помоћ лепка успети да састави привезак који се распао на четири дела. Како ће то учинити? ■

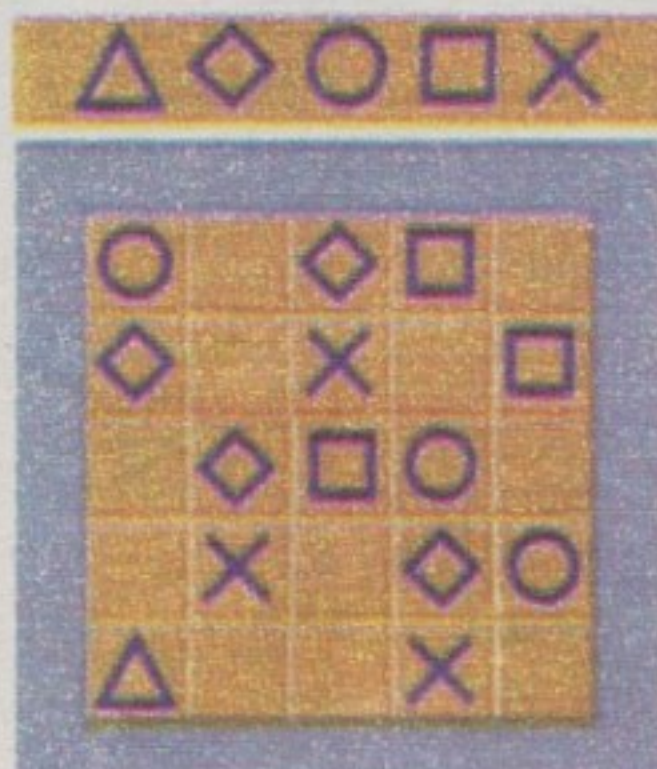
МАЛО МАТЕМАТИКЕ

Упишите одговарајуће бројеве у празна поља водећи рачуна о математичким операцијама јер резултат – и водоравно, али и усправно – увек мора бити 7 ■

	x		-	8	=	7
x		+		:		
	x		+		=	7
-		+		+		
2	x		+		=	7
=		=		=		
7		7		7		

ПЕТ СИМБОЛА

Довршите ову шему уносећи у свако слободно поље по један од пет понуђених симбола тако да ни у једном реду не буду по два иста симбола ■

АНАГРАМНА УКРШТЕНИЦА

●	1	2	3	4	5	6	7
1							
2						■	
3				■			
4		■					
5							■
6			■				
7					■		
8	■						
9						■	
10				■			
11		■					
12							

За сваку реч треба, преметањем слова, добити други појам који се уписује у укрштеницу. Понекад је могуће од истих слова добити више анаграма. Који је прави, одредите комбиновањем.

ВОДОРАВНО: 1. МАРКАЛЕ, 2. ОКАНО – И, 3. ДОП – ЕМС, 4. И – РАСТИ, 5. МОНЕТА, 6. ВА – ЛЕРО, 7. КРАС – ЕС, 8. ТОРОВИ, 9. СКАЛА – Н, 10. АСО – СИК, 11. Р – РАДОН, 12. ГРАНАДА.

УСПРАВНО: 1. ТРОПИКА – КРДО, 2. ОНА – РЕСАВА – Р, 3. ОДАРИ – ОЛСАНА, 4. КА – МОСКВА – ГА, 5. СМОТРА – СИРАК, 6. Е – СРЕТЕН – НОС, 7. МАЛИ – ИДЕАЛНО ■

ИЗБАЦИТЕ УЉЕЗА!

ПОЉСКА
МАЂАРСКА
БЕЛГИЈА
ДАНСКА
БУГАРСКА

Која држава по једном географском „мерилу“ не припада овој групи европских земаља? ■

РЛДНО ПОЛИТИКА
105,2 и 91,5 MHz

БРОЈ 21 (17-24.11.2001.)
Субота, 16-18 h

ЛИСТА ИНОСТРАНИХ СИНГЛОВА

- (1)* → PJ HARVEY – This Is Love (5)**
- (3) ↑ WEEZER – Island In The Sun (6)
- (4) ↑ HIM – In Joy And Sorrow (4)
- (8) ↑ SUM 41 – In Too Deep (4)
- (8) ↑ LENNY KRAVITZ – Dig In (2)
- (10) ↑ GORILLAZ – Rock The House (3)
- (2) ↓ ALICIA KEYS – Fallin' (6)
- (3) ↓ PULP – Trees (6)
- (13) ↑ OZZY OSBOURNE – Gets Me Through (3)
- (9) ↑ GREEN DAY – Waiting (4)
- (11) ↑ ALIEN ANT FARM – Smooth Criminal (2)
- (12) ↑ BLINK 182 – First Date (3)
- (–) н*** NEW ORDER – 60 Mi An Hour (1)
- (15) ↑ EELS – Soulfucker pt. 1 (2)
- (6) ↓ THE CRANBERRIES – Analyse (7)
- (–) н SMASH MOUTH – Pacific Coast Party (1)
- (7) ↓ KYLIE MINOGUE – Can't Get You Out Of My Head (8)
- (5) ↓ STEREOPHONICS – Step On My Old Size Nines (5)
- (18) ↑ BASEMENT JAXX – Where's Your Head At (2)
- (–) н JOHN MELLENCAMP feat. INDIE ARIE – Peaceful World (1)
- (–) н NATALIE IMBRUGLIA – That Day (1)
- (12) ↓ IAN BROWN – F. E. A. R. (7)
- (17) ↓ GARBAGE – Androgyny (9)
- (16) ↓ RAMMSTEIN – Ich Will (8)

Испали:

MICHAEL JACKSON – You Rock My World
SMASH MOUTH – I'm A Believer
STAIN'D – It's Been Awhile
MANU CHAO – Merry Blues

Листу уређује и води Ах-Неша

ЛИСТА СИНГЛОВА ДОМАЋИХ

- (4) ↑ ЂОРЂЕ ДАВИД & FUZZBOX – Само свој (3)
- (1) ↓ А. К. – You And Me (5)
- (–) н NEGATIVE – Крај (1)
- (2) ↓ INTRUDER – It's Too Late (6)
- (6) ↑ РИБЉА ЧОРБА – Љубав више не станује овде (2)
- (3) ↓ DISCIPLIN A KITSCHME – Your Soul (7)
- (7) → БАЈАГА И ИНСТРУКТОРИ – Змај од Ноћаја (4)

Испали:

ПРШУТЕ – Машта

Листу уређују и воде:
Давид Вартабедијан и Зорица Бајић

Мини топ-листе
сваког дана од 18.30 до 19.00
(live, независна, рок, реп,
алтерготик, reggae, club)

РЛДНО ПОЛИТИКА

(x)* место прошле недеље
(x)** број недеља на листи
н*** новитет

ПРИПРЕМА
ЈОВА
РАДОВАНОВИЋ

ИЛУСТРОВАО
ДОБРОСАВ
БОБ
ЖИВКОВИЋ

СРЕЋНИ БОЖИЋНИ НОВОГОДИШЊИ ПРАЗНИК

Ивана Дамњановић
Земунска 1 / 24
11000 Н. Београд
ОШ „Иван Гундулић“ III

„ПОЗАЈМЉЕНО“ ИЗ ХОТЕЛА

Пажљиво сам прочитао када сте у овој рубрици, пре извесног времена, објаснили порекло и значење скраћенице WC, али тада нисте навели зашто се тоалети понегде означавају са две нуле (00). Зато бих вас молио да и то разјасните.

ЛАЛЕ
Земун

Ево објашњења и за тај начин обележавања тоалета. Наиме, две нуле најпре су се појавиле по хотелима. У њима су бројеви соба почињали од 01, 02, 03 и тако даље, а тоалет је био обележен неутралним „предбројем“ 00 ■

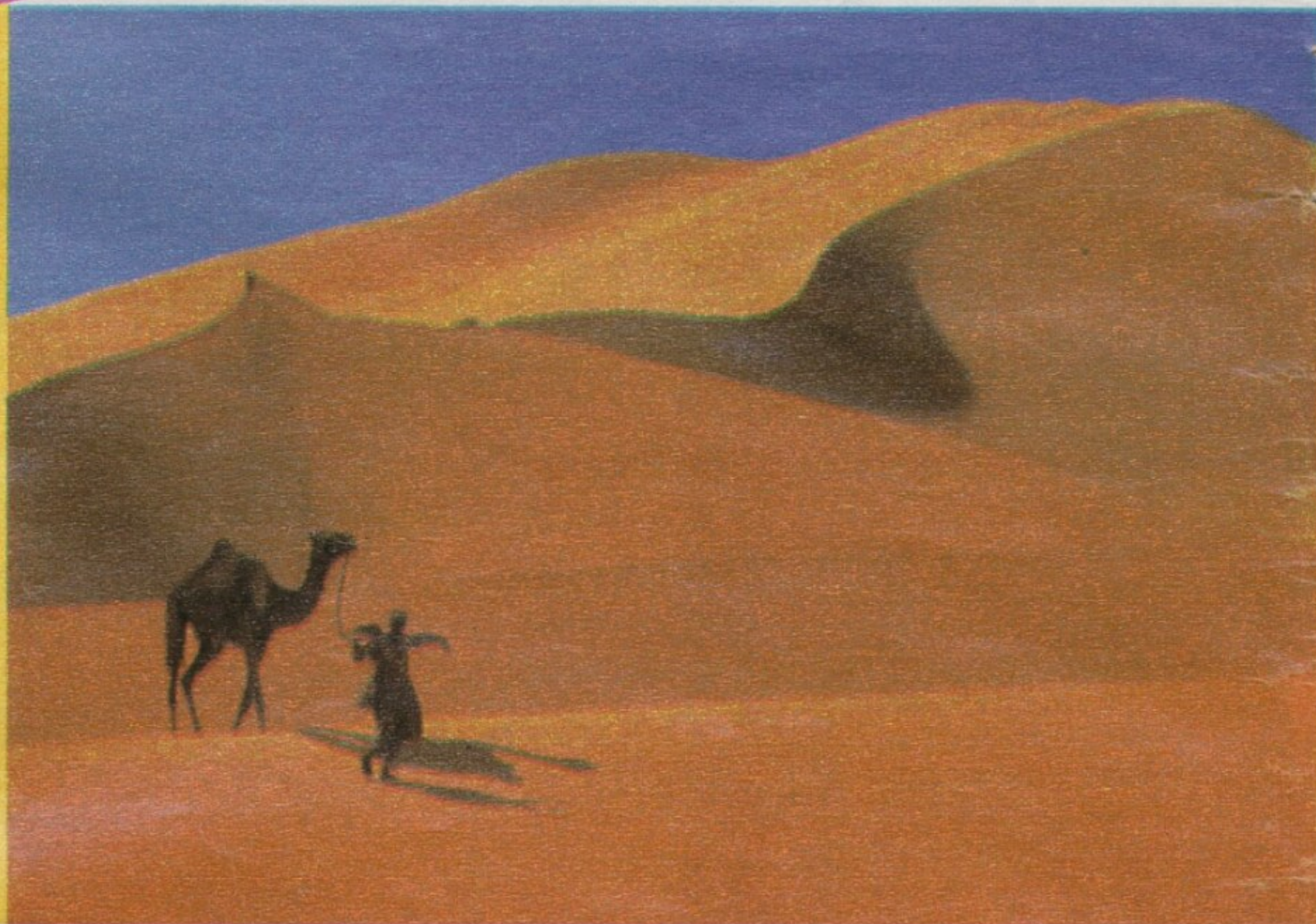
РАТОБОРНИ ЈАХАЧИ И ВОДИЧИ

Занима ме ко су, у ствари, бедуини.

АНЂЕЛКА
Нови Београд

Бедуини (арапски „становници пустиње“) номадска су и полуномадска племена на Арабијском полуострву и у северној Африци. Има их око 10 милиона и углавном говоре арапским језиком. Бедуинска арапска племена била су позната и као ратоборни јахачи, затим као водичи каравана кроз Сахару и на Блиском истоку, али у новије време они све више напуштају стари начин живота и настањују се на једном месту ■

И
ИЦИ!

IA ♥ ГЕРИЈА!

MOLIM VAS DA
NAPISETE NESTO
VIŠE O GLUMCU
GERIJU OLDMANU.

MISTASJA (HVALA!)
M.S.

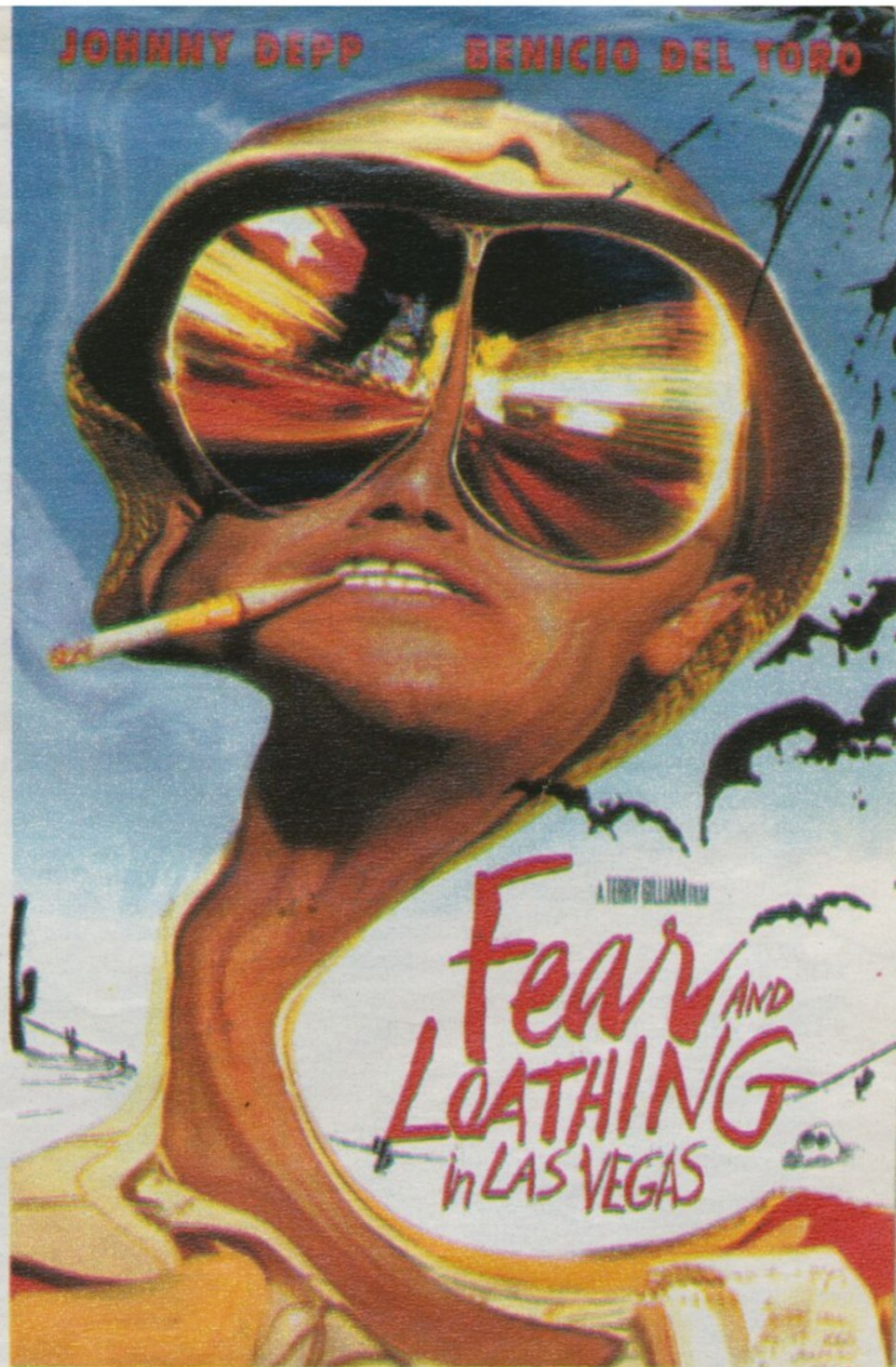
Било да игра панкера, убицу, вампира или ратног ветерана, Гери Олдман сваки пут изнова изненађује гледаоце својом способношћу да потпуно нестане иза лика који тумачи у филму. Иако је у својој дугој каријери играо и Бетовена, више су га памтили по улогама чудака и негативаца.

Рођен је као Леонард Гери Олдман у јужном Лондону 21. марта 1958. године. Њега и две сестре одгајила је мајка пошто је отац, алкохоличар, напустио породицу. Герију је тада било седам година. Није завршио ни средњу школу када је почео да ради у једној продавници спортске опреме. У слободно време је похађао курсеве глуме и часове књижевности. Најпре се запослио у Градском позоришту у Глазгову. Убрзо се вратио у Лондон где је доста играо, а 1985. године освојио је награду као највећа позоришна нада захваљујући улози у комаду „Папино венчање“.

Прву филмску улогу добио је 1982. године у „Сећању“, али је у свету постао познат тек четири године касније играјући славног панк музичара Сид Вишиза у филму „Сид и Ненси“. Добио је сјајне критике, а већ наредне године за улогу у филму Стивена Фрирса „Начуљни уши“ био је предложен за британског „Оскара“ (награда BAFTA). Исте године преселио се у Америку где је добио занимљиве улоге у делима „Пруга 29“ и „Розенкранц и Гилденстерн су мртви“.

Први велики холивудски филм у коме је играо био је „Д. Ф. К.“ Оливера Стоуна. Гери је тумачио Ли Харвија Освалда који је оптужен за убиство председника Кенедија. Потом је добио главну улогу у „Дракули“ Френсиса Форда Кополе.

Тешко је набројати баш све филмове у којима је Гери играо јер их има много, али споменимо важније: „Професионалац“, „Ромео крвари“, „Баскијат“, „Пети елемент“, „Председнички авион“ (са Харисоном Фордом), „Изгубље-

ни у свемиру“ и „Ханибал“ – наставак чувеног трилера „Кад жагањци утихну“.

Гери је 1997. године и режирао великим делом аутобиографски филм „Nil by mouth“ (отприлике: није за гутање) о драматичним догађајима у породици радника. Филм је посветио свом покојном оцу.

Олдманов приватни живот често је био у средишту пажње јавности, бар колико и његове улоге. О борби против алкохолизма и његовом боравку на клиникама где се лечио доста се зна као и о његовим браковима са глумицама Умом Турман и Лесли Менвил или о вези са Изабелом Роселини. Са Лесли има сина Алфија, а са трећом супругом, моделом и фотографом Донијом Фјорентино још два детета ■

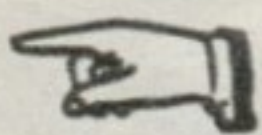
КРУШКА У БОЦИ

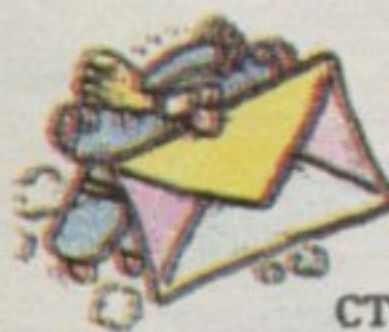
Како произвођачи ракије од крушке успевају да кроз узак грлић боце провуку велику крушку? ЛУКА БРАЛИЋ
Београд

Да би њихов производ имао изворни укус, произвођачи познате „виљамовке“ некада су примењивали старински рецепт: на још сасвим мали плод крушке, односно на грану дрвета крушке, причвршћивали би боцу. Она је требало да буде окренута надоле, како се у њу не би сливала киша. Тако је крушка сазревала у боци, а произвођач је водио рачуна да не иструли. Када би достигла обим боце, било је потребно само откинути петелјку. Крушка је остајала унутра, а затим би је заливали ракијом. Неки и данас на овај начин праве ракију од крушке, док други, већ двадесетак година, користе стаклене боце којима дно накнадно може да се залепи. Дакле, пре него што се сипа ракија, кроз широко дно боце стави се крушка и боца се потом затвори ■

ДИШИ ДУБОКО!

Занима ме зашто лекари, код прегледа, често руком куцају своје пацијенте или ослушкују њихово дисање?

**СЛАВИЦА
Лазаревац**

Перкусија (ударање, куцање) и аускултација (ослушкивање) два су велика случајна открића у медицини. До првог је 1761. године дошао немачки лекар Леополд Ауенбругер, а до другог, 1819, француски лекар, професор универзитета у Паризу Рене Лаенек.

ЛИСИЦЕ И БЕСНИЛО

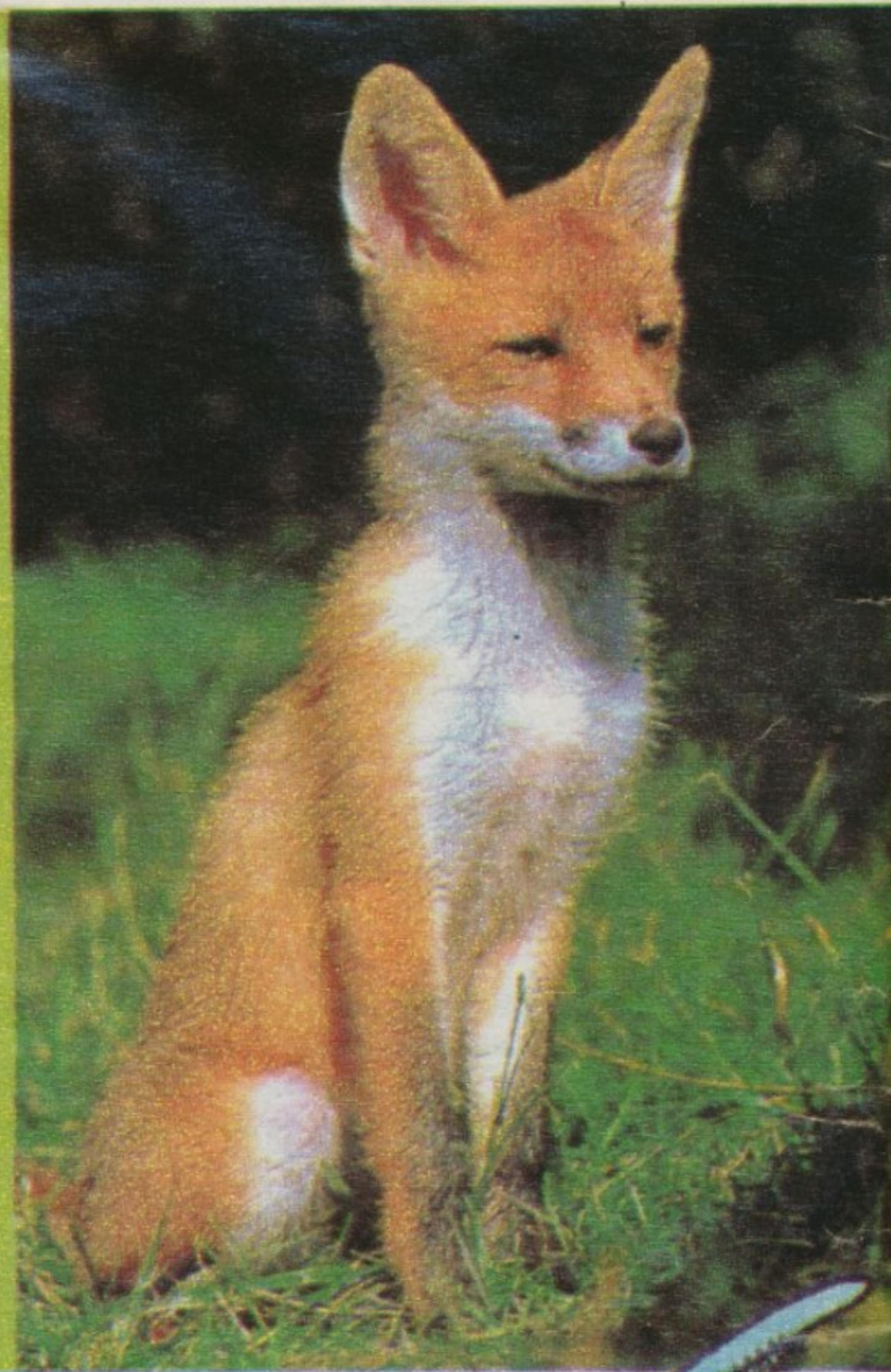
Занима ме зашто међу дивљим животињама лисице најчешће шире беснило.

**СТАНКО
Батајница**

Пошто су се у природи знатно пореметили односи – између осталог све је мање вукова, медведа и великих орлова – лисице су остале без природних непријатеља који су ограничавали њихово размножавање. Зато се лисица, као веома прилагодљива врста, навикла на нове услове живота, приближила се људским насељима и, поред уобичајене хране, почела да се храни и разним отпаcima, лешинама других животиња...

Лисицама је, поред тога, пружено обиље хране пуштањем вештачки узгајане дивљачи у ловишта. Ове животиње, одгајане у кавезима, лишене су природних рефлекса и за кратко време постају лак плен лисица. Сви ти услови омогућили су да дође до повећања броја лисица.

Код таквог пораста броја једне животињске врсте додири између јединки постају чешћи, па долази до избијања болести својствених за ту врсту или простор. Пошто је у овом случају реч о месоједу, јавља се беснило познато као сиватично (шумско) беснило. Иако је овде вирус беснила биолошки регулатор прекомерног броја лисица, то није нимало безазлено зато што сиватично беснило угрожава и здравље домаћих животиња, па и људи. Када се услед болести или применом одређених мера, број лисица смањи, престаје и ширење ове врсте беснила ■

На замисао о примени перкусије Ауенбругер је дошао док је посматрао свог оца гостиничара како куцајући по бурету оцењује колико у њему има вина. Он је тада правилно претпоставио да би се куцањем по грудном кошу могло закључити да ли у њему постоје: ваздух, вода, нека упала, тумори... Све је то касније проверено на лешевима и у пракси, а перкусија је, већ скоро два и по века, један од најважнијих начина за постављање дијагнозе.

Ауенбругеров знатно млађи колега Лаенек је, полазећи од перкусије, закључио да ни шумови из здравих и болесних плућа не мо-

гу да буду исти. Он је у прво време ослушкивао плућа болесника прислањајући ухо право на кожу. Али, како кожа болесника може да буде нечиста и болесна, а тако и шумови који се слушају недовољно јасни и чисти, Лаенек је покушао да се служи папирном цев. То је било заиста добро, а постало је још боље кад је направио дрвену цев.

Ова открића означила су почетак савремене медицине, дијагностике и лечења после застарелих и некорисних метода примењиваних стотинама година као што су: пуштање крви, дијета, горка со, пијавице... ■

Људима је одавно познато да се слепи мишеви, док ноћу лете, сналазе помоћу својих „ехо-локатора“. Из грла испуштају ултразвук који се одбија од препрека и стиже до два детектора – ушију те необичне животиње. Поздано је утврђено да слепи мишеви тако одређују шта се налази око њих (лево – десно и напред – назад), али је дуго остало неодагонетно питање како им успева да одреде трећу димензију (горе – доле).

Опити изведени на Универзитету у Остину (САД), показали су да спољње ухо или „лина“ слепог миша обрађује ехо-сигнал и тако обезбеђује податак о усправном положају мете ултразвука. Да би овај податак могао да се обради, мозак слепог миша мора да буде у стању да обради јачину одбијеног звука различитих учестаности ■

ЛЕВО –
ДЕСНО,
ГОРЕ – ДОЛЕ..

Молим вас да ми објасните како се слепи мишеви сналазе у простору.

**СЛАЂАН
Краљево**

ГРОЈАКО ДЕЈСТВО

Желео бих да знам чему служе такозвани антипиретици.

**ЖАРКО
Мирејево**

Лековита средства која могу да сниже повишену телесну температуру зову се антипиретички лекови, односно антипиретици. У ту групу лекова убрајају се натријум-салицилат, ацетилсалицилна киселина (аспирин), аминопирин (пирамидон), фенацетин, парацетамол... Осим што снижавају повишену телесну температуру, ови ле-

ПОПЛАТИНИ
ЗАБАВНИК

23 11. 2001.

кови могу и да ублаже, односно од стране слабе и средње јаке болове – имају и аналгетичко дејство. Неки од њих као натријум-салицилат, ацетил-салицилна киселина и аминопирин могу да се употребе и у лечењу реуматске грознице јер имају и антиреуматско дејство ■

ПАПА И „ПАПИНА“

Да ли је у историји римокатоличке вере икада постојао женски папа?

ЛУЦИЈА
ШЋЕПАНОВИЋ
Сутоморе

Према неким средњовековним писцима, године 855. у Рим је, пре-рушена у фратра, стигла једна девојка. Неколико година касније она је чак постала папа. Владала је под именом Ђовани Анђелико, или само папа Анђелико. Предање каже да је њена варка откривена 858. године када је за време црквене службе добила порођајне болове и у самој цркви родила дете!

У ову причу људи су веровали све до 17. века. Затим је западна црква оптужила протестанте да су повест о девојци-папи они измислили. Питер Станфорд, енглески теолог, 1998. године поново је потврдио како је у 9. веку постојао женски папа, иако такву теорију не поткрепљују ваљани докази ■

ЧЕДО МУЗИЧКОГ БАРОКА

Молим вас да ми објасните какав је музички облик кантата и када је она настала?

ИВАНА
Велика Плана

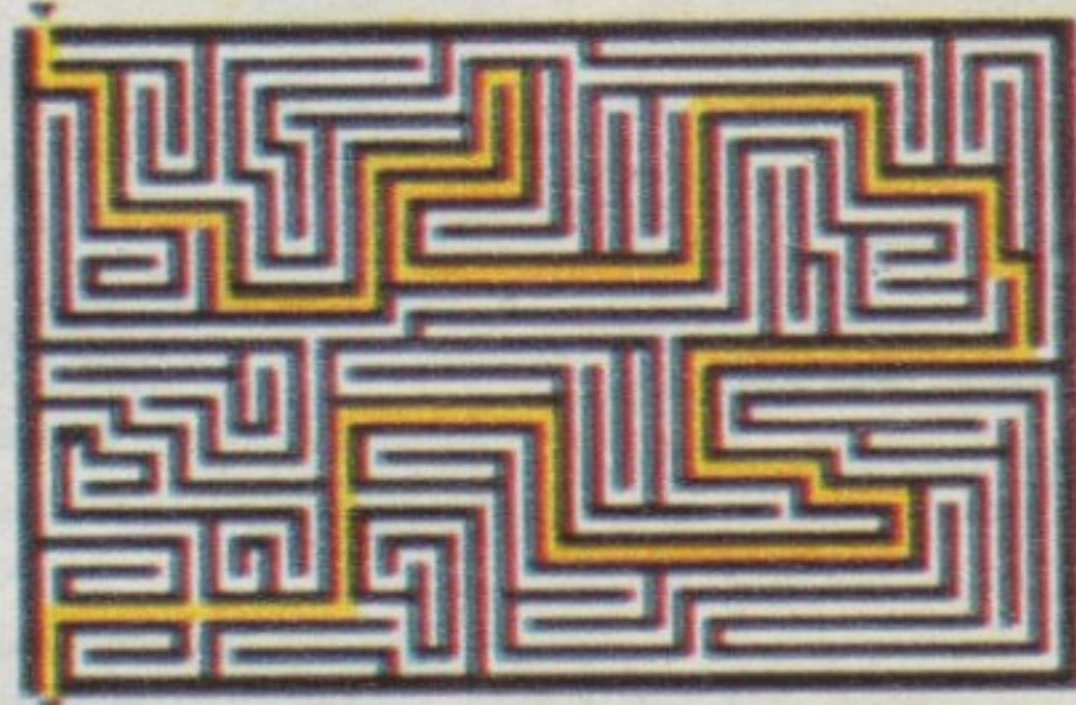
Кантата је музички облик од неколико ставова за један или више гласова, уз инструменталну пратњу, компонован на црквени или световни текст. Уз оперу и ораторијум, кантата је значајна вокално-инструментална творевина музичког барока, која је настала у Италији.

Почетком 17. века италијански композитор Ђулио Качини (1550–1616) написао је дело које је по облику наговештавало кантату, а израз кантата (од латинског „cantare” – певати) први пут се појавио у Венецији, на насловној страни једне музичке збирке из 1620. године. У том веку кантата је преузела улогу коју су у 16. веку имали мадригал и мотет.

Кантате са црквеним текстом биле су намењене извођењу у богомољама, а оне са световним, извођене су за празнике и приликом разних других свечаности. Без обзира на врсту текста, кантата је углавном била иста, чак су и сами текстови – црквени и световни – стилски били веома слични ■

РЕШЕЊА ПОМИЦАЉКА Пливање, рукомет ЛАВИРИНТ

СКАНДИНАВКА

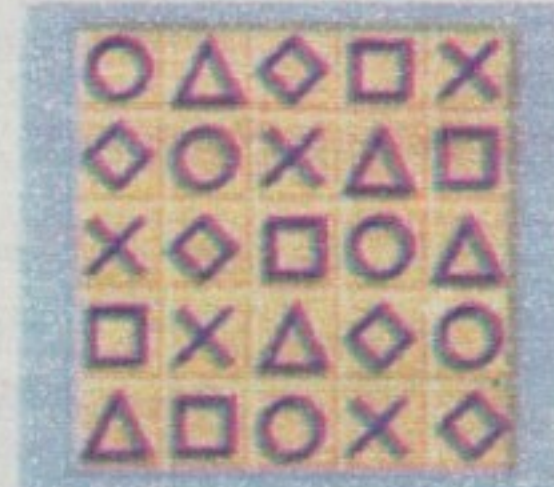
Тврдокрилци, сп, Орион, аперкати, Кавказ, Аон, Гал, анал, лактати се, јеленак, ацетат, РР, Рати, о, Латин, гаучо, А, Арв, ре, чаршија.

МАМИН ПРИВЕЗАК

МАЛО МАТЕМАТИКЕ

3	x	5	-	8	=	7
x		+		:		
3	x	1	+	4	=	7
-		+		+		
2	x	1	+	5	=	7
=		=		=		
7		7		7		

ПЕТ СИМБОЛА

АНАГРАМНА УКРШТЕНИЦА

Карамел, онако, и, под, Сем, и, Истра, теоман, ав, Орел, Раск, се, ровито, Калас, н, оса, кси, р, народ, Драгана

ИЗБАЦИТЕ УЉЕЗА

Мађарска, нема излаз на море.

на ствар по закону обавезно означавање имена

ПОЛИТИКИ ЗАБАВНИК БРОЈ 2598

YU ISSN 0032-339X

Први број „Политикиног Забавника” изашао је 28. фебруара 1939. године

Главни и одговорни уредник Зефирино Граси

Генерални директор Дарко Рибникар

Оснивач и издавач „ПОЛИТИКА” А. Д.

Штампа Штампарија Политике А.Д.
11000 Београд,
Македонска 29

Заменик Главног и одговорног уредника Недељка Сташић

Ликовно графички уредник Душан Глушац

Графички уредник Горан Војиновић

Редакција Бојана Дожић
Слободанка Делибашић
Мина Илић
Петар Милатовић
Весна Минић
Вито Недељковић
Мирјана Огњановић
Биљана Орловић
Љубомир Патрнogiћ
Јова Радовановић
Весна Ракић
Весна Софреновић
Миленко Тодоровић

Техничка редакција Слободанка Вујић
Зоран Петканић
Митра Тиљев

Секретаријат Зорица Филиповић

Редакција „ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК”
Македонска 29
11001 Београд, П. факс 124

Телефони Секретаријат 3224-471
Редакција 3224-483
Техничка редакција 3226-620
централа 3224-191 и 3225-761
претплата 3228-776

Маркетинг агенција Македонска 31/1,
тел. 3220-645

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.
На основу мишљења Републичког секретаријата
за културу СР Србије, број 413-2973-02 од 22. I
1973. године не плаћа се порез на промет.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:

1 месец 156,00 дин. 3 месеца 468,00 дин. 6 месеци 936,00 дин.
Претплата на жиро рачун број: 40801-603-2-47280,
уз обавезну назнаку: „ПОЛИТИКА” А. Д.

ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК”

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:

Полугодишња/возом: 136 DEM или противвредност осталих валута. Полугодишња/авионом: I група – Европа: 191 DEM. II група – Азија – Африка: 200 DEM. III група – Америка – Аустралија: 215 DEM или противвредност осталих валута.

ПРЕТПЛАТА СЕ ВРШИ ПРЕКО:
DEUTSCHE BANK AG, Frankfurt/M, FR Germany, SWIFT: DEUTDE33, на рачун број: 100935966200, КОМЕРЦИЈАЛНЕ БАНКЕ АД БЕОГРАД, Београд, FR YUGOSLAVIA, SWIFT: KOVBYUBG, BLZ 99900158, А У КОРИСТ „ПОЛИТИКА” АД, Београд
Као сврха уплате ОБАВЕЗНО навести „претплата на лист”.

Копију уплате обавезно послати на адресу ПОЛИТИКА АД, 11000 Београд,
29. новембра 24/1 Yugoslavia

• Уплате за ОГЛАС на горе наведени рачун, а копију уплате на факс:

++381 11 3226 353 или ++381 11 3249 293
Годишњу претплату на лист не примамо.

Интернет адреса: <http://www.politika.co.yu>
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika.co.yu

FABRIKA SNOVA
INK WAY

ВЕЛИКИ НАГРАДНИ КОНКУРС

ДЕЛТА СЛАДОЛЕДА

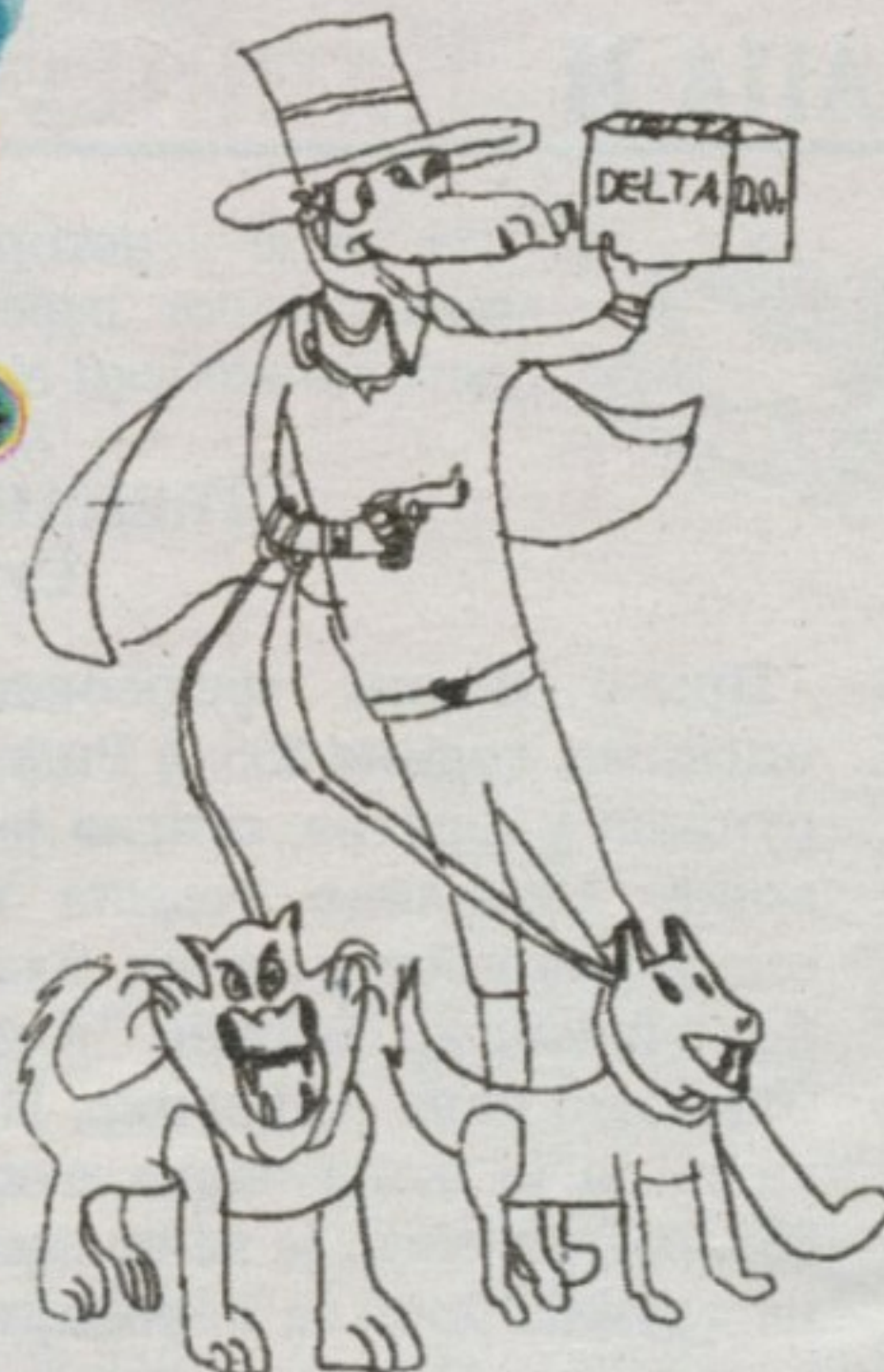
ПОЛИТИКНОГ ЗАБАВНИКА

На адресу наше редакције стигло је много цртежа, прича, песама... Покушали сте на најдуховитији, најлепши и најтачнији начин да опишете, нацртате или измислите оног лопова „Делтиних“ сладоледа из нашег стрипа који смо више месеци, из броја у број, објављивали на претпоследњој страни „Забавника“.

Наш стручни жири – а чинили су га наш главни уредник, затим професор Факултета примењене уметности Растко Ћирић и др Александар Палавестра, са Филозофског факултета у Београду – прегледао је све радове и једногласно одлучио да су најбољи:

ВЛАДИМИР МАРТИЋ,
21000 Нови Сад,
Мише Димитријевића 24

НИКОЛА ИЛИЋ,
31315 Златибор,
Јеврејско брдо бр. 66

ЈЕЛЕНА ДЕСПОТОВИЋ,
34300 Аранђеловац,
Милана Матијасевића б.б.

МАРИЈАНА СТОЈАНОВИЋ,
21000 Нови Сад,
Вардарска 19/6

GREENEY

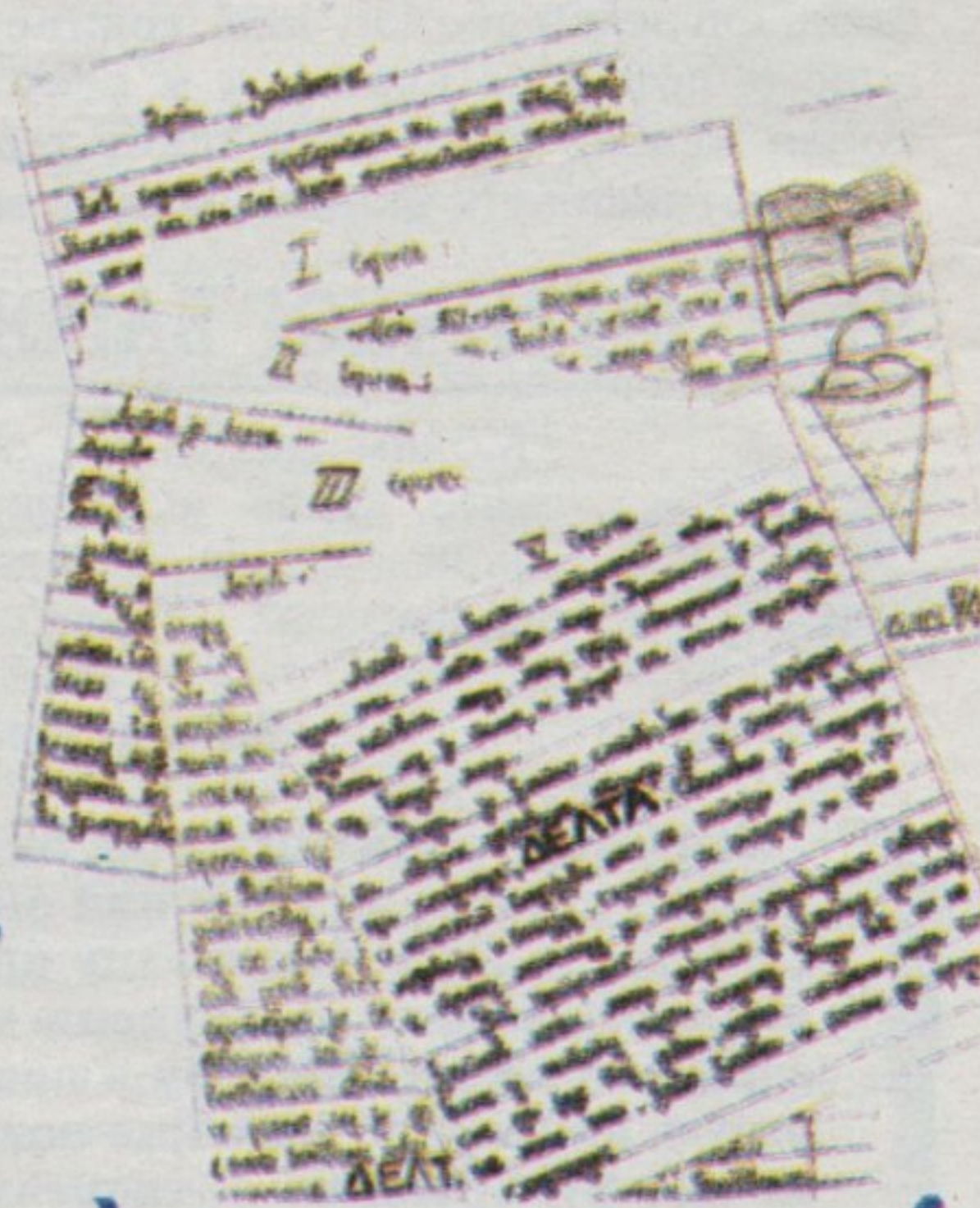

...и она се јављају
продавницу или ви
из базена изишла по
мамо да он да крст
изненадила GREENEY-ја
као по-
клом за
негов
робанда

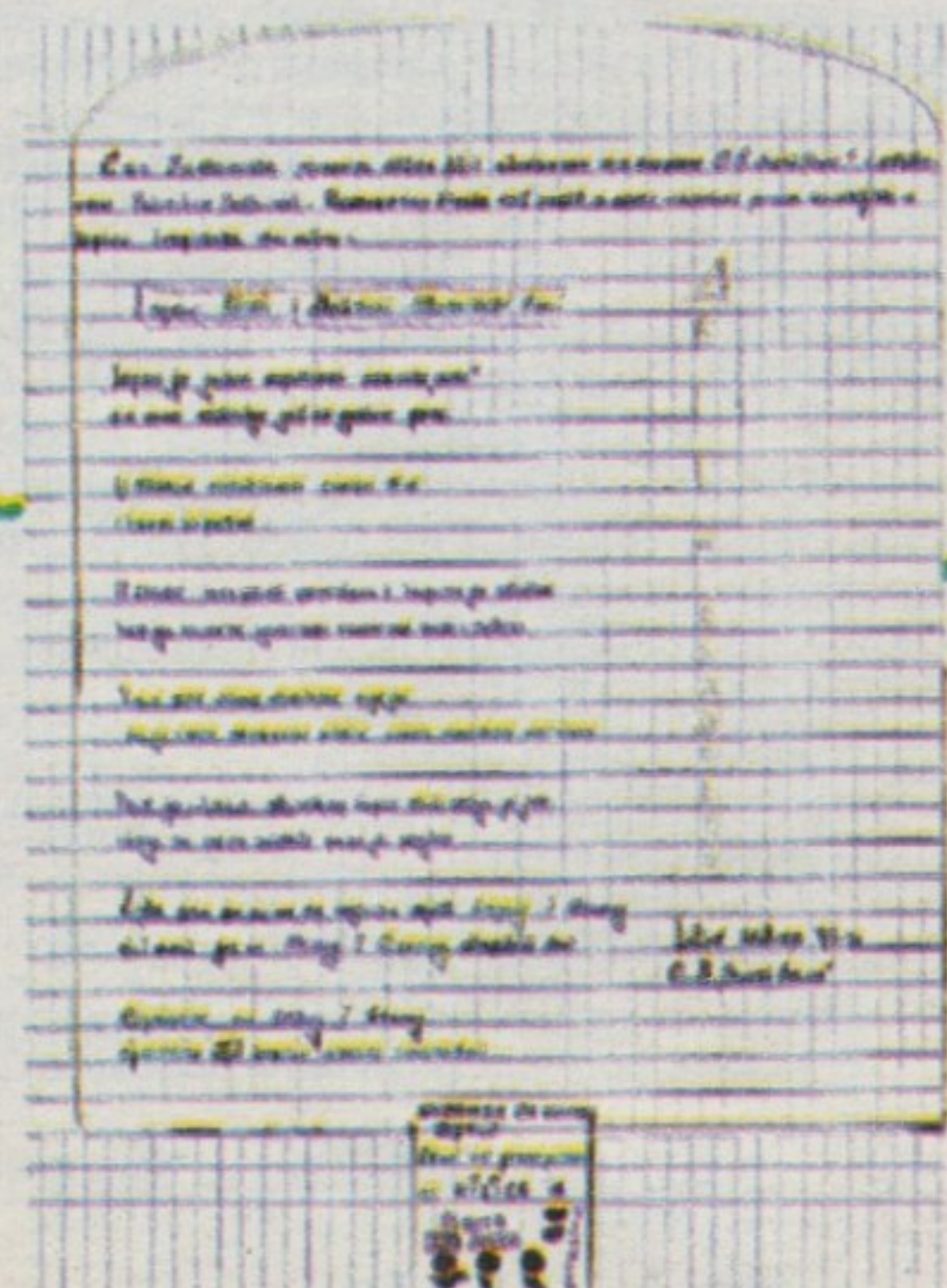

ПРЕТПЛАТА на
ПОЛИТИКНИ
ЗАБАВНИК

ПЕТАР ПЕРЕНЧЕВИЋ,
22000 Сремска Митровица,
Деканске баште 5/22

МИЛИЦА ЛИЛИЋ,
18300 Пирот, Ђерам 18

ДЕЛТА ЋЕ СВИМ
НАГРАЂЕНИМ
ЧИТАОЦИМА
ДОНЕТИ
СЛАДОЛЕД
НА КУЋНУ
АДРЕСУ!!!

Петар Перенчев
Деканске баште 5/22
22000 Сремска Митровица

Zemlia čuda

Маријана и Јелена добиле су свака по два велика паковања „Делтиних“ сладоледа ЛАКИ ГИРЛ. Знате, то су они сладоледи у чашицама где се у свакој крије по једна лепа играчкица. Велико паковање садржи осамнаест чашица са сладоледом.

Никола и Владимир добили су по два велика паковања Делтиних сладоледа ЛАКИ БОЈ. И ово велико паковање садржи по осамнаест чашица, а и овде се у свакој чашици крије по једна играчкица.

Петар и Милица добили су шестомесечне претплате на наш лист.

BY JIM DAVIS

ГАРФИЛД

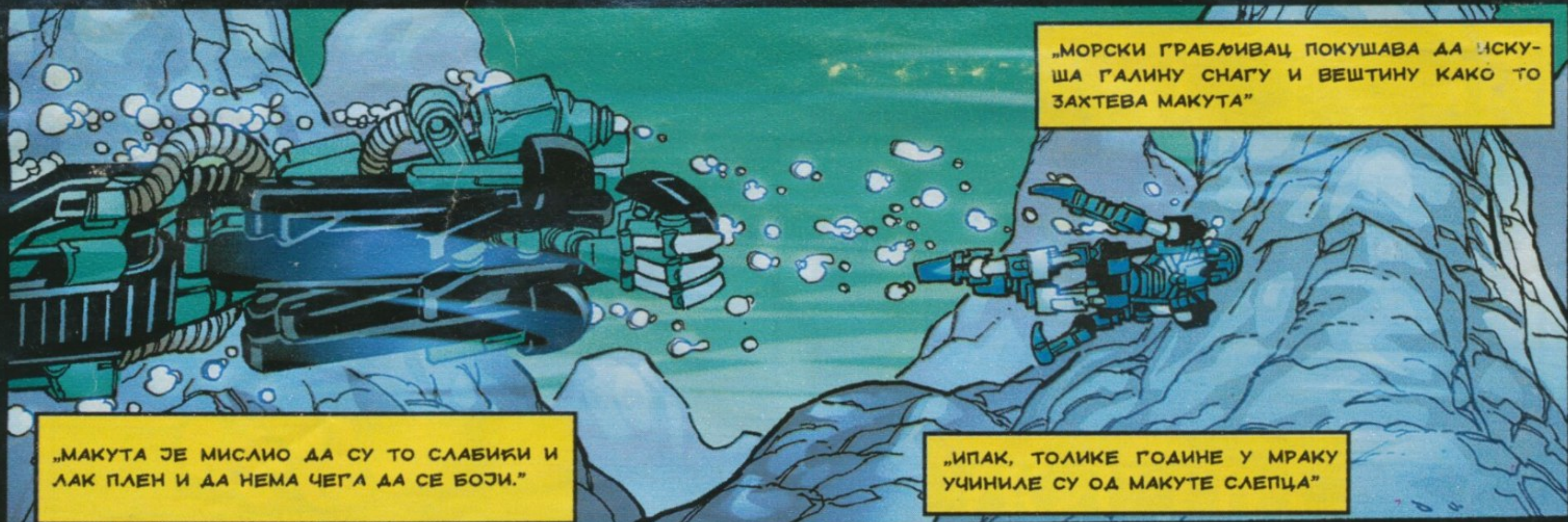
GARFIELD

GARFIELD

GARFIELD

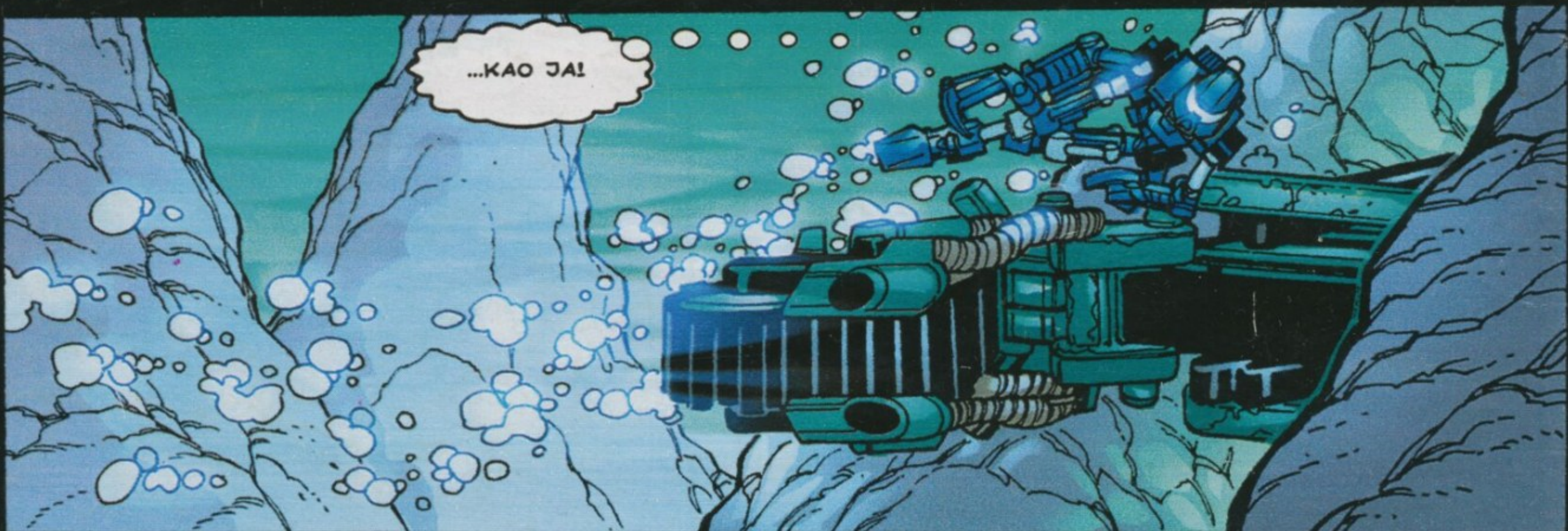
„МОРСКИ ГРАБЉИВАЦ ПОКУШАВА ДА ИСКУША ГАЛИНУ СНАГУ И ВЕШТИНУ КАКО ТО ЗАХТЕВА МАКУТА“

„МАКУТА ЈЕ МИСЛИО ДА СУ ТО СЛАБИКИ И ЛАК ПЛЕН И ДА НЕМА ЧЕГА ДА СЕ БОЈИ.“

„ИПАК, ТОЛИКЕ ГОДИНЕ У МРАКУ УЧИНИЛЕ СУ ОД МАКУТЕ СЛЕПЦА“

МОЈ СПАС ЈЕ У ОНОЈ ПОДВОДНОЈ ПЕЋИНИ. НЕМАМ ЈЕ БРЗА, АЛИ НИЈЕ ОКРЕТНА...

...КАО ЈА!

НЕМАМ ЈЕ СИГУРНО ЈЕДАН ОД РАХИЈА... БИЋА О КОЈИМА ЈЕ ПРИЧАО КОПАКА!

ДОК НАЂЕ ДРУГИ ПРО-ЛАЗ, БИЋУ ВЕК ДАЛЕКО!

НІРРОРОТАМУС

ОВЛАШЋЕНИ УВОЗНИК И ДИСТРИБУТЕР

ПРОИЗВОДА
ДРИНЧИЋЕВА 17, БЕОГРАД
ТЕЛ. 334-4424

ИПАК, ДОК МАКУТА ВЛАДА, НИКАДА НИСИ СИГУРАН!

НАСТАВИКЕ СЕ